

Uloga dobrovoljne mirovinske štednje u održavanju primjerenog standarda u mirovini

Vlašić, Mirela

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:148:203170>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-05**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni

studij Poslovna ekonomija – smjer Financije

**ULOGA DOBROVOLJNE MIROVINSKE ŠTEDNJE U
ODRŽAVANJU PRIMJERENOG STANDARDA U MIROVINI**

Diplomski rad

Mirela Vlašić

Zagreb, rujan 2021.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni

studij Poslovna ekonomija – smjer Financije

**ULOGA DOBROVOLJNE MIROVINSKE ŠTEDNJE U
ODRŽAVANJU PRIMJERENOG STANDARDA U MIROVINI
THE ROLE OF VOLUNTARY RETIREMENT SAVINGS IN
MAINTAINING AN ADEQUATE STANDARD IN PENSION**

Diplomski rad

Studentica: Mirela Vlašić

JMBAG: 0067537055

Mentor: Izv. prof. dr. sc., Jakša Krišto

Zagreb, rujan 2021.

Sažetak

Mirovinski sustavi brojnih zemalja susreću se s problemom održivosti. Demografski trendovi kao što su starenje stanovništva i emigracije mladog stanovništva stvaraju veliki pritisak na mirovine koje se isplaćuju na temelju međugeneracijske solidarnosti. Kao odgovor na brojne izazove kojima su izloženi mirovinski sustavi, države nastoje ublažiti njihov utjecaj reformama. Zbog financijske neravnoteže mirovinskog sustava javlja se potreba za dobrovoljnom mirovinskom štednjom, bilo putem mirovinskih fondova, ulaganja u nekretnine ili ostalim štednim proizvodima koje se nude na financijskom tržištu. U Hrvatskoj se povećava broj članova u dobrovoljnim mirovinskim fondovima što predstavlja pozitivan trend.

Svrha ovog rada je ukazati na izazove s kojima se suočavaju mirovinski sustavi, analizirati primjerenost mirovinskog sustava Republike Hrvatske, te usporediti mirovinski sustav Republike Hrvatske s Danskim i Španjolskim mirovinskom sustavom.

Ključne riječi: mirovinski sustav, dobrovoljna mirovinska štednja, primjerenost mirovina, mirovinska reforma, izazovi mirovinskih sustava

Abstract

The pension systems of many countries face the problem of sustainability. Demographic trends such as population aging and emigration of the young people create great pressure on pensions paid on the basis of pay-as-you-go. In response to the many challenges facing pension systems, countries are seeking to ease their impact with reforms. Due to the financial imbalance of the pension system, there is a need for voluntary pension savings, either through pension funds, real estate investments or other savings products offered on the financial market. In Croatia, the number of members in voluntary pension funds is increasing, which is a positive trend.

The purpose of this paper is to point out the challenges faced by pension systems, to analyze the adequacy of the pension system of the Republic of Croatia, and to compare the pension system of the Republic of Croatia with Denmark and Spain pension systems.

Key words: pension system, voluntary pension savings, pension adequacy, pension reform, challenges of pension systems

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad / seminarski rad / prijava teme diplomskog rada isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada / prijave teme nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog izvora te da nijedan dio rada / prijave teme ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada / prijave teme nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(vlastoručni potpis studenta)

(mjesto i datum)

STATEMENT ON THE ACADEMIC INTEGRITY

I hereby declare and confirm by my signature that the final thesis is the sole result of my own work based on my research and relies on the published literature, as shown in the listed notes and bibliography.

I declare that no part of the thesis has been written in an unauthorized manner, i.e., it is not transcribed from the non-cited work, and that no part of the thesis infringes any of the copyrights.

I also declare that no part of the thesis has been used for any other work in any other higher education, scientific or educational institution.

(personal signature of the student)

(place and date)

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1 Predmet i cilj rada	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja	1
1.3. Sadržaj i struktura rada	1
2. IZAZOVI TRENUTNIH MIROVINSKIH SUSTAVA	3
2.1. Demografski trendovi	3
2.1.1. Starenje stanovništva	3
2.1.2. Emigracije mladog stanovništva.....	7
2.2. Strukturalni problemi mirovinskog sustava.....	9
2.2.1. Omjer broja osiguranika i korisnika mirovine	9
2.2.2. Stopa nezaposlenosti.....	10
2.3. Financijska neravnoteža sustava	14
2.4. Reforme mirovinskih sustava u Europi	17
2.4.1. Mirovinske reforme između 2017. i 2020. godine	17
2.4.2. Utjecaj reformi na sadašnju i buduću adekvatnost	23
3. VAŽNOST DOBROVOLJNE MIROVINSKE ŠTEDNJE	25
3.1. Dobrovoljna mirovinska štednja u mirovinskom sustavu.....	25
3.2. Poticanje dobrovoljne mirovinske štednje	26
3.3. Oblici dobrovoljne mirovinske štednje.....	27
3.3.1. Dobrovoljni mirovinski planovi	27
3.3.2. Ulaganje u nekretnine	30
3.4. Financijska pismenost	35
3.4.1. Razlike između grupa	37
3.4.2. Rezultat istraživanja	38
3.4.3. Financijska pismenost u Hrvatskoj.....	38
4. ANALIZA PRIMJERENOSTI MIROVINA U REPUBLICI HRVATSKOJ	40
4.1. Oblici mirovina u Republici Hrvatskoj	40
4.1.1. Obvezno mirovinsko osiguranje.....	40
4.1.2. Dobrovoljno mirovinsko osiguranje	41
4.2. Primjerenost mirovina	44
4.3. Odnos prosječne mirovine i prosječne plaće.....	46
4.4. Recentne mirovinske reforme	50
4.4.1. Zakon o nacionalnoj naknadi za starije osobe	53
4.4.2. COVID-19 dodatak.....	54

5. USPOREDBA MIROVINSKOG SUSTAVA REPUBLIKE HRVATSKE I ODABRANIH ZEMALJA	55
5.1. Usporedba mirovinskog sustava Republike Hrvatske s mirovinskim sustavom Danske	55
5.1.1. Sličnosti mirovinskih sustava.....	55
5.1.2. Razlike mirovinskih sustava	55
5.2. Usporedba mirovinskog sustava Republike Hrvatske s mirovinskim sustavom Španjolske	56
5.2.1. Sličnosti mirovinskih sustava.....	56
5.2.2. Razlike mirovinskih sustava	57
5.3. Primjerenost mirovina u Danskoj i Španjolskoj.....	58
5.4. Dobrovoljna mirovinska štednja u Danskoj i Španjolskoj.....	62
5.4.1. Danska	62
5.4.2. Španjolska	64
6. ZAKLJUČAK	68
LITERATURA	69
POPIS GRAFIKONA	76
POPIS TABLICA	77
POPIS SLIKA	78
ŽIVOTOPIS	79

1. UVOD

1.1 Predmet i cilj rada

Predmet ovog rada je uloga dobrovoljne mirovinske štednje u održavanju primjerenog standarda u mirovini. Mirovinski sustav brojnih zemalja susreću se s problemom održivosti, procesom depopulacije, nedovoljnim proračunskim sredstvima, iseljavanjem mladih i sl.. S obzirom na to da je mirovinski sustav podijeljen u tri stupa, od kojih su prva dva obvezna, postoji opasnost da štednja akumulirana kroz njih neće biti dostatna za funkcioniranje cijelog sustava. Upravo zbog neodrživosti mirovinskog sustava, sve veći značaj dobiva dobrovoljna mirovinska štednja.

Cilj ovog rada je prikazati na koje načine se može poticati dobrovoljna mirovinska štednja, koji su mogući oblici dobrovoljne mirovinske štednje, važnost financijske pismenosti stanovništva, analizirati primjernost mirovina u Republici Hrvatskoj, te usporediti mirovinski sustav Hrvatske s Danskim i Španjolskim mirovinskim sustavom.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

U radu će biti korišteni sekundarni izvori podataka prikupljeni iz domaće i strane literature, znanstvenih i stručnih knjiga, web stranica i relevantnih baza podataka. Rad se temelji na analizi postojećih podataka, odnosno *ex post* istraživanju. Metode istraživanja korištene u radu uključuju metodu analize, metodu deskripcije, komparativnu metodu, klasifikacije i sinteze.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad je sastavljen od šest poglavlja. Koncipiran je tako da rad počinje s predmetom i ciljem rada, te su prikazani izvori podataka, metode istraživanja i struktura rada. U drugom poglavlju analiziraju se izazovi trenutnih mirovinskih sustava, kao što su demografski trendovi, strukturni problemi mirovinskih sustava, financijska neravnoteža sustava, te će biti prikazane inicijative i reforme mirovinskih sustava u svijetu. Treće poglavlje prikazuje važnost dobrovoljne

mirovinske štednje, načine poticanje dobrovoljne štednje, te neke oblike dobrovoljne štednje i njihova obilježja, analizirat će se i financijska pismenost stanovništva. U četvrtom poglavlju analizira se primjerenost mirovina u Republici Hrvatskoj i recentne mirovinske reforme. Peto poglavlje prikazat će usporedbu mirovinskog sustava Republike Hrvatske s Danskom i Španjolskom. Nakon zaključka koji se donosi u šestom poglavlju, slijedi literatura i prilozi.

2. IZAZOVI TRENUTNIH MIROVINSKIH SUSTAVA

2.1. Demografski trendovi

Govoreći o izazovima mirovinskih sustava nemoguće je ne osvrnuti se na demografske trendove. Starenje stanovništva i emigracije mladog stanovništva su izazovi s kojima se susreće većina zemalja.

2.1.1. Starenje stanovništva

Kod provođenja socijalnih politika i raspodjele proračunskih sredstava važnu ulogu imaju demografski procesi.

Puljiz izdvaja četiri socijalno-demografska čimbenika koja djeluju na socijalnu i gospodarsku politiku. Prvi čimbenik je opadanje fertiliteta, odnosno smanjenju stope biološke reprodukcije stanovništva. Zatim, pad fertiliteta koji je povezan s demografskim starenjem koje podrazumijeva povećanje udjela starijeg stanovništva u ukupnom stanovništvu. Treći čimbenik odnosi se na migracije stanovništva, kako unutrašnje, tako i vanjske. Posljednji čimbenik je proces transformacija strukture i funkcija obitelji. Obitelj se od svih temeljnih društvenih institucija najbrže mijenja, a transformacija obitelji presudno utječe na položaj pojedinca unutar primarnih skupina kao i društva.¹ Starenje stanovništva ima važan utjecaj na održivost mirovinskog sustava.

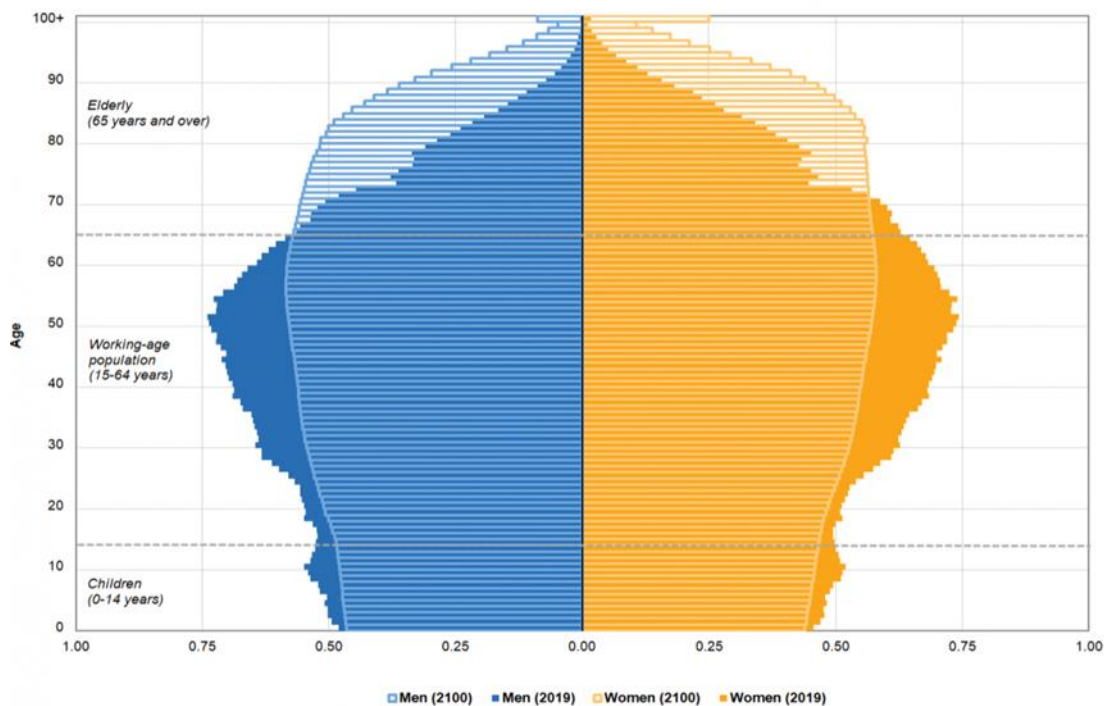
Republika Hrvatska već dugi niz godina bilježi pad stanovništva, uzrokovan niskom stopom nataliteta istovremeno visokom stopom mortaliteta, iseljavanjem, te procesu starenja. Prema procjeni sredinom 2019. godine Republika Hrvatska imala je 4.065.253 stanovnika, od toga 1.970.684 muškarca i 2.094.569 žena. Kontinuirani pad broja stanovnika nastavlja se i u 2019. U odnosu na procjenu prethodne godine, broj stanovnika smanjio se za 22 590 osoba ili 0,6%. Prosječna starost ukupnog stanovništva Republike Hrvatske iznosila je 43,6 godina (muškarci 41,8, žene 45,3), što ga svrstava među najstarije nacije Europe. Procesu starenja pridonosi višegodišnje opadanje udjela mladog stanovništva (0 – 19 godina) u ukupnom stanovništvu,

¹ Puljiz, V. (2016) Starenje stanovništva., *Revija za socijalnu politiku*,. Vol.23 , br.1 , str. 81-98

udio na razini države u 2019. iznosio je 19,3%. Udio fertilnoga kontingenta u ukupnome ženskom stanovništvu kontinuirano opada te je u 2019. iznosio 41,1%.² Dobna struktura stanovništva ključno je polazište za održavanje mirovinskog sustava te funkcioniranje mirovinskog osiguranja.

Mirovinski sustavi postali su jedna od najvećih stavaka rashoda u državnim proračunima, ti će se troškovi još više povećati zbog duljeg životnog vijeka stanovništva. Projekcije sugeriraju da će se tijekom sljedećih nekoliko desetljeća radno sposobno stanovništvo smanjiti u Europi čime će se povećati izdaci za mirovine.³

Slika 1. Starosna piramida EU-27 2019. g i projekcija za 2100. godinu

Izvor: Eurostat

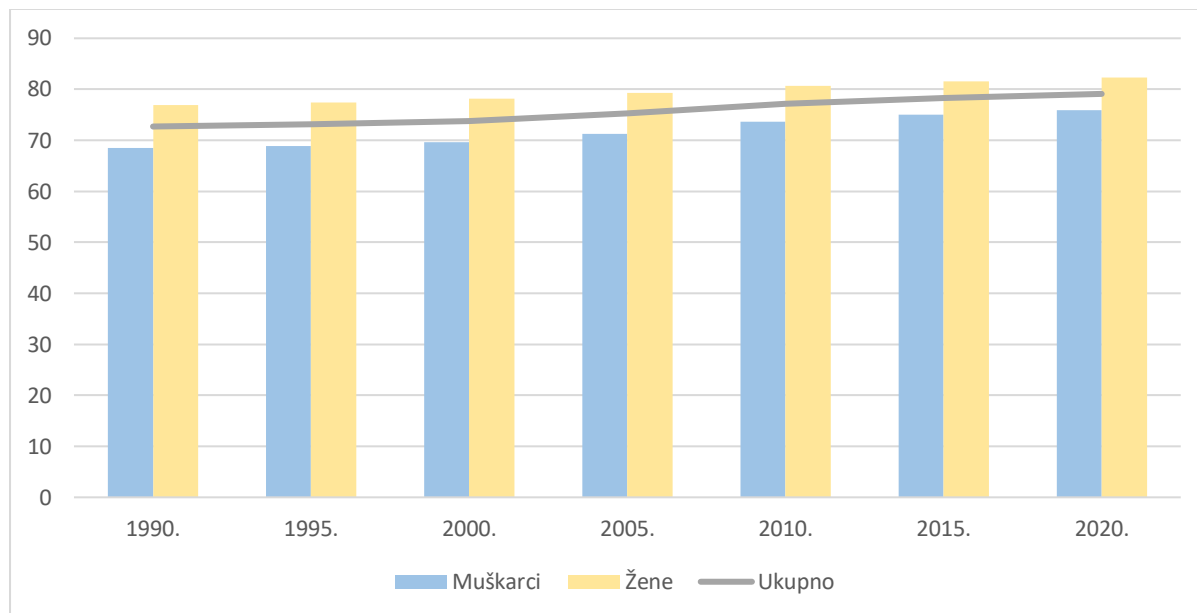
Kao što je prikazano na slici 1, najveći dio stanovnika Europske Unije je staro između 50-60 godina (tzv. baby boomeri). Očekivano je i da je više žena u starijoj dobi. Projekcija za 2100.

² Državni zavod za statistiku, Procjene stanovništva Republike Hrvatske u 2019., dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-03_01_2020.htm

³ Schwarz, Anita M.; Arias, Omar S.; Zviniene, Asta; Rudolph, Heinz P.; Eckardt, Sebastian; Koettl, Johannes; Immervoll, Herwig; Abels, Miglena. 2014. The Inverting Pyramid : Pension Systems Facing Demographic Challenges in Europe and Central Asia. Washington, DC: World Bank. © World Bank.

godinu prikazuje da će biti manji broj rođenih (0-14 godina) od onih u dobnoj skupini 65-80 godina.

Grafikon 1. Očekivani životni vijek u Europi od 1990. do 2020. godine

Izvor: izrada autorice prema podacima Worldometers, dostupno na:

<https://www.worldometers.info/demographics/demographics-of-europe/>

Starenje stanovništva osim duljeg životnog vijeka uzrokuje i pad fertiliteta koji smanjuje udio mlađih dobni skupina u ukupnoj populaciji. Obzirom na to da većina europskih zemalja ima sustav koji se temelji na međugeneracijskoj solidarnosti, kako će se povećavati broj starijih ljudi, veći će pritisak biti na održivosti mirovinskog sustava, s time da je veza između doprinosa i naknada već sada prilično slaba.⁴

Brzi rast stanovništva 1990-ih godina smanjio je upravo pad fertiliteta te je ono razlog zašto se očekivalo da će se europsko stanovništvo smanjiti tijekom sljedećih 40 godina. Države kao što su Turska i zemlje srednje Azije imaju mlađu populaciju od zemalja srednje Europe, no zbog pada fertiliteta u tim zemljama povećava se prosječna dob te bi mogle preći Europu po starosti populacije.⁵

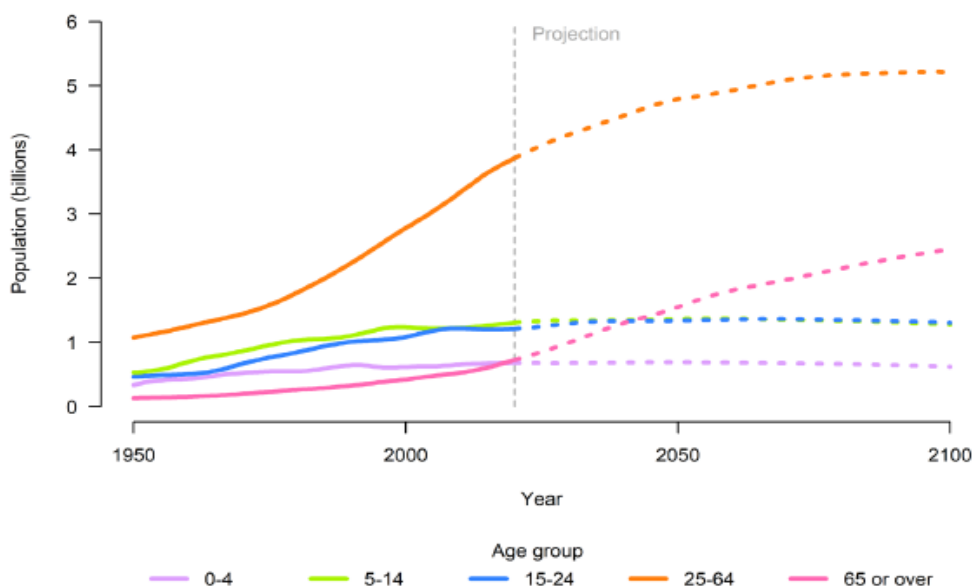
⁴ Chawla, Mukesh; Betcherman, Gordon; Banerji, Arup. 2007. From Red to Gray : The "Third Transition" of Aging Populations in Eastern Europe and the Former Soviet Union. Washington, DC: World Bank.

⁵ Bussolo, Maurizio; Koettl, Johannes; Sinnott, Emily. 2015. Golden Aging : Prospects for Healthy, Active, and Prosperous Aging in Europe and Central Asia. Washington, DC: World Bank. © World Bank.

Iz grafikona je vidljivo da se očekivano trajanje života povećalo od 1990. godine. Za muškarce se povećalo za 7,4 godine, dok za žene 5,4 godine, odnosno ukupno povećanje za oba spola iznosi 6,4 godine.

Stanovništvo Europe je ekvivalentno 9.78% ukupne populacije, trenutan broj stanovništva je 747.814.661 (21.11.2020). Europa bilježi pad porasta broja stanovnika od 2009. godine, godišnji porast stanovništva za 2020. godinu iznosi 0,06%, za razliku od 2012. kada je iznosila 0,19%. Prosječna dob u Europi je 42,5 godina, nešto niža nego u Republici Hrvatskoj, ali više nego proteklih godina kada je ona bila 41,7. Životni vijek u Europi je 79,1 godina za oba spola, 75,9 godina za muškarce i 82,3 godine za žene. Iako je ukupan broj muškaraca i žena u svijetu podjednak, žene nadmašuju broj muškaraca u starijoj dobi zbog prosječnog duljeg životnog vijeka. U 2019. g žene su činile 55% starijih od 65 i čak 61% starijih od 80 godina.

Slika 2. Procijenjeno globalno stanovništvo prema dobnim grupama 1950.-2100.

Izvor: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). World Population Prospects 2019: Volume II: Demographic Profiles.

U 2018., prvi put u povijesti, osobe starije od 65 godina nadmašile su broj djece mlađe od pet godina. Projekcije ukazuju da će ih do 2050. biti dvostruko više nego djece do pet godina, te će prijeći broj adolescenata i mladih u dobi od 15 do 24 godine. Populacija starijih od 65 godina predstavlja najbrže rastuću dobnu skupinu.

Predviđa se da će doći do povećanja u udjelu osoba u dobi od 65 ili više godina između 2019. i 2050. Na globalnoj razini u 2019. otprilike devet posto ljudi ima 65 ili više godina. Predviđa se da će udio starijih osoba u svijetu dosegnuti gotovo 12% u 2030. godini, 16% u 2050. godini, a mogao bi doseći gotovo 23% u 2100. godini. Europa i Sjeverna Amerika imaju najstariju populaciju u 2019. godini, sa 18% u dobi od 65 ili više godina, a slijedi ih Australija/Novi Zeland 16%. Obje regije bilježe daljnje starenje stanovništva. Predviđanja pokazuju da bi do 2050. svaka četvrta osoba u Europi i Sjevernoj Americi mogla imati 65 ili više godina.

Predviđa se da će i stanovništvo u drugim regijama značajno stariti u sljedećih nekoliko desetljeća. Za Latinsku Ameriku i Karibe, udio stanovništva u dobi od 65 godina ili više mogao bi se povećati sa 9% u 2019. na 19% u 2050. Slično, očekuje se da će udio u dobi od 65 ili više godina u istočnoj i jugoistočnoj Aziji povećati s 11% u 2019. na 24% u 2050. Podsaharska Afrika, koja ima velik broj mladog stanovništva, također će doživjeti starenje stanovništva u narednim desetljećima, ali u znatno manjoj mjeri, pri čemu se postotak stanovništva u dobi od 65 ili više godina popeo sa 3% u 2019. te se očekuje da će porasti na oko 5% u 2050. godini.

Broj ljudi starijih od 80 godina raste čak brže od broja starijih od 65 godina. 1990. godine u svijetu je bilo samo 54 milijuna ljudi u dobi od 80 ili više godina, broj koji se gotovo utrostručio na 143 milijuna u 2019. godini. Predviđeno je da će se broj osoba starijih od 80 godina ponovno utrostručiti na 426 milijuna 2050. godine, a da će se 2100. godine dodatno povećati na 881 milijun osoba. U 2019. godini 38% svih osoba u dobi od 80 ili više godina živi u Europi i Sjevernoj Americi, očekuje se da će se udio smanjiti na 26% u 2050. godini i na 17% u 2100. godini, budući da se starije populacije drugih regija nastavljaju povećavati.⁶

2.1.2. Emigracije mladog stanovništva

Migracije ili mehaničko kretanje stanovništva su, pored prirodnog kretanja stanovništva, glavna odrednica broja stanovnika na nekom području. Razlozi za migracije mogu biti razni, među kojima su najčešći politički i ekonomski razlozi. Ekonomskom migracijom se naziva kretanje stanovništva uzrokovano ekonomskim razlozima, kao glad, bolji uvjeti života, mogućnosti zaposlenja, ostvarenje većeg dohotka i dr.⁷

⁶ United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). World Population Prospects 2019: Volume II: Demographic Profiles.

⁷ Tica J. i Obadić A. (2016): Gospodarstvo Hrvatske str. 175

Migracije imaju važnu ulogu u ublažavanju utjecaja starenja stanovništva. Mnoge zemlje u Europi i srednjom Aziji imaju negativnu stopu neto migracije. Za zemlje iz kojih se osobe iseljavaju migracije predstavljaju negativnu komponentu jer se u većini slučajeva radi o mladim ljudima i odlasku radno aktivnog stanovništva, za zemlje koje primaju radnike one su pozitivne. Zemlje bi trebale provoditi mjere kako bi maksimizirale pozitivne strane migracije, istovremeno smanjujući njihov negativan utjecaj. Migranti značajno utječu na povećanje radne snage što u slučaju mirovina predstavlja veći broj osiguranika koji plaćaju doprinose.⁸

Emigracije iz Republike Hrvatske pretežno se svrstavaju u skupinu ekonomske migracije. Migracije imaju velik utjecaj na provođenje socijalnih politika, pa tako i na mirovinski sustav. Hrvatska je kroz noviju povijest pa sve do danas emigracijska zemlja, što potvrđuje činjenica da je tijekom 20. stoljeća Hrvatsku napustilo 1,2 milijuna više ljudi nego što se u nju uselilo. U posljednjih godina uočen je trend povećanog iseljavanja hrvatskih državljana i stranaca iz Hrvatske, posebno od razdoblja ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Stanovnici Hrvatske napuštaju svoju zemlju zbog potisnih faktora Hrvatske, te privlačnih faktora zemalja odredišta. Privlačni faktori odredišnih zemalja najčešće su: veća ponuda radnih mjesta, bolja poduzetnička klima i viša primanja, kao potisne faktore mogu se izdvojiti loši uvjeti zaposlenja, nepovoljna gospodarske situacije, te loša poduzetnička klima. Najviše emigranata odlazi u tradicionalna odredišta zapadne Europe kao što su Njemačka i Austrija, te u susjedne zemlje Srbiju i Bosnu i Hercegovinu.⁹ U 2018. u Republiku Hrvatsku iz inozemstva se doselilo 26.029 osoba, a u inozemstvo se odselilo 39.515 osoba. Od toga se odselilo 92,2% hrvatskih državljana i 7,8% stranaca. Saldo migracije stanovništva Republike Hrvatske s inozemstvom bio je negativan i iznosio je 13.486.¹⁰

⁸ Bussolo, Maurizio; Koettl, Johannes; Sinnott, Emily. 2015. Golden Aging : Prospects for Healthy, Active, and Prosperous Aging in Europe and Central Asia. Washington, DC: World Bank

⁹ Župarić-Iljić D. (2016) *Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju*. Friedrich Ebert Stiftung- Zagreb

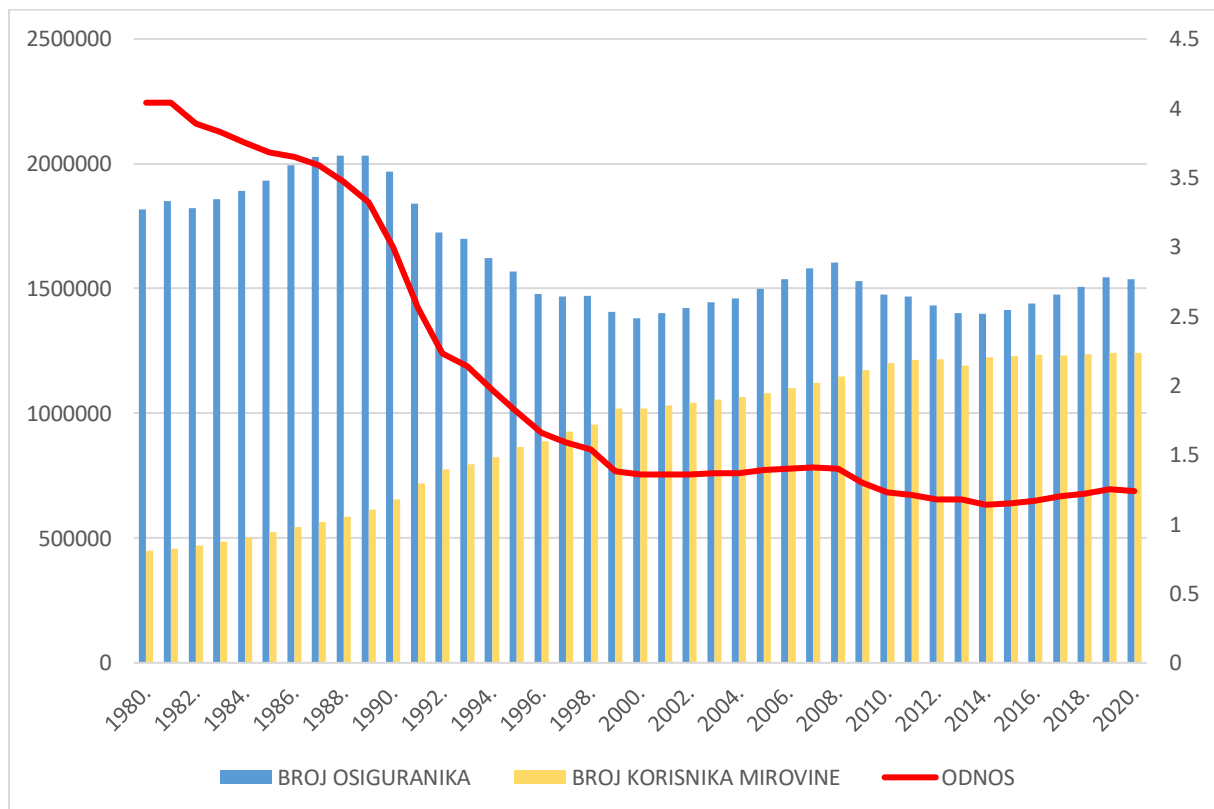
¹⁰ Državni zavod za statistiku: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018., dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/07-01-02_01_2019.htm

2.2. Strukturni problemi mirovinskog sustava

2.2.1. Omjer broja osiguranika i korisnika mirovine

Kada govorimo o strukturi mirovinskog sustava osnovni podatak koji indicira stanje mirovinskog sustava je omjer broja osiguranika i umirovljenika. Starenje stanovništva kojem su izložene sve zemlje dovodi do dugoročnog smanjivanja omjera koji blago raste u vrijeme ekonomske ekspanzije, ali se smanjuje u vrijeme krize. Između 2008. godine i 2017. udio broja korisnika mirovina je bio u porastu u svim zemljama Europske unije osim Mađarske i Italije.¹¹

Grafikon 2. Omjer broja korisnika osiguranja i korisnika mirovine u Hrvatskoj 1980.-2020.

Izvor: izrada autorice prema podacima HZMO Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, broj 12/2020., siječanj 2021.

Kada pogledamo omjer broja osiguranika i korisnika mirovina kroz godine, vidimo da je najpovoljniji omjer bio 1980. godine kada je Hrvatska imala 1.816.191 osiguranika i 449.080 korisnika mirovina što čini omjer 4,04:1. S godinama je omjer padao zbog starenja stanovništva

¹¹ OECD (2019.), *Pensions at a Glance 2019: OECD and G20 Indicators*, Paris: OECD

i sve većeg broja umirovljenika. Jedan od razloga povećanog broja korisnika mirovina su takozvana „Baby Boom“ generacija rođena između 1946. i 1964. godine koji su u proteklih par godina počeli s umirovljenjem. Hrvatska 2014. godine bilježi najveći minimum omjera koji je iznosio 1,14:1. Strukturni problemi hrvatskog mirovinskog sustava uključuju nepovoljnu strukturu korisnika mirovina s obzirom na njihovu dob, radni staž i vrstu mirovine koju primaju. Osim prijevremenog umirovljenja, uzroci relativno velike skupine mlađih umirovljenika leže u drugim oblicima ranijeg umirovljenja koji nisu vezani uz starost, već se odnose na invalidske mirovine, a dobrim dijelom i na mirovine branitelja, te ostale mirovine ostvarene pod povoljnijim uvjetima.

Starenje stanovništva imaće dubok učinak na omjer potencijalne potpore, koji je definiran kao broj radno sposobnih osoba (25 do 64 godine) po osobi u dobi od 65 godina ili više. U 2019. podsaharska Afrika imala je 11,7 osoba u dobi od 25 do 64 godine za svaku osobu stariju od 65 godina. Taj je omjer 10,2 za Oceaniju, 8,3 za sjevernu Afriku i zapadnu Aziju, 8,0 za srednju i južnu Aziju, 5,8 za Latinsku Ameriku i Karibe, 5,0 za istočnu i jugoistočnu Aziju, 3,3 za Australiju i Novi Zeland i 3,0 za Europu i Sjevernoj Americi. Japan s 1,8 u 2019. ima najniži omjer potencijalne potpore od svih zemalja.¹²

Do 2050. očekuje se da će 48 zemalja, uglavnom u Europi, Sjevernoj Americi, Istočnoj Aziji ili Jugoistočnoj Aziji, imati potencijalne omjere potpore ispod dva. Ove niske vrijednosti naglašavaju potencijalni utjecaj starenja stanovništva na tržište rada i gospodarske performanse, kao i fiskalne pritiske s kojima će se mnoge zemlje u sljedećim desetljećima vjerojatno suočiti u odnosu na javne sustave zdravstvene zaštite, mirovine i programe socijalne zaštite za starije osobe.

2.2.2. Stopa nezaposlenosti

Demografski trendovi mogu imati izravne posljedice na tržište rada kroz ponudu rada, produktivnost rada i potražnju za radnom snagom zbog promjena u strukturi agregatne potražnje. Starenje stanovništva dovodi smanjenja radne snage uzrokovano velikim brojem

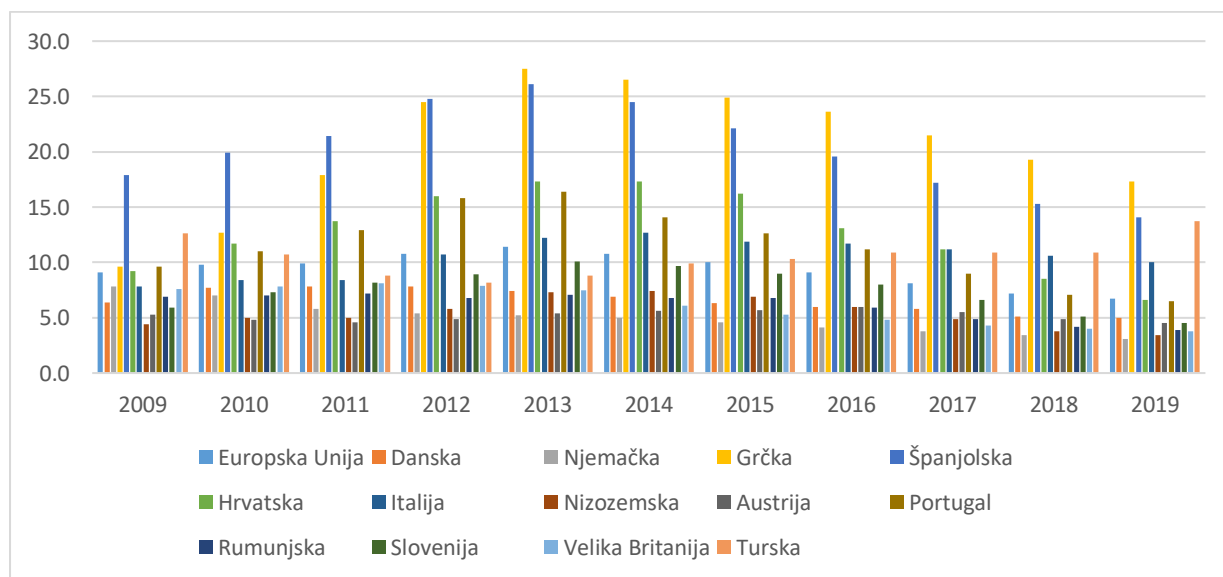
¹² United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). World Population Prospects 2019: Volume II: Demographic Profiles.

radnika koji odlaze u mirovinu, također starija radna snaga ne može proizvoditi na razini mlađih što dovodi do smanjena proizvodnje.¹³

Starenjem stanovništva povećava se prosječna dob radnika, osim što su stariji radnici manje produktivniji od mlađih, obrazovanje im se znatno razlikuje te bi kvaliteta njihovog ljudskog kapitala mogla biti niža. Sa sve većom uporabom tehnologije i sve bržim napretkom potražnja za starijim radnicima u takvim sektorima je niska, te se zamjenjuju mlađim radnicima. Dolazi do opadanja proizvodnje po glavi stanovnika, ali može doći i do opadanja proizvodnje po radniku.¹⁴

Stopa nezaposlenosti jedna je od ključnih ekonomskih čimbenika koji utječu na stabilnost mirovinskog sustava, pri tome se misli na udio zaposlenih u stanovništvu u radnoj dobi. Na stopu zaposlenosti utječe obrazovni sustav (zaposlenost mladih), tradicijski razlozi (zaposlenost žena), te poticaji za duži rad koje daje mirovinski sustav (zaposlenost starijih).¹⁵

Grafikon 3. Stopa nezaposlenosti 2009.-2019. godine

Izvor. izrada autorice prema podacima Eurostata, dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Unemployment_statistics_and_beyond

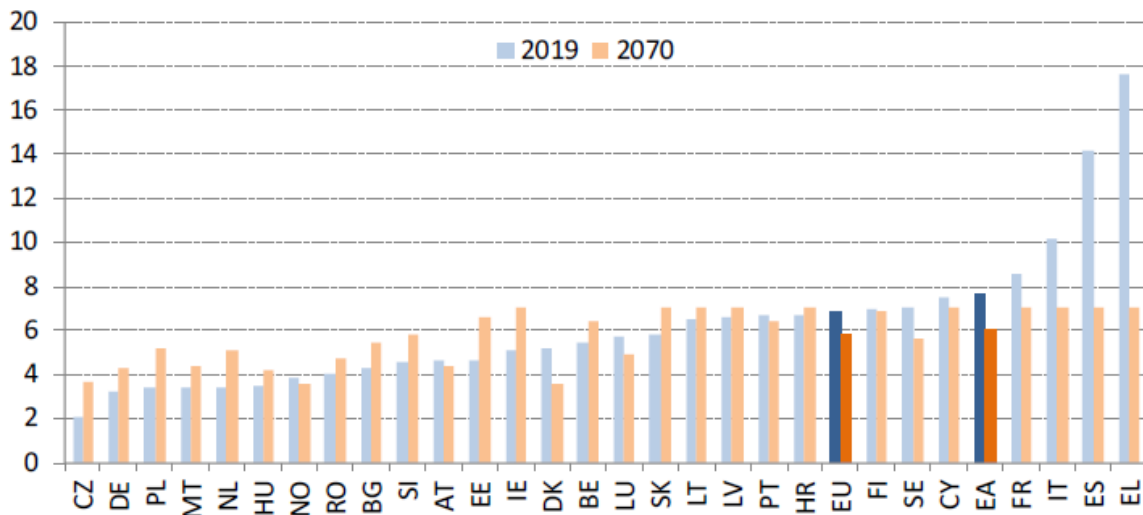
¹³ Chawla, Mukesh; Betcherman, Gordon; Banerji, Arup. 2007. From Red to Gray : The "Third Transition" of Aging Populations in Eastern Europe and the Former Soviet Union. Washington, DC: World Bank.

¹⁴ Bussolo, Maurizio; Koettl, Johannes; Sinnott, Emily. 2015. Golden Aging : Prospects for Healthy, Active, and Prosperous Aging in Europe and Central Asia. Washington, DC: World Bank. © World Bank

¹⁵ Nestić, D., Potočnjak, Ž., Puljiz, V., Rašić Bakarić, I., Švaljek, S., Tomić, I. ... Vukorepa, I. (2011.), Izazovi i mogućnosti za ostvarenje primjerenih starosnih mirovina u Hrvatskoj (projektna studija), *Revija za socijalnu politiku*, 18(3), 357-396.

Na grafikonu je prikazana stopa nezaposlenosti izabраних zemalja u razdoblju između 2009. i 2019. godine vidljivo je da najviše stope nezaposlenosti imaju Grčka, Španjolska i Hrvatska. Može se primijetiti da je došlo do pada stope nezaposlenosti posljednjih godina. Tako je 2019. godine stopa nezaposlenosti u Hrvatskoj iznosila 6,6, a u Španjolskoj 14,1. Najniže stope nezaposlenosti u 2019. godini bilježi Češka gdje stopa iznosi 2,0.

Grafikon 4. Pretpostavke stope nezaposlenosti za populaciju 20-64 između 2019. i 2070. godine

Izvor: European Commission (2021.), The 2021 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2019-2070)

Grafikon prikazuje pretpostavljene stope nezaposlenosti populacije u dobi između 20 i 64 u 2070. godini. Ukupne stope nezaposlenosti dugoročno će se smanjiti za oko 1 postotni poen, uz snažniji pad u europodručju. Pretpostavlja se da će se u Europskoj Uniji stopa nezaposlenosti među osobama u dobi od 20 do 64 godine smanjiti sa 6,8% u 2019. na 5,8% u 2070. U europodručju se očekuje da će stopa nezaposlenosti pasti sa 7,7% u 2019. na 6,0% u 2070. godini. Očekuje se da će ukupna stopa zaposlenosti među ljudima u dobi od 20 do 64 godine porasti u velikoj većini država članica, doseggavši 76% u EU-u u cjelini do 2070. što je 3 postotna poena iznad razine iz 2019. Najveći rast (za više od 15 bodova) predviđen je u Grčkoj, državi članici s najnižom stopom zaposlenosti u 2019..

Predviđa se da će stopa zaposlenosti žena porasti sa 67,2% u 2019. na 72,3% u 2070. godini, a kod starijih radnika s 59,1% na 68,7%. To odražava i veće sudjelovanje žena na tržištu rada i

nedavne mirovinske reforme u mnogim državama članicama, koje će odgoditi dob za umirovljenje.¹⁶

Predviđa se da će se udio starijih radnika u ukupnoj zaposlenosti na razini EU-a povećati s 18% u 2019. na oko 21% u 2045., a da će nakon toga ostati na toj razini. Udio starijih radnika općenito raste više kod žena nego kod muškaraca, iz dva razloga. Prvo, to je posljedica kohortnih učinaka, pri čemu mlađe generacije žena imaju veću stopu sudjelovanja. Drugo, žene moraju ostati duže u radnom odnosu kako bi stekle uvjete za mirovinu ako su stupile na tržište rada u kasnijoj dobi ili prekinule svoju karijeru. Izuzetak su zemlje u kojima starije žene trenutno rade češće od muškaraca, poput baltičkih zemalja ili zemlje s povoljnijim uvjetima umirovljenja za žene, na primjer Poljska i Slovačka.

Hrvatska Gospodarska Komora u svojoj publikaciji o gospodarstvu u Hrvatskoj 2017. godine navodi da je „Oporavak tržišta rada spor i nekonzistentan. S jedne se strane nezaposlenost ubrzano smanjuje, s druge se zaposlenost znatno sporije oporavlja, pada broj radno sposobnog stanovništva, raste broj umirovljenika te sve izraženiji problem postaje nedostatak radne snage u pojedinim djelatnostima.“¹⁷ U 2018. godini oporavak ostaje spor, s manjkom radne snage koji nadopunjuju strukturne probleme, zbog čega velik dio potražnje za radom ostaje nezadovoljen. Tržište rada postaje ograničavajući faktor bržeg gospodarskog rasta. Iako se pad broja nezaposlenih čini kao pozitivan tren, on sakriva dublji problem, a to je iseljavanje.

Godinama je stopa zaposlenosti u Hrvatskoj među najnižima u Europi. Promatranjem stope zaposlenosti muškaraca u dobi od 24 do 54 godine, Hrvatska ima jednu od najnižih stopa zaposlenosti, samo 72,5% u 2020. godini, lošiju stopu zaposlenosti muškaraca imaju Španjolska (71,4%), Grčka (70,7%) i Turska (70,1%). To znači da jedna četvrtina muškaraca u ključnoj radnoj dobi ne radi, što znači da niti ne uplaćuje doprinose za mirovinsko osiguranje. Izazov kako za tržište rada tako i za mirovinsko osiguranje predstavlja fleksibilniji oblik zapošljavanja, koji utječe na uplaćene doprinose za mirovinsko osiguranje.

Navedeni demografski pokazatelji, kao i struktura korisnika mirovine, ukazuju na sadašnje i buduće poteškoće mirovinskog sustava da financira mirovine svojim izvornim primanjima iz

¹⁶ European Commission (2021.), The 2021 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2019-2070)

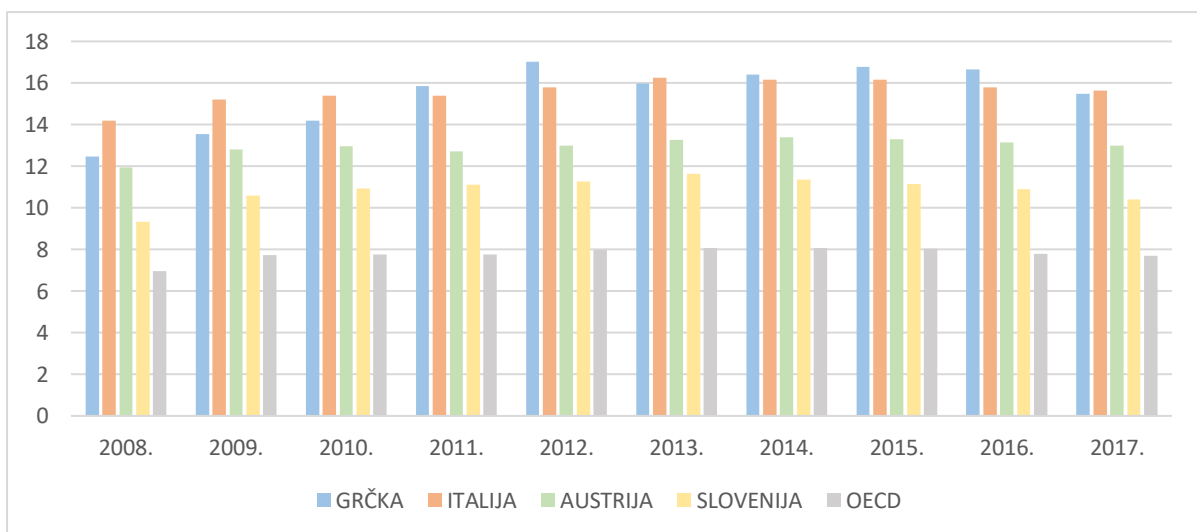
¹⁷Hrvatska Gospodarska Komora (2018) *Hrvatsko gospodarstvo 2017. godine*. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/hrvatsko-gospodarstvo-2017final5b6aeea191b6f.pdf>

doprinosa za mirovinsko osiguranje, što je dovelo do financijske neravnoteže mirovinskog sustava.

2.3. Financijska neravnoteža sustava

Javni mirovinski sustav u Hrvatskoj kao i u ostatku svijeta već duže vrijeme ima značajnu neravnotežu između prihoda od doprinosa za mirovinsko osiguranje i rashoda za mirovine. Kao što je u prethodnom poglavlju rečeno sve je lošiji omjer broja osiguranika i umirovljenika. Osiguranici financiraju mirovine današnjim umirovljenicima na bazi tekuće raspodjele i to čini sustav vrlo nestabilnim i izlaže ga političkim rizicima, te potrebi da se manjak sredstva financira iz državnog proračuna.

Grafikon 5. Udio mirovinskih rashoda u BDP-U (%) 2008.-2017. godine

Izvor: izrada autorice, prema podacima OECD-a Dostupno na <https://data.oecd.org/socialexp/pension-spending.htm>

Na grafikonu se može vidjeti veza između gospodarskih kretanja jedne zemlje i posljedica na mirovinski sustav. Grčka kao država koja se susreće s mnogobrojnim ekonomskim problemima izdvaja visok udio mirovinskih rashoda u svom BDP-u. Gledano od 2008. godine bilježi konstantan porast do 2012. godine. Nakon značajnijeg pada 2013. godine, ponovo raste, te 2015. godine iznosi 16,65%. U 2017. godini bilježi pad udjela mirovinskih rashoda u BDP-u.

Italija također bilježi visok udio mirovinskih rashoda u BDP-u, postojeća formula mirovine i pravila indeksacije omogućili su stope povrata koje su bile znatno više od stope rasta porezne osnovice za socijalno osiguranje. Nedostatak bilo kakve izravne veze između veličine mirovinske naknade i dobi za umirovljenje bio je poticaj za što ranije umirovljenje. Uz to, segmentacija mirovinskog sustava u nekoliko zasebnih mirovinskih programa, od kojih svaki djeluje po svojim pravilima, kočila je mobilnost radnika. U većini zemalja jugoistočne Europe omjer BPD-a i mirovinski rashoda iznosi više od 10%, te bi uz nepovoljne demografske promjene, 2050. godine mogao iznositi čak 25%.¹⁸

U razdoblju od 1.1.2020. do 31.12.2020. godine Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje ostvario je ukupne prihode u iznosu od 43.980.299.625 kuna, koji su veći za 2,7% od ostvarenih prihoda prošle godine. Prihodi od doprinosa za mirovinsko osiguranje iznosili su 22.748.953.893 kuna, te čine 51,73% ukupnih prihoda. U odnosu na 2019. godinu manji su za 4,9% zbog usporavanja gospodarskih aktivnosti uslijed pandemije COVID-19. S druge strane, rashodi za isto razdoblje iznose 44.005.135.946 kuna, te su za 3% veći u odnosu na ostvarene rashode prošle godine. Rashodi koji se odnose na mirovine i mirovinska primanja iznosili su 42.150.323.028 kuna, te čine 95,79% ukupnih rashoda. Rashodi za mirovine veći su zbog redovitog usklađivanja mirovina koje je u 2020. godini iznosilo 2,12%, zatim prenesenog kumuliranog učinka promjene broja i strukture korisnika mirovina i zbog primjene novih Zakonskih propisa u okviru mirovinske reforme.

Tablica 1. Rashodi za mirovine prema vrstama mirovine ostvarene prema Zavodu za obvezno mirovinsko osiguranje za 2019. i 2020. godinu

Vrsta prava	2019.	2020.	Struktura u %	Indeks
Starosne mirovine	25.983.511.463	26.987.454.061	75,42	103,9
Invalidske mirovine	3.666.523.878	3.542.612.185	9,90	96,6
Obiteljske mirovine	5.172.998.879	5.252.438.924	14,68	101,5
Ukupno	34.823.034.220	35.782.505.170	100	102,8

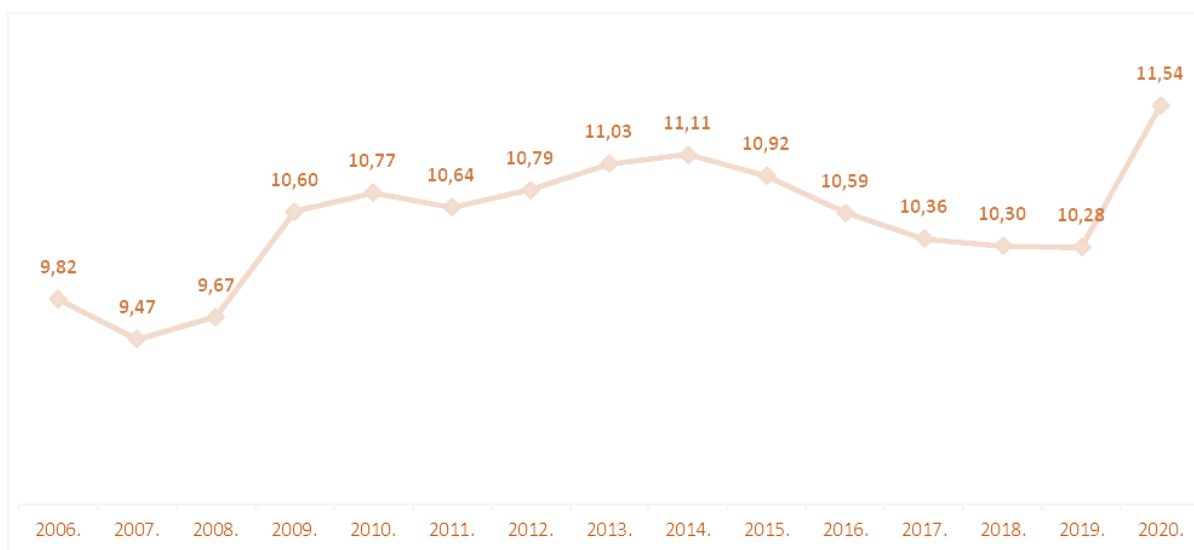
Izvor: izrada autorice prema podacima HZMO (2021) *Izješće o radu i poslovanju Hrvatskog Zavoda za Mirovinsko osiguranje za 2020.*

¹⁸ Bejaković P. (2011.), Obilježja minimalne mirovine u odabranim zemljama, Zbornik izlaganja na okruglim stolovima Analiza mirovinskog sustava (str. 78-91), Zagreb: Institut za javne financije

Kao što je vidljivo u tablici 1 rashodi za starosne mirovine u 2020. su se povećali za 3,9% u odnosu na 2019. godinu, rashodi za invalidske mirovine bilježe smanjenje, a rashodi za obiteljske mirovine povećanje za 1,5%.

Prosječna mirovina ostvarena prema Zakonu o mirovinskom osiguranju u prosincu 2020. godine iznosila je 2.562,73 kn za 1.149.309 korisnika i veća je za 2,35% u odnosu na prosječnu mirovinu ostvarenu u prosincu 2019. godine koja je za 1.147.016 korisnika iznosila 2.503,93 kn.

Grafikon 6. Udio ukupnih mirovinskih rashoda u BDP-u

Izvor: HZMO (2021) *Izvješće o radu i poslovanju Hrvatskog Zavoda za Mirovinsko osiguranje za 2020.*

Udio mirovinskih rashoda u BDP-u je bio najveći 2001. godine kada je iznosio 11,82%, nakon 2001. postupno se smanjivao da bi u 2007. godini bio smanjen na 9,47%. Kao posljedica isplata dodatka na mirovine ostvarene od 1. siječnja 1999. prema Zakonu o mirovinskom osiguranju te povećanja broja korisnika prijevremene starosne mirovine i korisnika najniže mirovine nakon izmjena i dopuna Zakona o mirovinskom osiguranju od 1. siječnja 2008., 2008. godine mirovinski rashodi su se povećali na 9,67%. Udio mirovinskih rashoda u BDP-u povećao se na 10,60% u 2009. te na 10,77% u 2010. godini, kao posljedica povećanja ukupnog broja korisnika mirovine. U razdoblju 2011.-2014. postupno se povećavao udio mirovinskih rashoda u BDP-u. Od 2015. godine bilježi se pad udjela mirovinskih rashoda u BDP-u. U 2017. godini mirovinski rashodi iznosili su 10,41% BDP-a, što je posljedica rasta BDP-a te stagnacije ukupnog broja korisnika mirovina tijekom 2017. godine. Zbog povećanja BDP-a, po stopi većoj od povećanja rashoda za mirovine, udio rashoda za mirovine u BDP-u smanjio na 10,36% u 2017., na 10,30%

u 2018. te na 10,28% u 2019.godini. U 2020. godini bilježilo se povećanje udjela mirovinskih rashoda u BDP-u zbog usporavanja gospodarskih aktivnosti uslijed epidemije bolesti COVID-19.

2.4. Reforme mirovinskih sustava u Europi¹⁹

Većina država članica EU-a provele su značajne mirovinske reforme posljednjih desetljeća kako bi poboljšale fiskalnu održivost, uz održavanje odgovarajućih mirovinskih prihoda. Od 2000. godina pojačao se intenzitet mirovinskih reformi. Ove reforme provedene su kroz širok raspon mjera koje su bitno izmijenile pravila i parametre mirovinskog sustava. Jedan od najvažnijih elemenata mirovinskih reformi, neovisno o tome jesu li zemlje uključene ili ne u provođenje te reforme je uvođenje mehanizama usmjerenih na automatsko prilagođavanje (indeksiranje) ključnih parametara mirovine (dob za mirovinu, beneficije, financijski izvori) ovisno o demografskim pritiscima (npr. promjene u očekivanom trajanju života, povećanje omjera ovisnosti). Od sredine 1990-ih, polovica država članica EU-a usvojila je ili mehanizam automatskog uravnoteženja, ili čimbenike održivosti i / ili veze između dobi za umirovljenje i očekivanog života. Predviđa se da će te mirovinske reforme imati značajan utjecaj na obuzdavanje budućih izdataka za mirovine.

2.4.1. Mirovinske reforme između 2017. i 2020. godine

Ekonomski uzlet od 2015. nadalje rezultirao je nastavkom rasta zaposlenosti u Europskoj Uniji, dosegavši najveću razinu ikada zabilježenu u 2019. (Europsko Povjerenstvo, 2019.a). U tom kontekstu i uz osiguravanje financijske održivosti mirovine i dalje su ključno pitanje na planu reformi država članica Europske Unije. Nastojanja za očuvanjem adekvatnosti postaje sve značajniji cilj posljednjih godina.

Dok su države članice nastavile slijediti cilj produljenja radnog vijeka kako bi se osigurala financijska održivost mirovinskih sustava, nekoliko reformi ima za cilj pojačati kapacitete za održavanje prihoda mirovinskih sustava. Nakon reformi u razdoblju 2015.-2017., koje su se uglavnom usredotočile na ublažavanje utjecaja gospodarske krize i povezane mjere ograničavanja troškova zaštite od siromaštva, reforme nakon 2017. nastojale su dodatno

¹⁹ European Commission (2021), 2021 Pension Adequacy Report Current and future income adequacy in old age in the EU. Volume I

potaknuti zaštitu od siromaštva i održavanje mirovinskih prihoda, istovremeno trajanje mirovina prilagoditi demografskim promjenama.

Prvi trend odnosi se na promoviranje dužeg radnog vijeka i kasnijeg umirovljenja, preko „mekih“ mjera. Tijekom proteklog desetljeća zakonski je uređeno značajno povećanje dobi za umirovljenje koje se odnosi na sljedeća dva do tri desetljeća. Posljednje tri godine europske države su nastavile poduzimati korake za povećanje razdoblja provedenog na poslu, ali ovaj put uglavnom olakšavajući kombinaciju mirovine i zapošljavanja, potičući rad iznad godina za umirovljenje i produljenja kvalifikacijskog razdoblja.

Drugi trend uključuje mjera za poboljšanje održavanja prihodovnih kapaciteta i uključenosti mirovinskih sustava. To uključuje reviziju obračunskih stopa, prilagodbu mehanizama izračuna i indeksacije, povećanje poreznih olakšica, promicanje štednje u zaposleničkim fondovima i poboljšati pristup mirovinskoj štednji za određene kategorije radnika. Sve je veća pozornost posvećena položaju njegovatelja i poboljšanju računanja njihove sadašnje i buduće mirovine.

Treći trend odnosi se na predstavljanje mjera kojima je cilj smanjenje siromaštva. Taj se cilj uglavnom rješavao uvođenjem ili povećanjem osnovnih/minimalnih mirovina ili obiteljskih mirovina. U nekim drugim zemljama se odnosi na testiranja i pooštavanje uvjeta vezanih uz prebivalište.

Četvrte mjere se odnose da neke države članice nastavljaju reformu financiranja mirovinskog sustava, više se okreću održivijem i dugoročnijem načinu financiranja, odnosno financiranju iz općeg proračuna.

Tablica 2. Mirovinske reforme usvojene od članica EU od 01.07.2017. do 01.07.2020. godine

	Produljivanje dobi za odlazak u mirovinu	Održavanje prihoda	Smanjenje siromaštva	Financiranje
Države	Belgija, Danska, Njemačka, Estonija, Grčka, Španjolska, Hrvatska, Mađarska, Italija, Litva, Malta, Rumunjska, Švedska, Slovenija	Austrija, Belgija, Bugarska, Češka, Njemačka, Danska, Estonija, Španjolska, Hrvatska, Grčka, Irska, Italija, Litva, Latvija, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka i Slovenija	Austrija, Belgija, Bugarska, Cipar, Češka, Njemačka, Danska, Finska, Grčka, Španjolska, Irska, Hrvatska, Italija, Litva, Latvija, Malta, Poljska, Portugal, Rumunjska, Švedska, Slovenija i Slovačka	Bugarska, Njemačka, Finska, Mađarska, Litva, Portugal i Rumunjska

Izvor: izrada autorice prema podacima European Commission (2021), 2021 Pension Adequacy Report Current and future income adequacy in old age in the EU. Volume I

2.4.1.1. Produženje radnog vijeka

Tijekom prethodnog desetljeća, države članice su se već pozabavile povećanjem dobi za umirovljenje (a u nekim slučajevima izravno povezujući je s očekivanim životnim vijekom), usvajajući strože uvjete prihvatljivosti i smanjenje mogućnosti prijevremenog odlaska u mirovinu. Reforme zadnje tri godine stavljale su veći naglasak na pozitivne poticaje za uravnoteženje vremena provedenog na poslu i vremena provedenog u mirovini. Mirovinske reforme stoga su se uglavnom usredotočile na fleksibilne mogućnosti za umirovljenje i poticaje za odgodu odlaska u mirovinu, uz samo nekoliko daljnjih reformi koje se odnose na povećanje dobi za umirovljenje.

U razdoblju 2017.-2020. uglavnom je došlo do progresivne provedbe reformi prethodno usvojene o dobi za mirovinu. Samo je vrlo malo zemalja usvojilo značajne nove reforme za povećanje dobi za umirovljenje (Estonija i Švedska), dok su druge uvele reforme isključivo za promjenu dobnih parametara za umirovljenje povezanih sa spolom ili određenim skupinama (Italija i Rumunjska). Istodobno, neke su države članice odustale od predviđenog povećanja

dob za umirovljenje, prilagođavanje, izmjena ili ukidanje prethodno usvojenih mjera (Hrvatska, Nizozemska i Slovačka).

Estonija je jedina zemlja koja je dob za odlazak u mirovinu izričito povezala s očekivanim trajanjem života tijekom 2017.-2020.g. Reforma, usvojena 2018. i planirana za početak primjene od 2027. godine, ograničava tempo povećanja dobi za odlazak u mirovinu na 3 mjeseca godišnje. U Švedskoj je, nakon političkog sporazuma u prosincu 2017., najniža dob za umirovljenje (preporučena dob za umirovljenje od 65 godina) podignuta je na 62 godine u 2020. godini i dodatno će se povećati na 64 do 2026. godine.

Neke zemlje su odgodile već zakonom određene implementacije reformi vezane uz povećanje dobi za umirovljenje. Hrvatska je 2018. donijela reformu za povećanje dobi za umirovljenje na 67 godina od 2033. Međutim, u pozadini žestoke javne rasprave, planirano povećanje je naknadno otkazano i usklađivanje starosne granice za umirovljenje i staža kvalifikacije između žena i muškaraca, za starosnu i prijevremenu mirovinu, odgođeno je. Slično tome, Nizozemska reforma iz 2013. godine imala je za cilj povećanje mirovinske dobi od 65 do 67 godina između 2013. i 2020., ponovno su pregovarali sa socijalnim partnerima, sklopivši novi sporazum u 2019. s kojim se pomiče uvođenje s 2020. na 2024. godinu. Slično, Slovačka je vlada 2019. prestala sa stalnim povećanjem dob za umirovljenje, ograničavaju je na 64 za muškarce, a ženama je dopušten odlazak u mirovinu 6 mjeseci ranije po djetetu (uz maksimalno smanjenje od 18 mjeseci).

Neke su države članice olakšale pristup prijevremenoj mirovini za određene kategorije radnika, novim shemama ili odustajanjem od kazni. Mjere su usmjerene na skupine kao što su radnici na teškim ili opasnim poslovima, oni s dugim razdobljem doprinosa (na primjer, počeli raditi sa 16 godina) ili oni koji su nesposobni za rad. Italija je implementirala mjere prijevremenog umirovljenja „kvota 100“ za osobe s dugim stažom doprinosa. U Portugalu je režim prijevremenog umirovljenja revidiran 2019. kako bi se zaštitili radnici koji su započeli svoju karijeru rano i oni s dugim radnim vijekom.

Trend se nastavio prema promicanju fleksibilnih pravila umirovljenja, čiji je cilj olakšati dulji radni vijek i izgladiti prijelaz u mirovinu. Sve veći broj država članica su dopustile ili učinile privlačnijom mogućnost kumulacije plaćene naknade za rad i mirovinu (npr. Belgija, Hrvatska, Danska, Njemačka, Mađarska, Slovenija). Na Malti od 2018. umirovljenici koji nastave raditi mogu akumulirati socijalne doprinose, što prije nije bio slučaj. U Grčkoj, umirovljenicima koji rade, a primaju mirovine, mirovina će se smanjiti za samo 30%, umjesto prethodnih 70%.

Više je država članica potaknulo odgođeno umirovljenje. U 2018. Rumunjska je dopustila ženama da ostanu na radnom mjestu nakon dobi za mirovinu produljivši im ugovor o radu s ciljem približavanja dobi za umirovljenje žena dobi muškaraca. Druge zemlje su uvele ili povećanje bonusa za ostanak na poslu nakon dobi za mirovinu (npr. Hrvatska). Danska je smanjila odbitke za prijevremene mirovine za zaposlene umirovljenike i uvela više fleksibilna pravila isplate za odgođene mirovine. U Estoniji od 2021. postaje moguće odgoditi isplatu (djelomično ili u cijelosti) za povećanje budućih beneficija.

2.4.1.2. Povećani fokus na održavanju prihoda

U razdoblju 2017.-2020. Puno je više država članica nego u prethodnim godinama provelo reforme za poboljšanje sposobnosti održavanja prihoda mirovinskih sustava. Ove reforme uključuju osiguravanje povoljnijih uvjeta za mirovinsko obračunavanje, poboljšanje pravnih i učinkovitih pristupa određenim skupinama radnika, uvođenje povoljnijeg oporezivanja mirovina, produljenje mirovinskih kredita i poboljšani pristup dodatnoj štednji. Većina država članica revidirala je pravila o obračunu mirovina, najčešće na način za koji se očekuje da će pogodovati mirovinskoj adekvatnosti.

Oporezivanje mirovinskih naknada reformirano je u nekim zemljama, s ciljem povećanje neto mirovina. U Estoniji je početkom 2018. godine mirovinski dodatak oslobođen poreza zamijenjen povećanjem dijela prihoda oslobođenog poreza za osobe sa srednjim primanjima. U Belgiji je doprinos solidarnosti reformiran kako bi se smanjila visina socijalnih doprinosa koje plaćaju umirovljenici s visokim mirovinskim primanjima.

Nekoliko je država članica revidiralo indeksaciju mirovina kako bi zaštitilo vrijednost mirovine. Neke su države članice trajno izmijenile svoje pravila indeksacije mirovina, dok su se drugi odlučili za povoljne ad hoc mjere.

U posljednje tri godine nastavila su se poboljšanja zakonske dostupnosti mirovina za samozaposlene. U Belgiji minimalna mirovina za samozaposlene značajno se povećala u 2017., usklađivanjem s minimalnim mirovina za zaposlene. U Španjolskoj je napravljen niz promjena u posebnom režimu za samozaposlene u 2018. i 2019. godini, očekuje se da će to rezultirati primjerenijim mirovinama u budućnost. U Portugalu je od 2019. uveden novi režim doprinosa za samozaposlene radnike, približavajući njihove ranije veće stope doprinosa onima zaposlenih po ugovoru. U Luksemburgu, od 2018. godine, novi zakon otvara mogućnost osnivanja

samozaposlenim vlastite sheme profesionalnih mirovina, povećavajući tako potencijalnu ulogu dodatne uštede za samozaposlene i nestandardne radnike.

Brojne države članice poduzele su korake za poboljšanje prava na mirovinu za odgoj djece, skrb o djeci ili neformalna dugotrajna skrb, npr. putem mirovinskih kredita ili dopunskih beneficije. Ova pravila prvenstveno utječu na žene, koje predstavljaju veliku većinu pružatelja skrbi, pomažući tako u rješavanju razlike u rodnoj mirovini.

Nekoliko država članica usvojilo je reforme profesionalnih mirovinskih programa za zapošljavanje kako bi poboljšalo svoje doprinose starosnim prihodima. Reforme uglavnom nastoje olakšati pristup štednji u zaposleničkim fondovima, povećati pokrivenost i poboljšati upravljanje mirovinskim programima.

2.4.1.3. Smanjenje siromaštva

Otprilike polovica svih europskih država poduzele su reforme za zaštitu od siromaštva u nacionalnim mirovinskim sustavima. Osobito uvođenjem osnovne mirovine (Italija) ili doprinosne minimalne mirovine (Slovenija), povećanjem osnovnih/minimalnih mirovina ili provedbu različitih vrsta mirovinskih nadopuna. Istodobno, nekoliko država članica (npr. Belgija i Danska) uvelo je mjere za pooštavanje uvjeta za utvrđivanje imovinske osnovice/osnovne mirovine temeljene na prebivalištu.

2.4.1.4. Reforme u financiranju mirovina

Neke su države usvojile promjene u financiranju mirovina, uključujući i u odnosu na stope doprinosa. Pomak s financiranja mirovina socijalnim doprinosima na prihode opće države u posljednjem desetljeću.

Litva je jedina zemlja u kojoj je provedena sveobuhvatna reforma financiranja javnih i statutarnih mirovina u razdoblju pod nadzorom kao dio općenitijeg pregleda sustava socijalne sigurnosti. Prvo financiranje neprinosnih komponenti mirovine premješteno je iz fonda socijalnog osiguranja u državni proračun. Popraćeno je reformom sustava socijalnog osiguranja, uključujući doprinose mirovina. Sveukupni doprinosi za socijalno osiguranje smanjeni su, dok je glavni teret s poslodavca prebačen na zaposlenika (proporcionalno su

povećane bruto plaće). Drugo, obvezni doprinosi za socijalno osiguranje čije je financiranje bilo propisano zakonom, zamijenjeni su dobrovoljnim pojedinačnim doprinosima, nadopunjujući javnu mirovinsku štednju. Ova reforma u određenoj mjeri odražava sličan razvoj u Središnjim i Istočnoeuropskim zemljama koje su vratile zakonom propisane mirovine. Litva je zadržala snažne poticaje za pojedince da štede u tim shemama (automatska prijava s kratkim razdobljem za isključivanje i odgovarajućim doprinosom iz državnog proračuna).

Reforme stope doprinosa razlikovale su se po državama članicama. Povećane su stope i za poslodavce i za zaposlenike. U drugima se nastavio trend smanjenja stopa doprinosa, uglavnom za poslodavce: to je bio slučaj u Finskoj, Mađarskoj i Litvi, dok je Portugal smanjio stope za samozaposlene. Njemačka je proširila ljestvice prihoda "tranzicijske zone", u kojima zaposlenici s niskim prihodima plaćaju smanjene doprinose.

2.4.2. Utjecaj reformi na sadašnju i buduću adekvatnost

Države članice nastavile su se baviti različitim aspektima adekvatnosti mirovina. Dok reforme imaju za cilj produljenje radnog vijeka i zaštitu umirovljenika s niskim prihodima od siromaštva najveći udio reformi u razdoblju od 2017. do 2020. godine je imalo za cilj jačanje sposobnosti održavanja prihoda mirovinskih sustava. Utjecaj nedavnih reformi na buduću primjerenost vrlo je teško procijeniti.

Povećanjem dobne granice za umirovljenje i poticajima za duljim zadržavanjem u radnom odnosu očekuje se produljenje prosječnog radnog vijeka, koji je ključni preduvjet za očuvanje održivost i primjerenost mirovina u kontekstu povećanog životnog vijeka. Međutim, raznolikost karijera, vrsta posla, prihoda i obiteljskih i zdravstvenih situacija utječe na sposobnost pojedinca za rad i stjecanje mirovinskih prava. Omogućavanje većem broju ljudi da rade i da rade duže zahtijeva duboke promjene na tržištu rada, uključujući jednake mogućnosti za žene i muškarce, povećavajući zapošljavanje starijih radnika, borbu protiv diskriminacije i prilagođavanje radnih mjesta, kao i trajno poboljšanja javnog zdravstvenog sustava.

Promjene u financiranju mirovina (npr. osnovice za doprinos, stope i razdoblja rada) mogu utjecati na primjerenost i održivost mirovina. Na primjer, značajne promjene u financiranju mirovina u Litvi već su smanjile nagomilani dug i poboljšale stanje Fonda za socijalno

osiguranje, omogućujući štednju u mirovinskom pričuvnom fondu koji je osnovan 2018. godine radi pripreme za buduće ekonomske šokove.

Očekuje se da će neke reforme rezultirati trenutnim povećanjem beneficija. U Rumunjskoj se očekuje značajno povećanje mirovinske adekvatnosti stupanjem na snagu novog zakona o mirovinama. Nova obračunska formula i povećana vrijednost mirovinskog boda će rezultirati povećanjem svih dobrobiti.

Neke su države članice poduzele korake za povećanje štednje u dodatnim (dobrovoljnim) shemama, uz različit uspjeh. U Nizozemskoj mirovinskim ugovorom iz 2019. predviđeno je ukidanje "prosječne stope doprinosa" u profesionalnim mirovinama za koju se smatralo da koristi starijim osobama a više nego mlađim radnicima. Do sada su svi zaposlenici plaćali istu stopu doprinosa, ali stariji radnici obično su stekli veća mirovinska prava jer zarađuju više od mlađih zaposlenika.

Reforme minimalnih naknada vjerojatno će pridonijeti ublažavanju siromaštva među umirovljenicima s niskim primanjima.

3. VAŽNOST DOBROVOLJNE MIROVINSKE ŠTEDNJE

3.1. Dobrovoljna mirovinska štednja u mirovinskom sustavu

Ključna odrednica socijalne politike je sustav mirovinskog osiguranja, koji je bitan dio cjelokupnog sustava. Osiguranje socijalne sigurnosti u starosti osigurava se putem mirovinskog sustava, kojim država osobama koje su u propisanom razdoblju uplaćivale doprinos za mirovinsko osiguranje jamči odgovarajući stupanj socijalne sigurnosti kada izađu iz svijeta rada. Kako bi budući umirovljenici bili bolje pripremljeni za poteškoće s kojima se mirovinski sustav suočava, potrebno je potaknuti veću štednju u trećem stupu. Poticanje dobrovoljne štednje ne odnosi se samo na starije osobe koje se spremaju u mirovinu, već i na mlade i educirati ih o važnosti dobrovoljne štednje. Država nastoji potaknuti štednju putem državnih poticajnih sredstava, no njen značaj i dalje nije prepoznat u onoj mjeri u kojoj bi trebao biti.

S očekivanim demografskim promjenama u cijelom svijetu, mirovinski sustavi koji se temelje na međugeneracijskoj solidarnosti neće imati dovoljna sredstva da se osiguraju primjerene mirovine u starosti. Upravo je cilj dobrovoljne mirovinske štednje povećati mirovine u starosti. Problem se javlja što velik broj pojedinca nije zainteresiran za individualnu mirovinsku štednju, ili zbog niskih primanja koja bi ostvarili ili nisu dovoljno upoznati s financijskim proizvodima koji su namijenjeni mirovinskoj štednji. Kolektivne sheme dobrovoljne mirovinske štednje koju organiziraju poslodavci mogla bi privući veće sudjelovanje u štednji. Bilo zbog mehanizma mekih prisila ili pritiska vršnjaka. Prednost mehanizama meke prisile je u tome što potencijalni osiguranici zadržavaju pravo da ne sudjeluju, ali mehanizmi ih vode u smjeru koji potiče sudjelovanje. Primjer blage prisile je automatski upis, pri čemu su poslodavci dužni uplaćivati doprinose u mirovinski sustav, ali zaposlenici imaju alternativu isključiti se iz sustava. Može funkcionirati kroz sheme gdje svi poslodavci moraju ponuditi mirovinske planove svojim zaposlenicima (Ujedinjeno Kraljevstvo, Novi Zeland) ili u sustavima gdje se poslodavci mogu dobrovoljno odlučiti za to (Sjedinjene Države).

Kada se gleda imovina obvezne mirovinske štednje u većini zemalja je ona veća od dobrovoljne mirovinske štednje. Neke države nemaju dovoljno razvijenu dobrovoljnu mirovinsku štednju, u nekim državama (Danska) ne postoji potreba za dobrovoljnom mirovinskom štednjom, jer su

mirovine dovoljno velike da se održi životni standard u starosti. S druge strane neke zemlje ne potiču dobrovoljnu štednju i ne ukazuju na njen značaj.

Većina država članica Europske Unije financiranje dobrovoljnih mirovinskih štednji ima putem definiranih doprinosa, odnosno isplata se temelji na uplaćenim doprinosima. U zemljama u kojima je razvijena dobrovoljna mirovinska štednja, oblik štednje može biti kao životno osiguranje, putem mirovinskih fondova, u sklopu profesionalnih mirovinskih fondova ili osobne štednje.

3.2. Poticanje dobrovoljne mirovinske štednje

Države mogu poticati dobrovoljne doprinose financijskim poticajima. Zemlje mogu koristiti porezne poticaje (tj. neizravne subvencije osigurane putem poreznog zakona) ili druge poticaje (npr. odgovarajući doprinosi, fiksne nominalne subvencije) gdje država vrši izravna plaćanja u mirovinske planove pojedinaca.

Države kao što su Belgija, Njemačka i Litva potiču dobrovoljnu mirovinsku štednju putem poreznih olakšica.

U Češkoj dobrovoljna mirovinska štednja je u potpunosti financirana shema s izravnim državnim doprinosom. Osim državnog doprinosa, vlada osigurava i porezne poticaje za privatnu štednju. Uplate članova do mjesečnog doprinosa od 1.000 CZK (38 eura) nadopunjuju se državnim doprinosom. Mjesečni doprinos u iznosu od 1000 do 3000 kruna (38-115 eura) oslobođen je poreza na dohodak.²⁰ Moguće je zahtijevati beneficije iz trećeg stupa do 5 godina prije navršene starosne granice za umirovljenje. Predviđeno je da će se ovom mjerom smanjiti rizik od siromaštva uglavnom za osobe koje obavljaju teške poslove, u slučaju da ostanu bez posla samo nekoliko godina prije dobi za mirovinu.

U Belgiji sudjelovanje u dobrovoljnim mirovinskim fondovima trećeg stupa potaknuto je poreznim olakšicama. Porezna osnovica smanjuje se do 10 posto ako se iznos uplati kao doprinos za osobnu mirovinu. Poslodavci također mogu doprinositi do 60 BGN (31 euro) mjesečno po radniku, a iznos se odbija od njihove porezne osnovice.

²⁰OECD (2019.), *Pensions at a Glance 2019: OECD and G20 Indicators*, Paris: OECD Publishing, <https://doi.org/10.1787/b6d3dcfc-en>

3.3. Oblici dobrovoljne mirovinske štednje

3.3.1. Dobrovoljni mirovinski planovi²¹

Mirovinski fondovi su skup imovine koja tvori neovisni pravni entitet koja se financira doprinosima za mirovinski plan isključivo u svrhu financiranja naknada mirovinskog plana. Članovi plana/fonda imaju zakonsko ili beneficirano pravo ili neki drugi ugovorni zahtjev prema imovini mirovinskog fonda. Mirovinski fondovi imaju oblik subjekta posebne namjene sa pravnom osobnošću ili pravno odvojenog fonda bez pravne osobe kojim upravlja namjenski pružatelj (društvo za upravljanje mirovinskim fondovima) ili druga financijska institucija u ime članova plana/fonda.

U većini država u sklopu dobrovoljne mirovinske štednje javljaju se mirovinski fondovi. Postoje osobni mirovinski fondovi u koje većinom ulažu pojedinci zasebno, te fondovi osnovani u svrhu profesionalnih mirovina.

Privatni mirovinski plan je mirovinski plan kojim upravlja druga institucija, a ne vlada. Njima se može izravno upravljati od strane poslodavca u privatnom sektoru koji djeluje kao sponzor plana, privatnog mirovinskog fonda ili davatelja usluga u privatnom sektoru. Privatni mirovinski planovi mogu nadopuniti ili zamijeniti javne mirovinske planove. U nekim zemljama to može uključivati planove za radnike u javnom sektoru.

Pristup profesionalnim mirovinskim planovima povezan je s radnim ili profesionalnim odnosom između člana plana i subjekta koji je uspostavio plan. Profesionalne planove mogu sastaviti poslodavci ili njihove grupe (npr. udruženja u industriji) i udruženja radnika ili struke, zajedno ili odvojeno. Planom može izravno upravljati sponzor plana ili neovisni subjekt (mirovinski fond ili financijska institucija koja djeluje kao davatelj mirovine). U slučaju da planom upravlja neovisni subjekt, sponzor plana još uvijek može imati nadzornu odgovornost nad radom plana.

Uspostavljanje dobrovoljnih planova za profesionalnu mirovinu dobrovoljno je za poslodavce (uključujući one u koje postoji automatski upis kao dio ugovora o radu ili gdje zakon zahtijeva

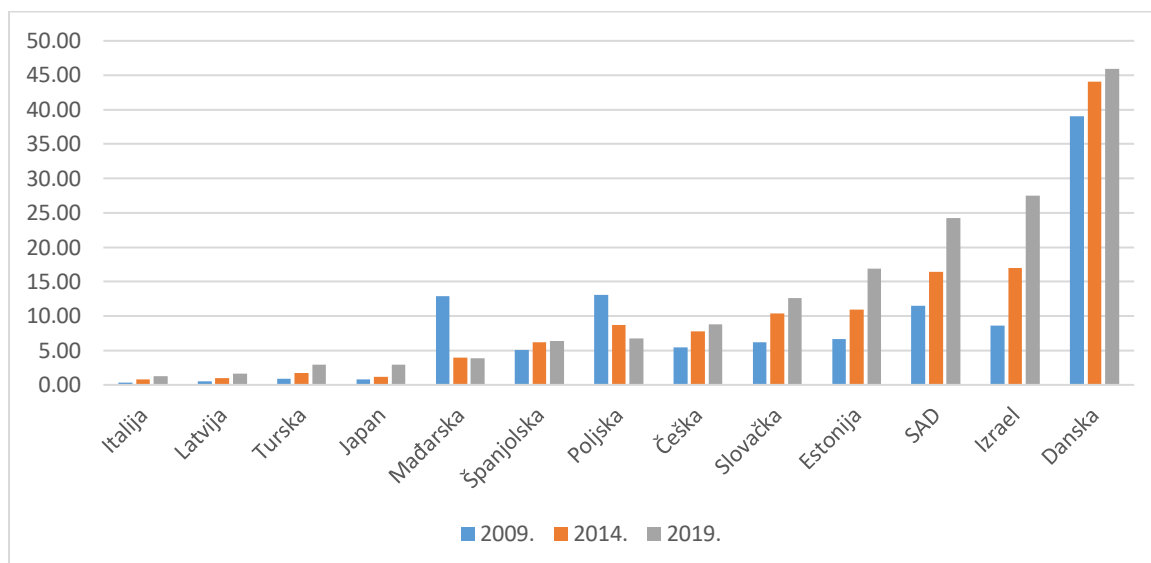
²¹ OECD (2005.) Classification and glossary, Private Pensions preuzeto s: [Private Pensions/Les pensions privées \(oecd.org\)](http://www.oecd.org/dataoecd/1/1/34222222.pdf)

od zaposlenika da se pridruže planovima koje su na dobrovoljnoj osnovi osnovali njihovi poslodavci). U nekim zemljama poslodavci mogu na dobrovoljnoj osnovi uspostaviti planove zanimanja koji pružaju beneficije koje barem djelomično zamjenjuju naknade iz sustava socijalne sigurnosti. Ti su planovi klasificirani kao dobrovoljni, iako poslodavci moraju nastaviti sponzorirati te planove kako bi bili (barem djelomično) oslobođeni doprinosa za socijalno osiguranje.

Osobni mirovinski planovi ne moraju biti povezani s radnim odnosom. Mirovinski fond ili financijska institucija koja djeluje kao davatelj mirovine bez ikakve intervencije poslodavaca uspostavlja planove i njima izravno upravlja. Pojedinci samostalno kupuju i odabiru materijalne aspekte aranžmana. Poslodavac može uplaćivati doprinose u osobne mirovinske planove. Neki osobni planovi mogu imati ograničeno članstvo. Dobrovoljni osobni mirovinski planovi su dobrovoljni za pojedince. Po zakonu pojedinci nisu obvezni sudjelovati u mirovinskom planu, ne moraju uplaćivati mirovinske doprinose u mirovinski plan. Dobrovoljni osobni planovi uključuju one planove kojima se pojedinci moraju pridružiti ako odluče dio svojih naknada za socijalno osiguranje zamijeniti onima iz osobnih mirovinskih planova.

Ugovori o mirovinskom osiguranju su ugovori o osiguranju koji navode doprinose u mirovinskom planu osiguravajućeg društva u zamjenu za koje će se mirovinske naknade isplaćivati kada članovi navršu određenu dob za umirovljenje ili pri ranijem izlasku članova iz plana. Većina zemalja ograničava integraciju mirovinskih planova samo u mirovinske fondove, kao financijsko sredstvo mirovinskog plana. Druge zemlje također smatraju ugovor o mirovinskom osiguranju financijskim sredstvom za mirovinske planove.

Grafikon 7. Imovina privatnih mirovinskih fondova kao % BDP-a

Izvor: izrada autorice prema podacima OECD-a

Tablica 3. Imovina po financijskim sredstvima članica OECD-a

	Mirovinski fondovi	Rezerviranja	Osiguravajući mirovinski ugovori	Drugo
Švedska	4,24	9,97	83,38	2,42
Latvija	11,03	-	-	88,97
Danska	22,24	-	69,98	7,78
Belgija	24,25	-	62,96	12,79
Koreja	41,04	-	-	-
Portugal	49,72	-	44,42	5,86
Kanada	56,74	7,42	3,19	32,65
SAD	57,07	-	10,82	32,11
Španjolska	71,21	5,58	23,21	-
Italija	77,42	0,70	21,88	-
Finska	87,26	-	12,74	-
Švicarska	90,55	-	-	-
Izrael	97,13	-	-	2,87
Australija	97,84	-	-	2,16
Češka	100,00	-	-	-
Velika Britanija	100,00	-	-	-
Japan	60,31	18,24	21,45	-

Izvor: izrada autorice prema podacima OECD-a

Imovina privatnih mirovinskih fondova je porasla u odnosu na 2014. i 2009. godinu u prikazanim zemljama osim u Mađarskoj i Poljskoj. Danska iako nema značajnu imovinu u mirovinskim fondovima, ona predstavlja visok udio u BDP-u (45,95%). Sjedinjene Američke Države i Izrael imaju značajnu imovinu u mirovinskim fondovima te i visok udio u BDP. Dok Japan ima 60,31% imovine u mirovinskim fondovima, a ono čini svega 2,98% BDP-a. Finska, Švicarska i Australija imaju značajnu imovinu u mirovinskim fondovima, a Češka i Velika Britanija imaju 100% imovine u mirovinskim fondovima. Švedska (83,38%), Danska (69,98) i Belgija (62,96) imaju većinu mirovinskih sredstava u obliku osiguravajućih mirovinskih ugovora, dok Kanada ima svega 3,19%.

Pokriće dobrovoljnih mirovinskih planova (profesionalni ili osobni) je iznad 40% u Belgiji, Češkoj, Njemačkoj, Islandu, Irskoj, Japanu, Litvi, Poljskoj, Sloveniji i Sjedinjenim Državama. Nasuprot tome, pokrivenost dobrovoljnih mirovinskih planova vrlo je niska (ispod 5%) u zemljama poput Grčke.²²

3.3.2. Ulaganje u nekretnine

Ulaganje u nekretnine jedan je od najčešćih oblika ulaganja za kojeg se odlučuje velik broj ljudi diljem svijeta. Ponuda nekretnina na tržištu je relativno ograničena, no one će uvijek imati određenu vrijednost. Primjerice u Hrvatskoj cijene nekretnina snažno rastu i padaju u Zagrebu i na Jadranu, dok su na ostalim područjima manje oscilacije cijena.

Potražnja, kojom se povećava vrijednost nekretnina uvjetovana je promjenjivim faktorima kao što su: gospodarskim kretanjima, zaposlenosti i interesom za kupnju nekretnine, turističkom sezonom, razinom kamatnih stopa u bankama na stambene kredite, prirodnim katastrofama. Ako pojedinci posjeduju dodatne nekretnine, često se odlučuje na iznajmljivanje kao priliku za dodatnom zaradom. U Republici Hrvatskoj osim pri kupnji nekretnine, nema dodatnog poreza. Iako se ulaganje u nekretnine čini kao isplativ oblik štednje za „stare“ dane, osobito ako osoba naslijedi nekretninu, no ono predstavlja znatne troškove, ali i rizike.

Prije odluke o kupnji nekretnine važno je provjeriti energetske certifikate kuće ili stana i sve važne elemente kvalitete gradnje. Za kupnju nekretnine potrebna je velika količina novca, ako osoba nema novac na vlastitom računu, stečen radom, štednjom ili nasljedstvom, vjerojatno se

²² OECD (2019.), *Pensions at a Glance 2019: OECD and G20 Indicators*, Paris: OECD Publishing

za kupnju nekretnine treba zadužiti u banci. Za realizaciju stambenog kredita podliježe se procesu provjere kreditne sposobnosti, mogućim dodatnim troškovima i dugoročnoj ovisnosti o kretanju kamatnih stopa (osim u slučaju fiksne kamatne stope). Ostankom bez posla, stvara se problem otplate kredita i egzistencijalni rizik, bez obzira na to što banke za kraće razdoblje nude mogućnost moratorija. Nekretnine su same po sebi nelikvidna imovina, stalna su ulaganja, za očuvanje vrijednosti kupljene kuće ili stana potrebne su povremene manje ili veće investicije i adaptacije, a to posebno vrijedi za nekretnine starije gradnje. Nekretninu je potrebno osigurati, posljednji potres u Zagrebu i Petrinji, ali i moguće ostale izvanredne nesretne okolnosti poput požara ili poplava uslijed kvara na instalacijama, traže stalnu i obveznu zaštitu nekretnine preko različitih vrsta osiguranja. Iznajmljivanje nekretnine također nosi neizvjesnost, cijena najma se može mijenjati, tijekom duljeg razdoblja često se mogu mijenjati najmoprimci s kojim je potrebno ugovorom detaljno urediti prava i obveze.

Postoji više načina na koje se može ulagati u nekretnine. Prvi je i onaj najčešće primjenjivan, iznajmljivanje nekretnine, kao i svako ulaganje zahtjeva znanje i iskustvo. Najmodavac mora biti spreman ulagati u nekretninu, biti na raspolaganju najmoprimcima dvadeset četiri sata dnevno, pronalaziti najmoprimce, osigurati nekretninu i brinuti se da sve bude u redu. Zarada koju ostvaruje najmodavac je renta, ona ovisi o lokaciji nekretnine, veličini, starosti i sl. Bitno je odrediti visinu rente koja neće biti previsoka jer se neće moći pronaći najmoprimci, ali također ni preniska jer se tada neće pokriti svi troškovi. Način na koji najmodavci mogu zaraditi je i prodaja nekretnine u vrijeme aprecijacije kada vrijednost nekretnine raste. Povijesno gledano ulaganje u nekretnine se dugo smatralo kao isplativa investicija, prije 2007. godine, činilo se kao da bi cijene nekretnina stalno mogle rasti, no recesija je pokazala drukčije.

Sljedeći način ulaganja u nekretnine je tzv. „flipping houses“. Pojedinci kupuju imovinu (zemljište, kuća, stan i sl.) s namjerom zadržavanja imovine u svom vlasništvu na kratki period često ne više od tri do četiri mjeseca i zatim planiraju je brzo prodati. Postoje dva pristupa pri „flipping“-u: popravi i nadogradi, te zadrži i preprodaj. Kada se odluče na prvi pristup kupnji nekretnine i njenom popravku očekuju da će se vrijednost imovine povećati ako se u nju uloži na način da se popravi i modernizira. Idealno je da se brzo završi posao i da se proda po cijeni koja je veće od cijele investicije koja uključuje i renovaciju. Drugi pristup podrazumijeva da se nekretnina kupi na brzo rastućem tržištu, drži par mjeseci i zatim proda i ostvari profit. Oba načina su riskantna jer nikad ne postoji garancija da će sve uspjeti napraviti na vrijeme, ili rizik da neće prodati nekretninu i ostvariti profit. To predstavlja izazov jer „flipperi“ većinom ne

posjeduju novac dovoljan da pokriju hipoteku jer nisu planirali zadržati je u dugom roku. Ako se to radi na ispravan način postoji mogućnost za velikim profitom.

Grupe za ulaganje u nekretnine (Real Estate Investment Groups) su entiteti u kojima većinu napora i kapitala predstavljaju ulaganja u nekretnine.²³ Kako bi ostvarili prihod odlučuju se za kupnju, renovaciju, prodaju ili financiranje nekretnine, najčešće kupuju imovinu i prodaju jedinice investitorima preuzimajući odgovornost za administraciju i održavanje imovine. Mogu se sastojati od više partnera ili dioničara, upravo ta činjenica da iz različitog i većeg broja izvora mogu prikupiti veći kapital daje im mogućnost većeg ulaganja. Grupe za ulaganje u nekretnine mogu nuditi financiranje imovine, mijenjati nekretnine, iznajmljivati nekretnine klijentima ili tvrtkama za upravljanje nekretninama za dio prihoda od najma ili prodavati jedinice imovine uz zadržavanje sveobuhvatne kontrole. Predstavljaju privlačnu investiciju jer imaju potencijalni višedimenzionalni povrat. Postoji nekoliko načina na koji REIG ostvaruju povrat. Mogu se odlučiti da investiraju u stanove, kuće za iznajmljivanje, komercijalne zgrade, komercijalne jedinice i sl., mogu ostvariti prihod od hipotekarnog pozajmljivanja, iznajmljivanja nekretnina ili naknada za upravljanje imovinom. Često privlače investitore visoke vrijednosti koji žele izravno ulagati u nekretnine, ali ne preuzimati punu odgovornost upravljanja nekretninama, također privlače investitore koji samostalno upravljaju nekretninama za iznajmljivanje ili se bave „*Flipping houses*“-om. Jedna od najvećih prednosti REIG-a je udruženi kapital koji dobivaju iz više partnerske strukture ili strukture kapitala temeljenog na korporacijskim kapitalima. Ulaganjem u REIG zahtjeva veće početno ulaganje od ostalih mogućnosti ulaganja u nekretnine, međutim, oni obično nose veći prinos. Mogu izabrati jedan od dva oblika entiteta: partnerstvo ili korporacija. Partnerstvo je poslovna organizacija u vlasništvu dviju ili više osoba koje dijele dobit, gubitke i dugove. Partneri sudjeluju u poslu proporcionalno njihovom ulaganju. Korporacija bilo privatna ili javna je opcija za bilo koji posao. Javne kompanije moraju redovito, kvartalno i transparentno podnositi financijske izvještaje, za razliku od partnerstva oporezuju se. U Europi CPI Property Group je vrsta Grupe za ulaganje u nekretnine, oni se bave prodajom i /ili iznajmljivanjem u čak 11 država (Češka, Francuska, Mađarska, Njemačka, Poljska, Slovačka, Rumunjska, Luksemburg, Hrvatska, Švicarska i Italija).²⁴

Ograničeno partnerstvo s nekretninama (RELP) slično je grupi za ulaganje u nekretnine. To je entitet formiran za kupnju i držanje portfelja nekretnina ili samo jednu nekretninu. Međutim,

²³Investopedia: „Real Estate Investment Group (REIG) dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/r/reig.asp>

²⁴ CPI Property Group dostupno na: <https://www.cpipg.com/>

oni postoje ograničeni broj godina.²⁵ Iskusni menadžer imovine ili tvrtka za razvoj nekretnina služi kao generalni partner. Traži se da vanjski investitori osiguraju financiranje za projekt nekretnina, u zamjenu za dio vlasništva kao ograničeni partneri. Partneri mogu primati povremene raspodjele od prihoda koji generiraju nekretnine RELP-a, ali stvarna isplata dolazi kada se nekretnine prodaju za znatan prihod i nakon toga RELP prestaje postojati.

3.3.2.1. Real Estate Investment Trust

Sljedeći način ulaganja u nekretnine je Real estate investment trust (REIT). Vrsta je zatvorenog investicijskog fonda koji prikuplja novčana sredstva prodajom udjela i plasira ih u nekretnine i slične svrhe.²⁶ Udjelima se trguje na velikim svjetskim burzama. Kako bi se kvalificirali kao REIT, društvo mora isplatiti 90% svoje oporezive dobiti u obliku dividendi dioničarima. Time izbjegavaju plaćati porez na dobit, dok su druge tvrtke dužne ga plaćati. Kao i standardne dionice koje isplaćuju dividende, REIT je primjeren za one investitore koji očekuju redoviti prihod, uz mogućnost aprecijacije. Ulažu u razne nekretnine, kao što su trgovački centri (četvrtina svih REIT-sa je specijalizirana upravo za njih), zdravstvene ustanove, poslovne zgrade, bave se leasingom, financiraju građevinske tvrtke i sl. Za razliku od drugih investicija u nekretnine vrlo su likvidni. Specijaliziraju se za specifični sektor nekretnina, ali postoje i oni koji imaju diverzificirani portfelj.

REIT iznajmljuje prostor i ubire rentu, zatim tu zaradu isplaćuje u obliku dividendi dioničarima. Omogućava malim investitorima sudjelovanje s malim minimalnim ulozima. Fondom upravljaju profesionalni menadžeri čija je prvenstvena briga strukturiranje odgovarajućeg portfelja.

Kako bi se kvalificirali kao REIT, tvrtka mora zadovoljiti određene odredbe. Zahtjevi podrazumijevaju da posjeduju imovinu koja stvara prihode na duži period i da isplaćuju dividende. Točnije mora: ulagati minimalno 75% imovine u nekretnine, novac ili državnu riznicu, imati najmanje 75% bruto prihoda od najamnine, kamate na hipoteke kojima se financira nekretnina ili prodajom imovine, plaćati minimalno 90% oporezivog prihoda u obliku dividendi dioničarima svake godine, mora biti društvo koje se oporezuje kao tvrtka, imati

²⁵Investopedia, „Real Estate Limited Prtnership (RELP)“ dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/r/realestatelimitedpartnership.asp>

²⁶ Investor.gov, Real Estate Investment Trusts (REITs) dostupno na: <https://www.investor.gov/introduction-investing/general-resources/news-alerts/alerts-bulletins/investor-bulletins/real>

upravni odbor , minimalno 100 dioničara nakon prve godine poslovanja, ne smije imati više od 50% dionica koje posjeduje pet ili manje pojedinaca.²⁷

Postoje tri vrste REIT-a:²⁸

- Kapitalni REIT, najčešći tip, posjeduju i upravljaju imovinom, prihodi se ostvaruju primarno putem najamnina, ne prodaju imovinu.
- Hipotekarni REIT, posuđuju novac imateljima nekretnina i djeluju direktno kroz hipoteke i zajmove ili indirektno preko akvizicija MBS(mortgage-backed securities). Zaradu ostvaruju preko neto kamatne marže(razlika između kamate koju zarade na zajmovima i trošku takvih zajmova), to ih čini vrlo osjetljivim na kretanje kamatne stope
- Hibridni REIT, kombinacija kapitalnog i hipotekarnog, posjeduju nekretninu i drže hipoteku.

Postoje REIT kojima se javno trguje i uvršteni su na državne burze, gdje se kupuju i prodaju od strane individualnih investitora. Javni koji su također registrirani, ali se njima ne trguje na nacionalnoj burzi, što ih čini manje likvidnim, ali samim time su i stabilniji jer nisu podložni fluktuacijama na tržištu. Privatni koji nisu registrirani i njima se ne trguje na burzi u principu mogu biti prodane jedino institucionalnim investitorima.

REIT mogu biti važan dio investicijskog portfelja zato što nude sigurnu godišnju dividendu i postoji mogućnost za kapitalnu aprecijaciju u dugom roku. Kao i sve investicije imaju svoje prednosti i nedostatke. S pozitivne strane lako se kupuju i prodaju (visoka likvidnost) za razliku od drugih oblika ulaganja u nekretninu, nude atraktivni povrat u skladu s preuzetim rizikom i stabilan prihod. S negativne strane ne nudi puno u smislu povećanja kapitala, s obzirom na to da 90% mora biti isplaćeno u dividendama, samo 10% se ponovo može reinvestirati u nova ulaganja. Također negativna strana je što su dividende oporezive, izložene su tržišnom riziku, visoke su transakcijske naknade i naknade vođenja REIT-a.

Zbog oscilacija kamatnih stopa i cijena nekretnina mnogi u Sjedinjenim Američkim Državama su imali problema ili su čak likvidirani, pa danas nemaju veću ulogu među financijskim investitorima.

²⁷ Nasdaq, „The Definitive Guide to REITs“ dostupno na: <https://www.nasdaq.com/articles/definitive-guide-reits-real-estate-investment-trusts-2012-10-23>

²⁸SEC,“ Investor Bulletin: Real Estate Investment Trusts (REITs)“ dostupno na: <https://www.sec.gov/files/reits.pdf>

Iako ulaganje u nekretnine se čini kao sigurna i jednostavna investicija u praksi se pokazalo suprotno. Kako bi se osigurali stabilno prihodi u starijoj dobi ulaganje u nekretnine bi trebali započeti prije same mirovine. Ono zahtjeva puno vremena i ulaganja, iznajmljivanje stana ili kuće također iziskuje troškove koje si neki u mirovini ne mogu priuštiti, potrebno je stalno imati iznajmljeno kako trošak održavanja tog stana ili kuće ne bi bio veći od prihoda koji se ostvaruju. Iznajmljivanjem ostvaruju se prihodi na mjesečnoj bazi, što olakšava planiranje i održavanje standarda u mirovini. Postoji mogućnost i iznajmljivanja kuće za odmor u vrijeme kada se ne planira boraviti ondje, što znači iznajmljivati na kraće periode, no ako je kuća na dobroj lokaciji zarada može biti veća nego da se iznajmljuje tijekom cijele godine negdje drugdje. S druge strane ako se ne boravi u kući za odmor potrebno je unajmiti nekoga da se brine o nekretnini, prima goste i sl..

Za one koji ne posjeduju nekretninu ili nemaju dovoljno novca za kupnju nekretnine mogu kupiti udjele REIT-a. imaju stalni prihod od dividendi, ne moraju se baviti održavanjem i samom kupnjom nekretnine, diverzificiraju portfelj i samim time smanjuju rizik, vrlo su likvidni za razliku od same nekretnine. S druge strane prihod je oporeziv, te ako osoba voli imati kontrolu na svime, ovakva vrsta ulaganja nije primjerena za njih.

3.4. Financijska pismenost

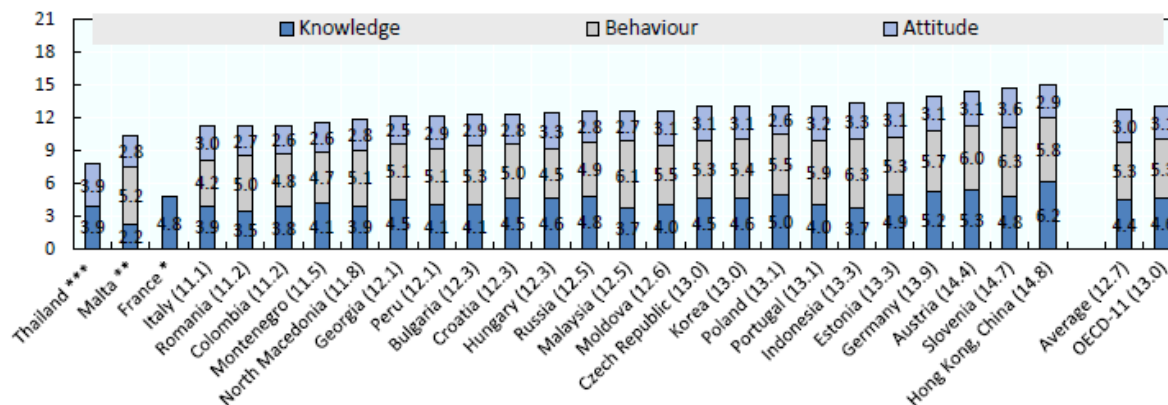
Financijska pismenost može se definirati kao „kombinacija svijesti, znanja, vještina, stavova i ponašanja nužnih za donošenje adekvatnih financijskih odluka i ostvarenja individualnog financijskog blagostanja“.²⁹ Podrazumijeva sposobnost razumijevanja i korištenja informacija o financijskim institucijama, proizvodima i tržištima, sposobnost financijskog planiranja i donošenje kvalitetnih financijskih odluka. Financijska pismenost je nužna pretpostavka veće financijske uključenosti pojedinca i kućanstva.

Istraživanje iz 2020. godine provedeno od OECD-a uključivalo je 26 država, od čega 12 članica OECD-a, te je ukupno intervjuirano 125.787 odraslih osoba starijih od 18 godina. Razina financijske pismenosti mjeri se kroz tri osnovne kategorije: financijsko znanje koje uključuje znanje o inflaciji, kamatnim stopama i riziku, financijsko ponašanje koje uključuje dugoročno planiranje, štednju i praćenje novčanog toka i odnos prema trošenju novca. Porastom

²⁹ OECD (2020.), OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy

financijske pismenosti raste svijest o brojnim financijskim proizvodima i njihovim koristima, sposobnosti povećanja štednje, smanjenje stresa koje nastaje zbog neadekvatnog upravljanja novcem, zatim razboritost u planiranju i budžetiranju, kontrola nad novcem i mogućnost ostvarenja životnih ciljeva.

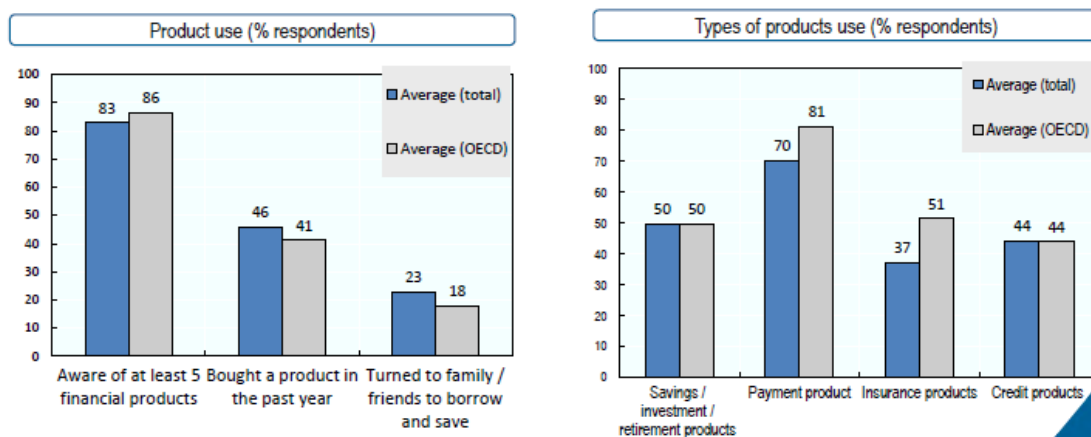
Grafikon 8. Ocjena financijske pismenosti

Izvor: OECD

Prosječna ocjena svih zemalja je 12.7 od mogućih 21, jedino članice OECD-a imaju ocjenu 13.0. Vidljivo iz grafikona najveću ocjenu ostvaruju Hong Kong i Kina čak 14.8, dok Hrvatska ima 12.3. Gledajući financijsko znanje najbolje stoje upravo Hong Kong i Kina, Austrija (5.3) i Njemačka (5.2), najlošije su Malta (2.2) i Tajland (3.9). Ocjene ponašanja potrošača najveće su kod Slovenije i Austrije, a najniže kod Italije i Mađarske. Kod financijskog stava zanimljivo je da Hong Kong i Kina imaju ocjenu 2.9, malo višu od Hrvatske, a najveću ocjenu ima Slovenija čak 3.6, znatno višu nego ostali. Uspoređujući Hrvatsku vidljivo je da se prema ukupnoj ocjeni nalazi ispod prosjeka, a gledajući pojedinačno svaku stavku vidljivo je da se nalazi na zlatnoj sredini.

Slika 3. Usporedba prosjeka država i članica OECD-a o korištenju financijskih proizvoda

Izvor: OECD

Uspoređujući prosjek država i članica OECD-a vidljivo je da članice OECD-a znaju za više financijskih proizvoda iako ih ne koriste više od država EU, više su orijentirani na korištenje proizvoda za plaćanje i osiguranje. Članice Europske Unije više se obraćaju prijateljima i obitelji za posudbu novca, te je više njih kupilo neki financijski proizvod u 2019. godini. Proizvode za štednju i kredite koriste podjednako članice EU i OECD-a.

Kod ispitivanja financijske otpornosti naglasak je bio na kontroli novca, vođenju brige o troškovima, dostupnost „financijskog jastuka“, nošenje s nestašicom novca, planiranje individualnih financija i svijest o prijevarama. Postoji velika potreba za pojačavanjem financijske otpornosti na različite načine u većini država, većina je bila žrtva nekih prijevara, imaju probleme kod planiranja i kontrole nad troškovima, u slučaju izostanka primanja nemaju dugoročnu štednju da im pokriva troškove. Većina ispitanika ima štednje za tjedan dana ili manje u slučaju izostanka primanja, mali postotak njih ima štednju za preko 6 mjeseci.

3.4.1. Razlike između grupa

Prema istraživanju muškarci imaju veće financijsko znanje i postižu bolje ocjene od žena. Mlađi ljudi od 18 do 29 godina su manje financijski pismeni i postižu niže rezultate. Osobe između 30 i 59 godina imaju najveću financijsku pismenost, te postižu bolje rezultate. Zabrinjavajući podatak je da osobe starije od 60 godina imaju vrlo nisku financijsku pismenost, te nisu upoznati s novim financijskim proizvodima koji bi im mogli olakšati financijsku situaciju u starosti.

Vjerojatno razlog tome je što se brojni financijski proizvodi nude digitalnim putem te su dostupniji mlađim ljudima.

3.4.2. Rezultat istraživanja

Istraživanje je pokazalo kako je financijska pismenost niska, ispitanici su u prosjeku postigli samo 60% od maksimalne ocjene pismenosti, financijska stabilnost ispitanika je ispod prosjeka, većina njih ne smatra da imaju pozitivnu financijsku situaciju što im stvara stres i brigu. Financijska otpornost je vrlo krhka jer trećina ispitanika ima štednju za tjedan dana ili manje u slučaju izostanka primanja. Ovo istraživanje pokazuje kako je potrebno raditi na povećanju financijske pismenosti građana od najranije dobi, kako bi u starosti mogli imati dobar životni standard koji ne bi odstupao od standarda koji su imali u vrijeme radnog vijeka.

3.4.3. Financijska pismenost u Hrvatskoj

U odnosu na ispitivanje financijske pismenosti iz 2015. godine, povećala se financijska pismenost građana, tada je iznosila 11,7 bodova, a 2020. 12,3, čime i dalje se nalazi ispod prosjeka (12,7). Financijska pismenost raste s dobi ispitanika, pa osobe starije od 29 godina imaju veću razinu financijskog znanja od osoba mlađe dobi. Odnos mladih u dobi od 18 do 29 godina prema novcu je najmanje odgovoran. Ispitanici koji žive u gradovima pokazali su veću razinu pismenosti u odnosu na one koji žive u ruralnim područjima. Financijska pismenost pozitivno je povezana s razinom informatičke pismenosti.

Građani više štede, pravovremeno plaćaju obaveza i promišljaju kupovinu, iako nisu skloni izradi i vođenju osobnog budžeta i dugoročnom financijskom planiranju. U Hrvatskoj 68% građana štedi, od toga polovica građana novac drži u gotovini kod kuće, dok samo 4 % ulaže u dionice. Svega 10 % građana Hrvatske ulaže u nekretnine. U odnosu na 2015. povećao se broj građana koji preferiraju potrošnju u odnosu na štednju. Financijska uključenost u Hrvatskoj je visoka s obzirom na to da 85% građana je upoznato s barem pet financijskih proizvoda, 90% građana posjeduje tekući račun ili kreditnu ili debitnu karticu. Smanjio se broj građana koji posjeduju neki oblik osiguranja. U Hrvatskoj samo 22% građana ima povjerenje u mirovinske planove. Od ukupnog broja ispitanika 77% građana oslanja se na državne mirovine, a 13% na djecu ili člana obitelji. Polovica ispitanika smatra kako njihova financijska situacija negativno

utječe na njihov život, 60% građana smatra da nisu prezaduženi. Samo trećina ispitanika je zadovoljna sa svojom trenutnom finansijskom situacijom.³⁰

³⁰HANFA, Finansijska pismenost, preuzeto 24.04.2021. s <https://www.hanfa.hr/edukacija-i-potro%20C5%A1a%20C4%8Di/financijska-pismenost/>

4. ANALIZA PRIMJERENOSTI MIROVINA U REPUBLICI HRVATSKOJ

4.1. Oblici mirovina u Republici Hrvatskoj

Mirovinski sustav Republike Hrvatske sastoji se od tri mirovinska stupa. Prvi i drugi stup su obvezni, a treći stup je dobrovoljan.

4.1.1. Obvezno mirovinsko osiguranje

Prvi stup mirovinskog osiguranja je obvezan te je u nadležnosti Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje. Temelji se na generacijskoj solidarnosti, obvezan je za sve zaposlenike i za njega se izdvaja 15% bruto plaće. Prikupljena sredstva se koriste za isplatu mirovina sadašnjih umirovljenika. Nakon ostvarivanja prava na mirovinu, osiguranici putem Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje počinju se koristiti do tada uplaćenim sredstvima u okviru mirovine iz prvog stupa.

Drugi stup je također obvezno mirovinsko osiguranje, za njega se izdvaja 5% bruto plaće te je uređen Zakonom o mirovinskim osiguravajućim društvima i Zakonom o obveznim mirovinskim fondovima. Njima upravljaju posebna mirovinska društva koja su u privatnom vlasništvu, te su pod nadzorom Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga. Drugi stup se temelji na individualnoj kapitaliziranoj štednji, te je u trenutku uvođenja bilo obvezno za sve osiguranike mlađe od 40 godina osigurane u sustavu obveznog mirovinskog osiguranja na temelju generacijske solidarnosti prema Zakonu o mirovinskom osiguranju. Od 2014. godine sukladno Zakonu o obveznim mirovinskim fondovima uvedene su tri kategorije fondova, A, B i C, koje se razlikuju po ograničenjima članstva (s obzirom na životnu dob), investicijskoj strategiji i ograničenjima ulaganja.³¹ Mirovinski fondovi prikupljeni novac ulažu na financijskim tržištima i ostvaruju dobit, koja uvećava mirovinsku štednju na osobnim mirovinskim računima članova fonda. Sustav je potpuno transparentan jer osiguranik u

³¹Zakon o obveznim mirovinskim fondovima, Narodne Novine br. 64/18. (2019.) Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/708/Zakon-o-obveznim-mirovinskim-fondovima>

svakome trenutku zna koliko ušteđenih sredstava ima na svom osobnom mirovinskom računu u obveznome mirovinskom fondu.³²

4.1.2. Dobrovoljno mirovinsko osiguranje

Treći stup je dobrovoljno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje. U njemu se osiguravaju građani koji se žele dodatno osigurati od rizika starosti, invalidnosti i smrti. Visina mjesečnih uloga koji će se uplaćivati na poseban račun u dobrovoljnom mirovinskom fondu određuje visinu mirovine. U nadležnosti je društava za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondovima. Novac se ulaže u dionice, obveznice i novčane depozite, ali uz određena zakonska ograničenja. Država svakom osiguraniku u trećem stupu uplaćuje poticaj za mirovinsku štednju. Osiguranici mogu biti članovi više dobrovoljnih mirovinskih fondova istovremeno, ali poticaje mogu primiti samo u jednom. Ako članovi fonda na osobnom računu imaju vrijednost sredstava u vrijednosti manjoj od 50.000,00 kuna, mogu odabrati i isplatu sredstava putem samog dobrovoljnog mirovinskog fonda, u obliku privremene isplate mirovine ili mogu odabrati isplatu 30% sredstava jednokratno. Član sklapa ugovor s odabranim mirovinskim osiguravajućim društvom o isplati mirovine prema jednom od mirovinskih programa: kao doživotnu starosnu mirovinu, prijevremenu starosnu mirovinu, promjenjivu mirovinu, djelomičnu jednokratnu isplatu i druge oblike mirovinskih isplata koje mirovinsko osiguravajuće društvo nudi na tržištu mirovina.³³

4.1.2.1. Dobrovoljni mirovinski fond

Iako nedovoljno iskorišten, treći stup je važan dio hrvatskog mirovinskog sustava. Jedan od najzastupljeniji oblika dobrovoljne štednje u trećem stupu, jest štednja odnosno članstvo u dobrovoljnom mirovinskom fondu. Dobrovoljni mirovinski fond zakonom je definiran kao „...zasebna imovina bez pravne osobnosti koju na temelju odobrenja Agencije osniva i kojom upravlja mirovinsko društvo, društvo za upravljanje obveznim mirovinskim fondovima ili društvo za upravljanje UCITS fondovima, u svoje ime i za zajednički račun članova fonda, a

³² Obvezni mirovinski fondovi PBZ Croatia osiguranje, Prvi, drugi i treći stup dostupno na: <http://www.pbzco-fond.hr/info-zona/mirovinski-sustav/1-2-3-stup/>

³³ Ibid.

čija su prava i obveze uređena mirovinskim programom.³⁴ U Republici Hrvatskoj posluje četiri društva za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondovima Allianz ZB d.o.o., Croatia osiguranje, ERSTE d.o.o., Raiffeisen DMF, upravljajući s ukupno osam dobrovoljnih otvoreni mirovinskih fondova: Raiffeisen DMF, AZ Profit, AZ Benefit, Croatia osiguranje, Erste Plavi Expert, Erste Plavi Protect, Croatia osiguranje 1000A, te Croatia osiguranje 1000C.³⁵ Uz ovih osam otvorenih fondova, upravljaju i s 20 zatvorenih dobrovoljnih fondova.

Treći mirovinski stup nadogradnja je mirovinskih primanja, pruža mogućnost preuzimanja odgovornosti za vlastita mirovinska primanja. Prednost je što je kod dobrovoljne mirovinske štednje moguća promjena dobrovoljnog mirovinskog fonda tijekom štednje. Ako član štednju započinje u jednom dobrovoljnom mirovinskom fondu, može ukupan iznos štednje prebaciti u drugi fond. U slučaju da mijenja članstvo u fondu kojim upravlja isto društvo za upravljanje, neće platiti naknadu. Ako mijenja fond, a time i društvo koje njime upravlja, izlazna naknada je 2,5%. Naknada se primjenjuje na ukupan iznos sredstava na osobnom računu člana na zadnji dan članstva u fondu. Isplatu mirovina obavljaju mirovinska osiguravajuća društva.

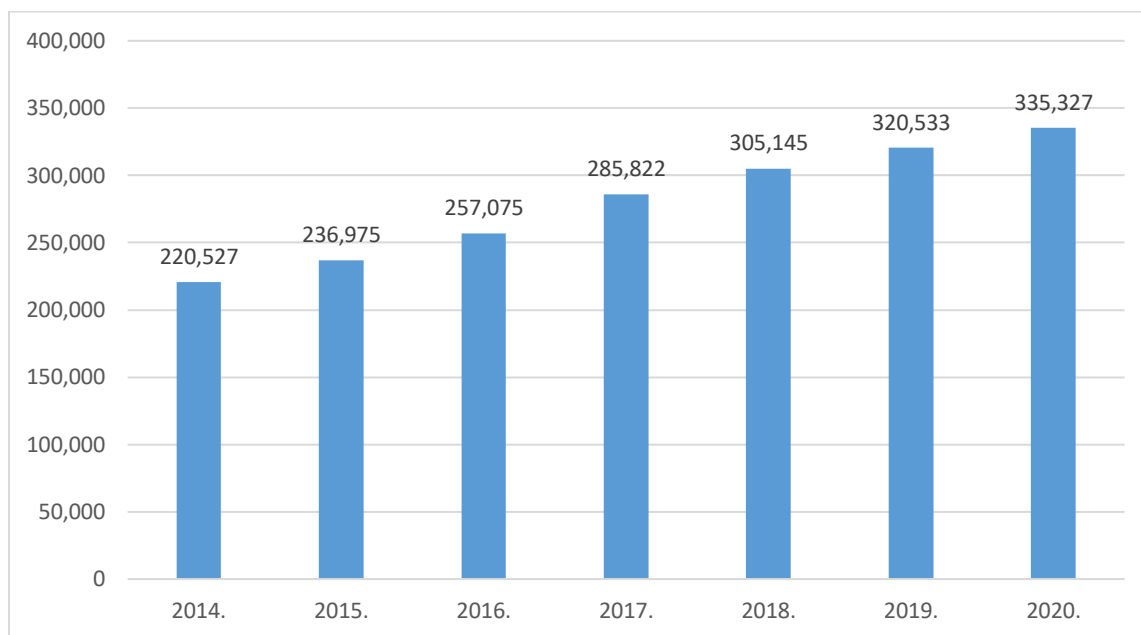
U trećem mirovinskom stupu postoje dvije vrste mirovinskih fondova: otvoreni i zatvoreni. Otvoreni dobrovoljni mirovinski fondovi su namijenjeni štednji svih građana s prebivalištem u Republici Hrvatskoj. Član dobrovoljnog mirovinskog fonda može biti bilo tko, bez obzira na dob ili zaposlenje, a trajanje članstva nije vremenski ograničeno. Član odabire visinu, trajanje i dinamiku uplata u fond. Prestankom uplaćivanja ili neredovitim uplatama članstvo u fondu se ne prekida, već postojeća sredstva na računu i dalje ostvaruju prinose. Bez obzira na to tko je uplatitelj sva uplaćena sredstva vlasništvo su člana.

Zatvoreni fondovi namijenjeni su za štednju samo zaposlenicima kod poslodavca koji su osnivači fonda, odnosno članovi udruge koja je osnovala fond radi štednje svojih članova. U oba dobrovoljna mirovinska fondova država uplatom iz proračuna potiče mirovinsku štednju, a članovi zatvorenih fondova imaju pravo na dodatne poticaje koje uplaćuje poslodavac ili udruga koja je pokrovitelj fonda.

³⁴ Narodne Novine (2019) *Zakon o dobrovoljnim mirovinskim fondovima*, čl.135 (1), Zagreb: Narodne Novine

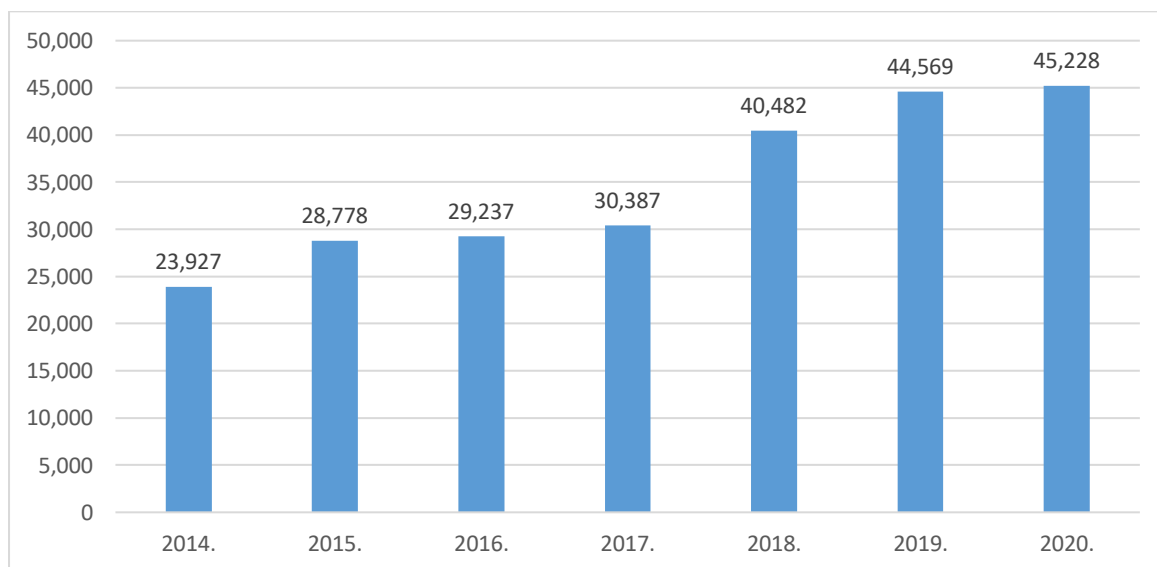
³⁵Dostupno na <https://hrportfolio.hr/mirovinski-fondovi>

Grafikon 9. Broj članova otvorenih fondova između 2014.-2020.godine

Izvor: izrada autorice prema podacima HANFA-e, Godišnje izvješće 2014. – 2020. godine

Grafikon 10. Broj članova zatvorenih mirovinskih fondova između 2014. i 2020. godine

Izvor: izrada autorice prema podacima HANFA-e, Godišnje izvješće 2014. – 2020. godine

Kroz godine povećava se broj članova u otvorenim mirovinskim fondovima, u posljednjih pet godina broj članova se povećao za 98.352. Broj članova otvorenih fondova na kraju 2020. godine iznosio je 335.327. Za očekivati je kako će se broj članova nastaviti povećavati s obzirom na to da se taj oblik mirovinske štednje može početi isplaćivati članovima već s navršenih 55 godina života. Kao i otvoreni fondovi, zatvoreni bilježe porast broja članova. U

posljednjih pet godina broj članova se povećao za 16.450, a u 2020. godini broj članova je bilo 45.228.

Dobrovoljno mirovinsko društvo ulaže imovinu članova fonda u različite financijske instrumente od manje rizičnih kao što su obveznice, do više rizičnih kao što su dionice na tržištu kapitala, time ostvaruje zaradu koja predstavlja prinos. S obzirom na to da je dobrovoljna mirovinska štednja fokusirana na dugi period i prinose fonda treba promatrati u duljem razdoblju.

U 2020. godini četiri otvorena dobrovoljna mirovinska fonda su ostvarili negativan prinos, koji se kretao u rasponu od -3 % do -0,44 %, a preostala četiri su ostvarili pozitivan prinos između 0,39% do 0,82%.

Dobrovoljni mirovinski fondovi najveći dio imovine ulažu u domaće državne obveznice čija je cijena manje volatilna u odnosu na dionička ulaganja. Na kraju 2020. obveznička ulaganja činila su 60,1% ukupnih ulaganja, blago se povećalo držanje novčanih sredstava na 7,3% svih ulaganja. Ulaganje u dionice iznosilo je 23,8% ukupnih ulaganja te je bilo na istoj razini kao i prethodne godine.

Na kraju 2020. godine neto imovina dobrovoljnih mirovinskih fondova iznosila je 6,7 mlrd. kuna te je bila za 8,4 % viša u odnosu na 2019. godinu. Od toga neto imovinu otvorenih dobrovoljnih mirovinskih fondova iznosila je 5,5, mlrd. kuna, dok je neto imovina zatvorenih dobrovoljnih mirovinskih fondova iznosila 1,2 mlrd. kuna.³⁶

4.2.Primjerenost mirovina

Osiguranje primjerenih mirovina navedeno je kao jedan od glavnih strateških ciljeva zemalja Europske unije u području socijalne zaštite. U području mirovina u okviru metode otvorene koordinacije specificira se kako je cilj «... jamčiti primjereni primanja u mirovini za sve i pristup mirovinama koji omogućava građanima da zadrže, u razumnom stupnju, životni standard nakon umirovljenja» (European Commission 2010b: 16). Primjerenost se razmatra zajedno s održivosti mirovina. Sa stajališta građana odnosno korisnika mirovina se promatra primjerenost, a održivost se promatra kao dugoročna fiskalna stabilnost sa stajališta mirovinskog sustava, odnosno društva. Ako postoji rizik neprimjerenosti mogu se pojaviti

³⁶ HANFA (2020) , Godišnje izvješće 2020.

pritisци za ad hoc povećanjem mirovina ili drugih davanja ugrožavajući time fiskalnu održivost. Isto tako, ako je mirovinski sustav fiskalno neodrživ, postoji rizik neodrživosti mirovina u dugom roku nakon što iznenadne korekcije sustava budu nužne. Kod određivanja primjerenosti mirovina uključuju se i druga primanja umirovljenika poput štednje, prihodi od imovine, privatni i javni transferi, svi oni su bitni za ocjenu životnog standarda u starijoj životnoj dobi.

Kada se govori o primjerenost mirovina, prikladno je razmatrati tri dimenzije primjerenosti koje razmatra i Pension Adequacy Report iz 2020.:

- 1) zaštita od siromaštva;
- 2) održavanje dohotka i
- 3) razdoblje korištenja mirovine.

Za osobe starije od 65 godina stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti u Hrvatskoj jedna je od najviših u EU-u. U 2016. godini Hrvatska je imala šestu najvišu stopu rizika od siromaštva i socijalne isključenosti u EU-u sa stopom od 32,6%, a u 2019. godini se stopa povećala, te je Hrvatska imala petu najvišu stopu rizika od siromaštva. Najveći rizik siromaštva imaju neaktivne osobe, tj. osobe koje nemaju primanja od rada ni od mirovine. To ukazuje na potrebu da se socijalna politika usmjeri na ovu skupinu starijih osoba.

Zaposlene osobe imaju nižu stopu siromaštva i socijalne isključenosti nego umirovljenici ili odrasle osobe u radnoj dobi. Politike poticanja zapošljavanja u starijoj dobi imaju značajan potencijal za smanjivanje siromaštva i socijalne isključenosti starijih osoba. Umirovljenici u dobi 65+ u Hrvatskoj imaju višu stopu siromaštva i socijalne isključenosti od odrasle populacije do 64 godine u 2016. godini, ali razlika nije velika. Što dokazuje da mirovinski sustav pruža socijalnu zaštitu starijem stanovništvu do određene mjere. Drugi pokazatelji kao što je stopa rizika od monetarnog siromaštva ukazuju da je starija populacija u lošijem položaju u odnosu na ostatak stanovništva. Stopa rizika od monetarnog siromaštva za starije osobe (65+) iznosila 26,5% nasuprot stopi od 19,9% za opću populaciju 2016. godine.

Hrvatski je mirovinski sustav suočen s relativno kratkim radnim karijerama umirovljenika, posebno u odnosu na razdoblje korištenja mirovine. Prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje prosječan mirovinski staž umirovljenika koji su mirovinu ostvarili prema općim propisima 31.1.2021. iznosio je 30 godina i 9 mjeseci (32 godine za muškarce i 29 godina za žene). Prosječno razdoblje korištenja starosne mirovine je 22 godina i 5 mjeseci. Mirovinski staž novih umirovljenika 2021. godine bio je za oko dva mjeseca veći od prosjeka za sve umirovljenike i iznosio je 32 godine i 8 mjeseci (32 godine i 1 mjesec za muškarce i 33

godinu i 4 mjeseci za žene), što ukazuje na trend postupnog produljenja radnog vijeka. Prosječna dob novih korisnika starosne mirovine 2021. godine iznosila je 71 godine i 7 mjeseci.³⁷

U Hrvatskoj kao i u većini zemalja do 2070. godine očekuje se povećanje dužine trajanja korištenja mirovina, unatoč povećanju zakonske dobi za odlazak u mirovinu i strožim kriterijima za prijevremeni odlazak u mirovinu. Povećanje trajanja života raspodijelit će se jednim dijelom na duže razdoblje rada, a drugim dijelom na duži period u mirovini.

4.3. Odnos prosječne mirovine i prosječne plaće

Zamjenska stopa je treći pokazatelj koji pokazuje stanje u mirovinskom sustavu, uz omjer osiguranika i korisnika mirovina, te udjelu mirovinskih troškova u bruto domaćem proizvodu.

U trenutku umirovljenja dohodak (plaća) nadomješta se drugim oblikom dohotka (mirovinom). Stopa zamjene definira kao udio prve mirovine u posljednjoj plaći. Pritom se stope zamjene računaju za umirovljenike različitih karijera u pogledu dobi prilikom umirovljenja, plaći, dužine radnog staža, a kada je to relevantno i u pogledu spola i drugih karakteristika. Stopa zamjene definira se kao bruto stopa ako se promatraju bruto plaće i bruto mirovine prije oporezivanja te kao neto stopa ako je oboje iskazano nakon oporezivanja. U mnogim zemljama mirovine su porezno povoljnije tretirane nego plaće, pa su neto omjeri bolji pokazatelji promjene. Kod dugoročnih projekcija, bruto i neto omjeri ukazuju na iste trendove.

Hrvatska je 2019. godine imala jednu od najnižih neto stopa zamjena u Europskoj Uniji, a projekcije uz mirovinske propise nakon reforme iz 2018. godine pokazuju da će do 2056. godine doći do dodatnog smanjivanja stope te bi ona mogla biti treća najniža u EU-u.

Prosječna mirovina ostvarena prema Zakonu o mirovinskom osiguranju u prosincu 2020. godine iznosila je 2.562,73 kn za 1.149.309 korisnika u odnosu na prosječnu mirovinu ostvarenu u prosincu 2019. godine koja je za 1.147.016 korisnika iznosila 2.503,93 kn, i veća je za 2,35%.

³⁷ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2021.), Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, str. 114 preuzeto s <https://www.mirovinsko.hr/hr/statistika/924>

Tablica 4. Pregled broja korisnika mirovina i prosječnih mirovina u 2019. i 2020. godini

Vrsta mirovine	Broj korisnika u 2019.	Prosječna mirovina u kn za 2019.	Broj korisnika u 2020.	Prosječna mirovina u kn za 2020.
Starosne mirovine	813 994	2.689,34	824 726	2.750,04
Invalidske mirovine	113 523	2.046,02	107 870	2.083,01
Obiteljske mirovine	219 499	2.053,18	216 713	2.088,71
Ukupno	1 147 016	2.503,93	1 149 309	2.562,73
Hrvatski branitelji	71 239	5.920,32	71 032	6.017,00
Hrvatska vojska	15 629	3.879,63	15 856	3.965,30
HVO	6 735	3.205,61	6 778	3.357,04
Ukupno	1 240 619	2.721,24	1 242 975	2.782,36

Izvor: izrada autorice prema podacima HZMO: Izvješće o financijskom poslovanju za 2020. godinu

Kao što je vidljivo broj korisnika mirovine se povećao za 2.356 korisnika u odnosu na 2019. godinu, ali je i prosječna mirovina povećana sa 2.721,24 kn na 2.782,36 kn. Možemo primijetiti da je došlo do rasta prosječnih mirovina kod svih vrsta mirovina. Najveće mirovine ostvaruju hrvatski branitelji, hrvatska vojska i pripadnici Hrvatskog vijeća obrane.

Najveći broj korisnika mirovine prima svotu mirovine između 2.000,01 i 2.500,00 kuna mjesečno. Zabrinjavajući podatak je da 92 250 korisnika prima mirovinu do 500,00 kuna mjesečno, a 63 579 korisnika prima do 1.000,00 kuna. Prosječna neto plaća u 2020. godini iznosila je 6.763,00 kuna. Svega 2,73% korisnika prima mirovinu koja je jednaka ili veća prosječnoj neto plaći.

Udio ukupne prosječne neto mirovine ostvarene prema Zakonu o mirovinskom osiguranju u prosječnoj neto plaći u Republici Hrvatskoj u 2020. godini iznosio je 37,44%. Prosječna mirovina na dan 31. prosinca 2020. iznosila je 3.967,95 kn, što je 56,69% prosječne neto plaće za prosinac 2020..

Tablica 5. Prosječna neto plaća u Republici Hrvatskoj, ostvarenim mirovinama i njihovom udjelu u neto plaćama u 2020. godini

Mjesec	Prosječna neto plaća	Prosječna neto mirovina	Udio mirovine u neto plaći
siječanj	6796	2507,03	36,89%
veljača	6789	2506,04	36,91%
ožujak	6713	2507,32	37,35%
travanj	6622	2522,77	38,10%
svibanj	6655	2524,86	37,94%
lipanj	6774	2525,36	37,28%
srpanj	6722	2524,76	37,56%
kolovoz	6723	2525,02	37,56%
rujan	6747	2558,33	37,92%
listopad	6756	2560,57	37,90%
studeni	6863	2561,62	37,33%
prosinac	6999	2562,73	36,62%
Prosjek	6763	2532,21	37,44%

Izvor: izrada autorice prema podacima HZMO, *Izješće o radu i poslovanju Hrvatskog Zavoda za mirovinsko osiguranje 2020. godine*

Iz tablice 5 možemo vidjeti da je usprkos padu prosječne neto plaće u ožujku i travnju 2020. (vjerojatno posljedica Covid-19) došlo do porasta prosječne neto plaće na kraju godine. Prosječna mirovina je od travnja bilježila porast. Usprkos porastu prosječnih neto mirovinama udio mirovina u neto plaći je krajem godine bio manji kada je iznosio 36,62 % nego početkom godine 36,89%.

Tablica 6. Udio prosječne starosne mirovine u prosječnoj neto plaći u Republici Hrvatskoj

Godina	Udio u prosječnoj neto plaći
2011.	39,71%
2012.	39,81%
2013.	40,79%
2014.	43,39%
2015.	42,78%
2016.	42,52%
2017.	42,56%
2018.	41,73%
2019.	41,44%

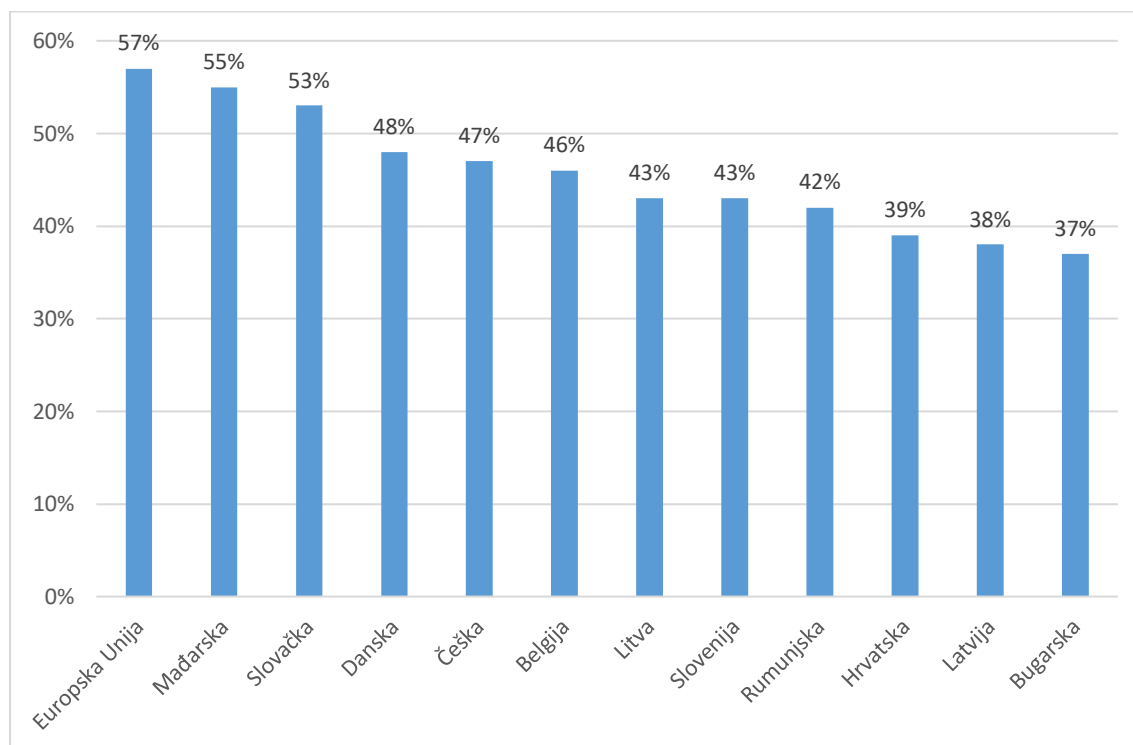
Izvor: izrada autorice prema podacima HZMO, *Izješće o radu i poslovanju Hrvatskog Zavoda za mirovinsko osiguranje 2011.-2020. godine*

Udio prosječne starosne mirovine u prosječnoj neto plaći se smanjuje zadnjih godina. Stopa je 1987. godine iznosila čak 78%³⁸, a 2019. godine iznosila je oko 41,44%. Što znači da je mirovina koju osiguranik ostvaruje niža od polovice prosječne plaće koju je ostvarivao tijekom radnog vijeka. Mnogi autori smatraju da je idealna stopa zamjene oko 70%.³⁹ Niska stopa zamjene predstavlja veliki rizik siromaštva u starijoj dobi.

³⁸ Puljiz, V. (2007) Hrvatski mirovinski sustav: korijeni, evolucija i perspektive. *Revija za socijalnu politiku*, 14 (2), str. 176

³⁹ Tica J. i Obadić A. (2016) *Gospodarstvo Hrvatske* str. 192

Grafikon 11. Udio prosječne mirovine u prosječnoj plaći za 2019. godinu u %

Izvor: obrada autorice prema podacima s Eurostata, dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (21.8.2021)

Iz grafikona je vidljivo da Bugarska, slabije razvijena država od Republike Hrvatske u Europskoj Uniji, ima nižu zamjensku stopu od 37%, kao i Latvija sa zamjenskom stopom od 38%. Negativna utjecaj na zamjensku stopu u Republici Hrvatskoj je visok udio invalidskih i obiteljskih mirovina koje su u principu niže od prosjeka te velik broj malih mirovina ostvarenih na osnovi kratkog radnog staža.

4.4.Recentne mirovinske reforme

Kao i ostatak Europske Unije, Hrvatska je slijedila reformske trendove, stupanj primjerenosti mirovina se nastavio smanjivati, a u financijskom pogledu sustav je ostao ovisan o transferima iz proračuna. Udio javnih izdataka za mirovine u Hrvatskoj u posljednjem je desetljeću stabiliziran na razini od oko 10% BDP-a, pri čemu on fluktuiru u ovisnosti o cikličkom stanju gospodarstva. Prema Izvještaju o starenju iz 2018. godine koji je pripremila Europska komisija,

javni izdatci za mirovine u Hrvatskoj u budućnosti trebali bi se smanjivati. Na smanjenje udjela javnih izdataka za mirovine u BDP-u najviše utječe smanjivanje visine mirovina.

Mirovinski sustav Hrvatske suočen je s problemom kratkog radnog staža umirovljenika. Prijevremeno umirovljenje utječe na kratki radni vijek i nisku primjerenost mirovina u Hrvatskoj. 2017. godine je oko 45% novih korisnika starosne mirovine u Hrvatskoj iskoristilo mogućnosti prijevremenog odlaska u mirovinu. Ranije umirovljenje pod povoljnijim uvjetima omogućuju mirovine određene prema posebnim propisima, one čine velik dio mirovina u Hrvatskoj, brojem korisnika, ali i ukupnim iznosom u isplati.

Obvezna individualna kapitalizirana štednja u Hrvatskoj je ostvarila primjerene prinose u fazi akumulacije. No, u fazi isplate za mirovine iz drugog stupa gotovo da ne postoji, jer je uključeno vrlo malo korisnika u nju zbog odluke da se ponudi povoljnija mirovina i mogućnosti isplate iz prvog stupa za dobrovoljne osiguranike iz drugog stupa. Treći mirovinski stup je stabilan, ali zbog malog obuhvata i iznosa je njegov potencijal u povećanju primjerenosti vrlo ograničen.

Reforma iz 2018. imala je značajne učinke na hrvatski mirovinski sustav. Cjelovita mirovinska reforma s provedbom počela je 1. siječnja 2019. i obuhvatila je šest zakona: Zakon o mirovinskom osiguranju, Zakon o obveznim mirovinskim fondovima, Zakon o dobrovoljnim mirovinskim fondovima, Zakon o stažu osiguranja s povećanim trajanjem, Zakon o mirovinskim osiguravajućim društvima i Zakon o dodatku na mirovine ostvarene prema Zakonu o mirovinskom osiguranju. Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava u suradnji s Hrvatskim zavodom za mirovinsko osiguranje (HZMO) i Središnjim registrom osiguranika provelo je cjelovitu mirovinsku reformu kako bi se prilagodili dinamici promjena na tržištu rada, gospodarskim prilikama i demografskim trendovima.

Cilj je bio ubrzati povećanje zakonske dobi za odlazak u mirovinu, bonus u slučaju kasnijeg umirovljenja je povećan, te su povećane mogućnosti rada nakon umirovljenja uz zadržavanje mirovina.

Najznačajnija promjena jest što se umirovljenici mogu vratiti u prvi stup i primiti mirovinu kao da su cijeli život štedjeli samo u njemu, uz dodatak od 27 posto za razdoblje do 2002. godine ili 20,25 posto za kasnije uplate ili mirovinu iz oba obavezna stupa. Najveći dio jaza između mirovina iz prvog i drugog stupa bit će zatvoren proširenjem prava na dodatak na mirovinu iz prvog stupa na osiguranike oba mirovinska stupa. Prije osiguranici drugog stupa nisu imali pravo na dodatak. Ovime su značajno povećani iznosi mješovitih mirovina i oni su 2019. bili na razini sličnoj mirovinama onih osiguranika koji su bili osigurani samo u prvom stupu.

Mogućnost izbora između mirovine u prvom ili drugom stupu koju nudi reforma iz 2018. imat će kratkoročne fiskalne koristi, ali će se povećati nesigurnosti i nestabilnost mirovinskog sustava, uz smanjeni potencijal drugog stupa da osigura veće buduće mirovine za sve.

Reformom je za svaku godinu mirovinskog staža povećan iznos najniže mirovine i uveden je dodani staž osiguranja za roditelje. Promjene u regulativi mirovinskih fondova drugog i trećeg stupa uključuju niže naknade upraviteljima fondova, šire mogućnosti investiranja, uz jači nadzor nad radom fondova. Mirovinski fondovi mogu ulagati u start-upove i infrastrukturne projekte. Omogućeno je da isplatu mirovina iz drugog stupa vrši mirovinsko osiguravajuće društvo koje osnuje Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje. Mirovine iz drugog stupa bit će usklađivane uz inflaciju.

Iako se nastojalo ubrzati povećanje zakonske dobi za odlazak u mirovinu na 67 godina starosti do 2033. godine, reforma nije učinila ništa čime bi spriječila prijevremeno umirovljenje. Čime u principu nije potaknula umirovljenike na duži ostanak na tržištu rada. Teško je očekivati budući rast primjerenosti mirovina na temelju povećanja zakonske dobi odlaska u mirovinu. Iako neki elementi reforme potiču duži ostanak u radnom odnosu, drugi čini suprotno.

Projekcije pokazuju da reforma iz 2018. neće zaustaviti dugoročan trend smanjivanja stope zamjene mirovine, ali će ga usporiti. Pokazuje se da u razdobljima u kojima dolazi do produženja radnog vijeka i dobi odlaska u mirovinu, što se posebno odnosi na žene u sljedećih petnaest godina, može doći do rasta stope zamjene. Stopa zamjene za mirovine iz prvog stupa u budućnosti će se smanjivati u slučaju nepromijenjenog radnog staža, što će imati značajni utjecaj na primatelje najniže mirovine.

Pozitivni učinci koji proizlaze iz reforme su prijenos ušteđenih sredstava iz drugog stupa u prvi te ubrzan rast zakonske dobi za odlazak u mirovinu. Prijenos ušteđenih sredstava iz drugog u prvi stup djeluje tako da će se troškovi javnog sustava zbog proširenja dodataka na mirovinu, povećanja najniže mirovine i uvođenja dodatnog staža za roditelje financirati povećanjem budućih obveza za mirovine. U dugom roku dovesti će do povećanja javnih izdataka za mirovine jer će ti učinci s vremenom slabjeti, a troškovi uzrokovani reformom rasti.

Za veći krug umirovljenika postoji mogućnost rada na pola radnog vremena uz zadržavanja prava na isplatu mirovine, uveden je i dodatni staž za svako rođeno ili posvojeno dijete.

Mirovine se usklađuju dva puta godišnje. Prvo povećanje je iznosilo svega 1,15%, za prosječnu mirovinu što je značilo povećanje od 27 kuna, a s obzirom na to da većina građana prima manje

od prosjeka, mirovine su većini umirovljenika rastle još i manje. Drugo usklađivanje za 2,44%, na prosječnu mirovinu predstavlja rast za oko 60 kuna, a na godišnjoj razini košta ukupno milijardu kuna. Jedan od ciljeva reforme bio je i rast mirovina od 3,13% za one s najnižom mirovinom. No i to povećanje predstavlja svega 30 do 60 kuna, ovisno o iznosu mirovine.

Reformom promijenjeno je pravo na starosnu mirovinu kada osiguranik navršši 65 godina i 15 godina mirovinskog staža, pravo na prijevremenu starosnu mirovinu osiguranik ima kada navršši 60 godina života i 35 godina mirovinskog staža. U prijelaznom razdoblju od 1. siječnja 2020. do 31. prosinca 2029. pravo na starosnu mirovinu s navršenih 15 godina mirovinskog staža osiguranik žena ima kada navršši: 62 godine i 9 mjeseci u 2021., 63 godine i 6 mjeseci u 2024. godini. U 2029. godini ima pravo na starosnu mirovinu sa 64 godine i 9 mjeseci. Svake godine se za 3 mjeseca produljuje razdoblje odlaska u mirovinu.

Osigurancima koji prvi put ostvaruju pravo na starosnu mirovinu nakon propisane dobi i koji imaju navršenih 35 godina mirovinskog staža polazni faktor za određivanje mirovine povećava se za 0,34% za svaki kalendarski mjesec nakon navršenih godina života propisanih za stjecanje prava na starosnu mirovinu. Polazni faktor za određivanje prijevremene starosne mirovine smanjuje se za 0,2 % za svaki mjesec prije navršenih godina života osiguranika propisanih za stjecanje prava na starosnu mirovinu.⁴⁰

4.4.1. Zakon o nacionalnoj naknadi za starije osobe

U Hrvatskoj je 27. svibnja 2020. godine donesen Zakon o nacionalnoj naknadi za starije u skladu sa Strategijom socijalne skrbi za starije osobe, Zakon je stupio na snagu 1.1.2021. Pravo na nacionalnu naknadu može ostvariti hrvatski državljanin koji je navršio 65 godina života s prebivalištem na području Republike Hrvatske u neprekidnom trajanju od 20 godina neposredno prije podnošenja zahtjeva za ostvarivanje prava.⁴¹ Starosna dob i prebivalište osnovni su uvjeti za ostvarivanje prava, međutim, Zakonom su propisani i ostali uvjeti koji moraju biti ispunjeni da bi se ostvarilo pravo na nacionalnu naknadu za starije osobe, a to su: da podnositelj zahtjeva nije korisnik mirovine niti osiguranik u obveznom mirovinskom osiguranju, da prihodi korisnika ili članova kućanstva ostvareni u prethodnoj kalendarskoj

⁴⁰ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2020.), Pregled uvjeta za ostvarivanje prava na mirovinu prema Zakonu o mirovinskom osiguranju u 2020.

⁴¹ Ibid.

godini po članu kućanstva mjesečno ne prelaze iznos nacionalne naknade za starije osobe, da nije korisnik prava na zajamčenu minimalnu naknadu prema propisima o socijalnoj skrbi, da mu nije priznato pravo na uslugu smještaja prema propisima o socijalnoj skrbi, da nije primatelj uzdržavanja na temelju ugovora o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju.⁴² Korisnik prava na mirovinu može ostvariti pravo na nacionalnu naknadu za starije osobe pod uvjetom da se na zahtjev korisnika obustavi isplata mirovine. Nacionalna naknada za starije osobe iznosi 800,00 kuna mjesečno. Usklađuje se jedanput godišnje, počevši od 1. siječnja 2022. prema stopi promjene indeksa potrošačkih cijena iz prethodne godine u odnosu na godinu koja joj prethodi.

4.4.2. COVID-19 dodatak

Krajem travnja 2021. započela je isplata jednokratnog novčanog primanja, tzv. COVID-19 dodatka, korisnicima mirovine radi ublažavanja posljedica uzrokovanih epidemijom bolesti COVID-19. Jednokratnu novčanu pomoć u prvoj isplati dobilo je 652.341 korisnik mirovine ostvarene u Republici Hrvatskoj u obveznom mirovinskom osiguranju, koji imaju prebivalište u Republici Hrvatskoj, za što je osigurano 423.944.500,00 kuna iz državnog proračuna.

Tablica 7. Prikaz iznosa COVID-19 dodatka prema broju korisnika mirovina

Broj korisnika mirovine	Iznos mirovine koju primaju	Iznos dodatka	Ukupno osiguranih sredstva iz proračuna
63.100	do 1.500	1.200	75.720.000
105.337	1500,01-2000,00	900	94.803.300
299.298	2000,01-3000,00	600	179.578.800
184.606	3000,01-4000,00	400	73.842.400

Izvor: izrada autorice prema podacima Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2021), Prva isplata jednokratnog novčanog primanja korisnicima mirovine radi ublažavanja posljedica uzrokovanih epidemijom bolesti COVID-19 počinje 30. travnja

⁴² Ibid.

5. USPOREDBA MIROVINSKOG SUSTAVA REPUBLIKE HRVATSKE I ODABRANIH ZEMALJA

Iako su mirovinski sustavi u Europi vrlo slični postoje razlike u pravima koje umirovljenici stječu, mogućnošću individualne štednje, obvezatnosti uplaćivanja u mirovinski fond i slično. Za usporedbu s Hrvatskim mirovinskim sustavom uzete su Danska kao Europska država s najboljim mirovinskim sustavom i Španjolska kao zemlja sa zajamčenom minimalnom mirovinom.

5.1. Usporedba mirovinskog sustava Republike Hrvatske s mirovinskim sustavom Danske

5.1.1. Sličnosti mirovinskih sustava

Danski mirovinski sustav sastoji se od tri stupa, prvog koji se temelji na međugeneracijskoj štednji kao i Hrvatski i cilj je osigurati barem minimalne mirovine umirovljenicima. Pravo na mirovinu u Hrvatskoj može se ostvariti na temelju starosti (starosna mirovina), djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti (invalidska mirovina) ili u slučaju smrti osiguranika ili korisnika (kada članovi obitelji mogu ostvariti pravo na obiteljsku mirovinu). U prvi stup Danskog mirovinskog sustava uključene su starosna i invalidska mirovina.

Drugi stup se uglavnom sastoji od privatno organizirane štednje koja je određena uplatom doprinosa, kao i u Hrvatskoj. U obje zemlje moguća je prijevremena mirovina ali uz smanjenu mirovinu, doprinosi su izuzeti od poreza, dok se mirovine oporezuju. Treći stup je dobrovoljna mirovinska štednja koja većinom uključuje one koji nisu osigurani u drugom stupu. U Danskoj kao i u Hrvatskoj besplatan je pristup univerzalnoj zdravstvenoj zaštiti.

5.1.2. Razlike mirovinskih sustava

Za razliku od Hrvatskog mirovinskog sustava gdje se prvi stup financira doprinosima, Danski se financira putem poreza. Danski prvi stup sastoji se od dva starosna mirovinska programa:

nacionalne starosne mirovine (državna) i ATP tj. Zakonski financirane mirovine. Nacionalna starosna mirovina čini gotovo dvije trećine svih mirovinskih prihoda. Danci pravo na starosnu mirovinu stječu između 65. i 68. godine života, ovisno kada su rođeni. Hrvati pravo na umirovljenje stječu sa 65 godina i 15 godina staža. Stanovnici Danske imaju pravo na 1/40 javne mirovine za svaku godinu boravka u Danskoj u dobi od 15 do dobi za umirovljenje. Naknade su oporezive i sastoje se od osnovne koristi i dodatka koji se provjeravaju prema prihodu. Osnovni iznos se postupno smanjuje za prihode iznad određene razine. Imovinski provjeren dodatak se testira u odnosu na zarađeni kapital i prihod od mirovine. Stopa doprinosa za posljednji dio iznosi približno 1%, od čega su pokrivene dvije trećine od strane poslodavca i jedna trećina od strane zaposlenika. Postoji dodatna naknada za umirovljenike s malim ili nikakvim prihodom osim pune starosne mirovine.

Drugi stup predstavljaju zaposleničke (profesionalne) sheme koje se temelje na dobrovoljnim kolektivnim ugovorima s poduzećem. Iako nije obavezno po zakonu, budući da poslodavci dobrovoljno uplaćuju u mirovinski fond, u praksi je to obvezno putem kolektivnih, uglavnom industrijskih sporazuma među socijalnim partnerima. Sadrži i mirovine državnih službenika financirane putem poreza. On pokriva 94% stalno zaposlenih osoba ili 63,4% radno sposobnog stanovništva (OECD). Doprinosi variraju između 9% i 17%. U prosjeku je to oko 11%, od čega poslodavac doprinosi s dvije trećine. Dok u Hrvatskoj drugi stup je obavezan ali su doprinosi značajno manji svega 5%.

5.2. Usporedba mirovinskog sustava Republike Hrvatske s mirovinskim sustavom Španjolske

5.2.1. Sličnosti mirovinskih sustava

Španjolski mirovinski sustav također se sastoji od tri stupa. Prvi stup se financira putem obveznih doprinosa, dostupna svim stanovnicima koji rade u Španjolskoj te pokriva obiteljske mirovine. Pravo na starosnu mirovinu stječe se sa 65 godina i 10 mjeseci. Porezni režim koji se primjenjuje u Španjolskoj je „EET“ odnosno doprinosi i povrati na ulaganja su oslobođeni oporezivanja dok je isplata mirovine oporeziva kao što je i slučaj u Hrvatskoj.

Privatna dobrovoljna štednja predstavlja treći stup, gdje neki fondovi omogućuju da se ušteđevina podigne prije dobi za umirovljenje.

5.2.2. Razlike mirovinskih sustava

Državna mirovina u Španjolskoj (prvi stup) pokriva dvije kategorije prema kojima ljudi mogu zahtijevati beneficije. Prva je doprinosna mirovina na temelju doprinosa za zapošljavanje i socijalnog osiguranja u Španjolskoj. Temelji se na definiranim primanjima i pokriva nepredviđene slučajeve, starost i invaliditet. Druga je mirovina bez doprinosa kako bi se osigurala osnovna ekonomska zaštita za stanovnike koji se ne kvalificiraju za drugu mirovinsku potporu. To se uglavnom odnosi na kućanstva s niskim prihodima i ona s invaliditetom koji nemaju pravo na doprinosnu mirovinu. Upravljanje njome provodi uprava socijalnog osiguranja i financira se sredstvima iz državnog proračuna. Mirovine imaju zajamčeni minimalni iznos. Ako mirovina padne ispod minimalnog iznosa koji je odredila vlada, tada joj se dodaje dodatak, međutim, postoje određena ograničenja, ovisno o ukupnoj razini zarade, pri primanju takvog dodatka. Iznos minimalnog dodatka ne smije prelaziti iznos koji je Vlada odredila za mirovine bez doprinosa (5.164,6 eura) i neće se moći dobiti ako je godišnja zarada pojedinaca ili obitelji veća od 7.116,18 eura. Vlada također određuje najveću gornju granicu za mirovine, iako postoje iznimke za određene skupine (osobe s invaliditetom, žrtve terorizma). Za osobe s teškim invaliditetom kojima je potrebna pomoć treće strane, iznos mirovine povećava se za 50 posto.

Drugi stup je dobrovoljni i predstavlja zaposleničke fondove gdje uvjeti i dostupnost ovise o poslodavcu, slično kao i u Danskoj. Financira se putem doprinosa koje uplaćuju poslodavci i radnici na istoj osnovi ili uz izravni ili ne izravnu podršku od države. Postoji više mirovinskih planova koje poslodavci mogu ponuditi zaposlenicima. Najraširenije sredstvo su porezno kvalificirani mirovinski planovi, u kojima poslodavci uplaćuju postotak plaće na kapitalizirano umirovljeničke račune s definiranim primanjima ili s definiranim doprinosima, ali i radnici mogu dati svoj doprinos. Stope doprinosa mogu se značajno razlikovati, ali se njihova prosječna stopa može procijeniti na oko 2,5% prosječne bruto plaće, odnosno na oko 635 eura po računu u godini (2018.).⁴³ Poslodavci prema zakonu nisu obvezni ponuditi te račune, iako neki mogu biti obavezani kolektivnim ugovorima u industriji ili sektoru. Vrlo malo tvrtki, većinom velikih, nudi ih svojim radnicima. Doprinosi poslodavaca ili zaposlenika oslobođeni su poreza do općeg

⁴³ Expatica dostupno na: <https://www.expatica.com/es/finance/retirement/spain-pension-846584/>

ograničenja od 8.000 eura po osobi godišnje. Beneficije, bez obzira jesu li ostvarene u obliku mjesečnog dohotka ili u paušalnom iznosu, oporezuju se prema postojećim pravilima oporezivanja dohotka.

Treći stup obuhvaća individualne mirovinske planove, dobrovoljni su i strukturirani u profesionalne i osobne fondove. Samo oko 2 posto radnika ima profesionalni mirovinski plan. Većina dodatnih shema povezana je s velikim tvrtkama (osobito u financijskom i komunalnom sektoru, kao i u multinacionalnim kompanijama), dok mala i srednja poduzeća često nemaju te sheme. Mirovinski planovi tretiraju se isto kao i oni iz drugog stupa.

5.3. Primjerenost mirovina u Danskoj i Španjolskoj

Stopa onih kojima prijete siromaštvo ili socijalna isključenost (AROPE) kombinira mjere relativnog dohotka, ozbiljne materijalne uskraćenosti i intenzitet rada u kućanstvu. Međutim, treći pokazatelj odnosi se samo na radno sposobno stanovništvo i ne računa se za starije osobe. Zbog toga stope AROPE za starije stanovništvo i radno sposobno stanovništvo nije izravno usporedivo. Indeks se računa za sve one starije osobe koje su siromašne prihodima, plus one koje su materijalno uskraćeni, ali nisu siromašni.

Danski mirovinski sustav ima dobre rezultate u zaštiti od siromaštva, ali manje u održavanju prihoda. Prema podacima iz 2019. rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) za osobe starije od 65 godina za stanovnike Danske iznosi 10%, 9% za muškarce, a za žene je rizik veći te iznosi 10%. Španjolska bilježi jednaku stopu rizika od siromaštva za žene i muškarce te iznosi 16%. Obje zemlje nalaze se ispod granice EU u kojoj je rizik od siromaštva 21% (za muškarce 16%, za žene 19%), Danska bilježi najniže stope rizika što i nije iznenađujući podatak s obzirom na to da Danska glasi kao zemlja s najboljim mirovinskim sustavom. Hrvatska s druge strane ima visok rizik od siromaštva čak 34% (28% za muškarce i 37% za žene), od Hrvatske jedino lošije stoje Litva (37%), Estonija (45%), Bugarska (47%) i Latvija (51%). Gotovo 18,5% (16,1 milijun) starijih osoba još uvijek je u opasnosti od siromaštva ili socijalnog isključenja u EU-27 u 2019. godini.

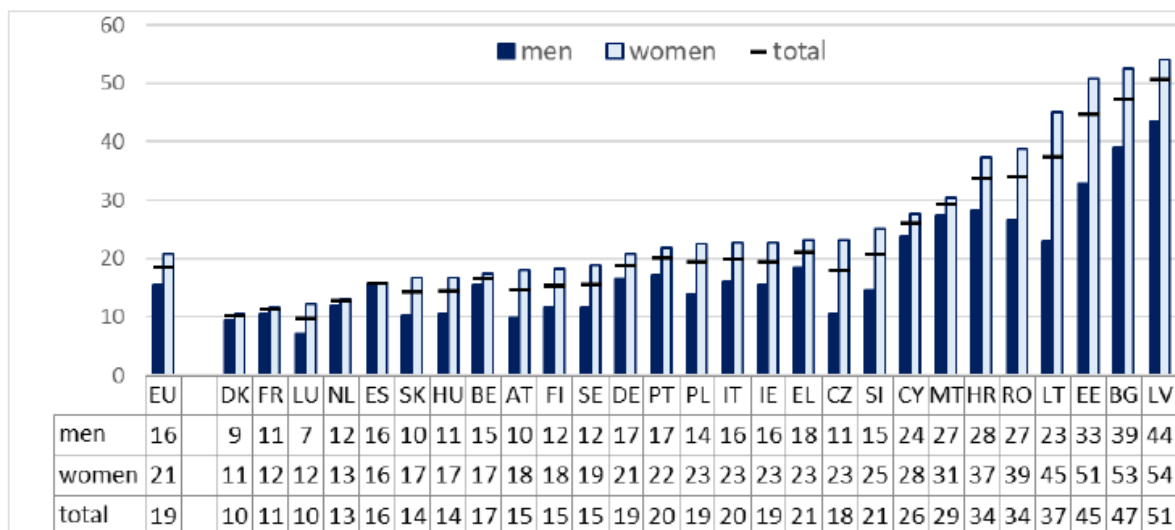
Naglasak univerzalne javne mirovine u Danskoj je na zaštiti od siromaštva, dok se održavanje dohotka mora ispuniti programima profesionalnih mirovina, ali njima nisu pokriveno samozaposlene osobe i osobe na poslovima koji nisu obuhvaćeni kolektivnim ugovorima. Te se skupine mogu kompenzirati putem individualne privatne štednje. Mora se uzeti u obzir da

stariji ljudi u Danskoj imaju pristup besplatnoj univerzalnoj zdravstvenoj zaštiti. Učinkovitu kupovnu moć umirovljenika također povećavaju porezne olakšice povezane s dobi (npr. na stanove u kojima žive kao vlasnici) i popuste na lijekove, prijevoz, ulaznice i radio/TV.

Stariji ljudi u Španjolskoj imaju viši srednji prihod od onih mlađih od 65 godina. Ipak, jedna od sedam osoba i dalje je u opasnosti od siromaštva. U razdoblju 2008.-2016. Smanjenje siromaštva bilo je veće među ženama (-14,8 po.p.) nego među muškarcima (-9,4 po.p.), pa čak i više među ženama u dobi od 75+.⁴⁴

Gledajući položaj osoba starijih od 75 godina, rizik od siromaštva u starijoj dobi postaje izraženiji, ali i dalje ostaje ispod razine EU-28 za obje zemlje. Općenito, rizik siromaštva po dohotku među starijim osobama, koji se smanjivao do 2016. ponovno je počeo rasti.

Grafikon 12. Rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti u starosti (65+) u 2019.

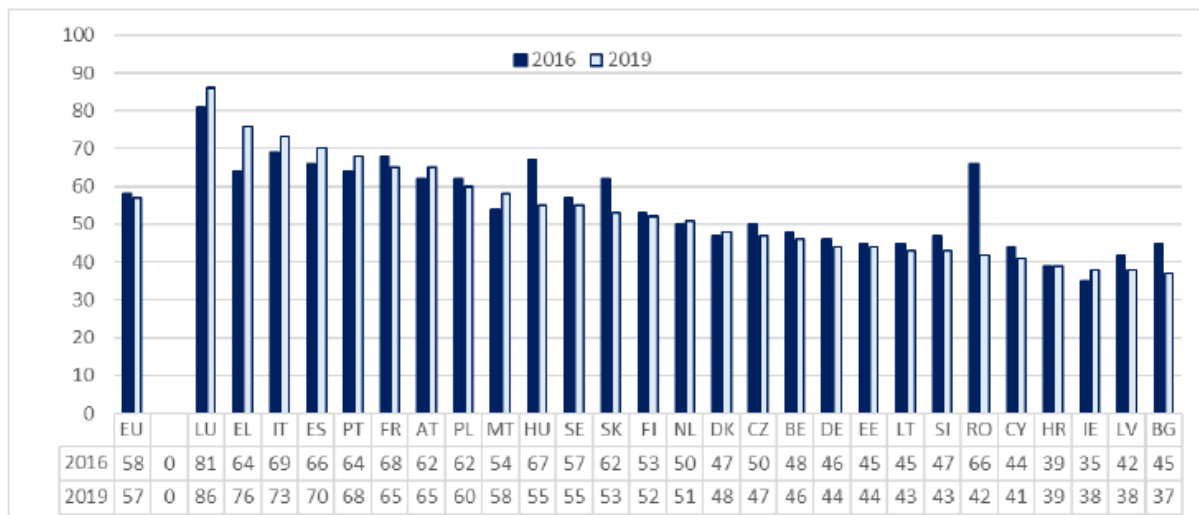
Izvor: European Commission (2021), 2021 Pension Adequacy Report Current and future income adequacy in old age in the EU. Volume I

Relativno niska izloženosti riziku od siromaštva u starosti mnogo duguje razini mirovina i sposobnost mirovinskih sustava za preraspodjelu. U nekim su zemljama visoke razine prihoda u starosti imale ključnu ulogu, u drugima su jednaki prihodi bili presudan faktor. Najniže su stope siromaštva bile u državama članicama koje su kombinirale obje značajke, pružajući dovoljan i dobro distribuiran prihod starijim osobama. Niske stope siromaštva u Danskoj uvelike duguju relativno visokim prihodima tih zemalja, zajedno s pravednom raspodjelom

⁴⁴ European Commission (2021), 2021 Pension Adequacy Report Current and future income adequacy in old age in the EU. Volume I

dohotka. U Španjolskoj mjera protiv siromaštva uključuje potporu za nezaposlene za osobe starije od 55 godina. Korisnici su osobe koje su nezaposlene, nemaju pravo na primanje doprinosa za nezaposlene. Oni primaju subvenciju do umirovljenja, a u tom razdoblju država jamči minimalnu osnovicu doprinosa za umirovljenje.

Grafikon 13. Agregatna stopa zamjene u 2016. i 2019. godini

Izvor: European Commission (2021), 2021 Pension Adequacy Report Current and future income adequacy in old age in the EU. Volume I

Prosjeak EU-a za ukupni omjer zamjene iznosio je 57% u 2019. On mjeri mirovinski prihod ljudi u godinama prije mirovine, kao omjer prihoda od rada u kasnim radnim godinama, prihodi se mjere u istoj godini. Ukupni omjer zamjene u Danskoj iznosio je 47% u 2016., a u 2019. iznosio je 48%. Skupine s niskim primanjima primaju znatno više javnih mirovina i obično imaju bolje stope zamjene od skupina s visokim prihodima. To je rezultat provjere dohotka starosnih mirovina: (osnovni iznos) umanjuje se samo za prihode od rada iznad određenog iznosa, dok se dio koji se provjerava (dodatak na mirovinu i dodatna naknada) umanjuje se za sve vrste oporezivog dohotka iznad određenih iznosa i mogu zahtijevati samo osobe sa skromnim ili nikakvim prihodom osim javne mirovine. Španjolski ukupni omjer zamjene u 2016. bio je 66% i doživio je porast u 2019. kada je iznosio 70%, te je među najvišima u EU-u.

Trajanje mirovine se smanjilo posljednjih 10-ak godina. Prosječno trajanje mirovine u Danskoj i Hrvatskoj je 20 godina što je ispod prosjeka Europske Unije (21), a u Španjolskoj je 22 godine što je malo iznad prosjeka. Mirovine se isplaćuju u prosjeku 15-20 godina.

U Danskoj ulazak na tržište rada kod muškaraca je sa 21,6 godina, a kod žena 23,3, s time da u mirovinu mogu sa 65, a žene sa 64,1 godinom. U Hrvatskoj je slična situacija, jedino žene ulaze ranije na tržište rada s 22,9 godina, a izlazak s tržišta rada je sa 62 godine. Španjolska bilježi slične podatke za ulazak na tržište (muškarci s 22,2 godine, a žene 23,6 godina), a u mirovinu muškarci odlaze prije nego žene, oni odlaze sa 63,4 godina, a žene s 64,1 godinom.

Trajanje isplate mirovine u Danskoj iznosilo je 16 godine za muškarce i 19 godina za žene u 2018. godini. Prosječno trajanje isplate mirovine u Španjolskoj veće je među ženama (24 godine) nego među muškarcima (21 godina). U Hrvatskoj prosječno trajanje isplate mirovine za žene iznosi 23 godine, a za muškarce 17 godina.

Javna mirovina u Danskoj za umirovljenika bez dodatnog prihoda iznosi 13.541 DKK (1.820,95 EUR) mjesečno za samce (godišnje 21.851,40 EUR), a za osobe u paru iznosi 9.995 DKK(1.341,1 EUR) mjesečno (godišnje 16.129,20 EUR) u 2021. godini.⁴⁵

Španjolska ima minimalni i maksimalni iznos državne mirovine. Maksimalni iznos u 2020. bio je 2.683,34 eura. Minimalni iznos od 642,90 eura za one koji imaju zaposlenog supružnika i 835,80 eura za one koji imaju uzdržavanog supružnika. Postoji 14 isplata godišnje. Prosječne državne mirovine u Španjolskoj iznose 1.205 eura za muškarce i 750 eura za žene.⁴⁶ Četvrtina umirovljenika u sustavu socijalne sigurnosti prima dodatke na njihovu starosnu mirovinu. Od ukupnog broja umirovljenika koji primaju minimalne dodatke, više od polovice (60%) su žene. Udio primatelja minimalnih doprinosa u mirovini u populaciji u dobi od 65 godina smanjen je od 2013. i za žene i za muškarce.

Očekuje se da će se veličina prosječne mirovinske štednje u Danskoj značajno povećati prema 2050. zbog veće razine obrazovanja i više dobi za mirovinu. Ravnoteža u danskom sustavu s više stupova postupno naginje prema sve većim dopunskim (profesionalnim i osobnim) mirovinama a manje javnim mirovinama. Posljednjih godina raspoloživi prihod starijih osoba povećavao se brže nego za opću populaciju. To je uglavnom posljedica sve većeg broja starijih osoba koje se odlučuju na kasniju mirovinu ili kombiniraju javnu mirovinu s nekim prihodom od rada te sazrijevanjem mirovinskih programa za rad

Dugoročno, uvođenje „faktora održivosti” u Španjolskoj koji povezuje mirovinski prihod s očekivanim životnim vijekom u 65. godini, iako će pozitivno odgovoriti na izazove održivosti,

⁴⁵ Life in Denmark dostupno na: <https://lifeindenmark.borger.dk/pension/state-pension#>

⁴⁶ Expatica dostupno na: <https://www.expatica.com/es/finance/retirement/spain-pension-846584/>

utjecat će na buduće razine mirovina. Glavni izazov za buduću primjerenost mirovina je održavanje visoke razine radnog staža i doprinosa te smanjenje rodnog jaza u plaćama i razine sudjelovanja u zapošljavanju. Novi radni odnosi (novi oblici samozapošljavanja i nestandardni rad) vršit će pritisak na adekvatnost mirovina zbog smanjenja intenziteta rada, uzrokujući smanjenje prihoda, socijalnih doprinosa i poreza. Španjolska, kao i većina država članica Europske Unije, odobrava manji bonus za odgodu umirovljenja. Kolektivni mirovinski planovi na radnom mjestu dijelom nisu privukli pažnju jer su španjolske tvrtke mnogo manje i u prosjeku zapošljavaju manje ljudi od drugih europskih zemalja. Svega 8,8% populacije je uključeno u profesionalnu mirovinu. Vlada također želi pojačati porezne poticaje kako bi potaknula radnike da ne odlaze u prijevremenu mirovinu. Prethodni pokušaj da se povećaju mirovine, prilagode isplate na temelju raspoloživih sredstava i poveća životni vijek, propao je nakon što su milijuni umirovljenika izašli na ulice 2018. i 2019. u znak protesta. No problem koji ne nestaje je kako baby boomerima osigurati javne mirovine na koje su računali, a da i mlađim generacijama osiguraju dovoljno dugoročne štednje. Španjolci manje privatno ulažu od drugih, Španjolska nudi jednu od najizdašnijih javnih mirovina kao postotak doživotne zarade u OECD -u, a troši oko 12% godišnjeg ekonomskog outputa na isplate mirovina. Istaknuta visoka nezaposlenost u Španjolskoj ometa stalne doprinose radnika u fond. U međuvremenu je kriza s koronavirusom pogoršala fiskalne izazove, dodajući pritisak za još više reformi u budućnosti.

5.4. Dobrovoljna mirovinska štednja u Danskoj i Španjolskoj

5.4.1. Danska

Treći stup mirovinskog sustava Danske je dobrovoljna mirovinska štednja koju čine sheme koje su poduzeli pojedinci sami, bilo izravno s mirovinskim društvom, bilo posredno putem poslodavca mirovinskom društvu. Individualna mirovinska štednja se znatno povećala u posljednjih 10-15 godina. Na razvoj snažno je utjecao posebno povoljan porezni tretman. Sheme se obično sklapaju kod banke ili društva za životno osiguranje, i obično su čisti štedni proizvodi. Ove vrste računa daju veću fleksibilnost pri odlučivanju u što će se ulagati. Međutim važno je primijetiti da su troškovi individualne štednje/ulaganja znatno veći od troška povezanog sa štednjama u mirovinskim sustavima na tržištu rada zbog ekonomije razmjera.

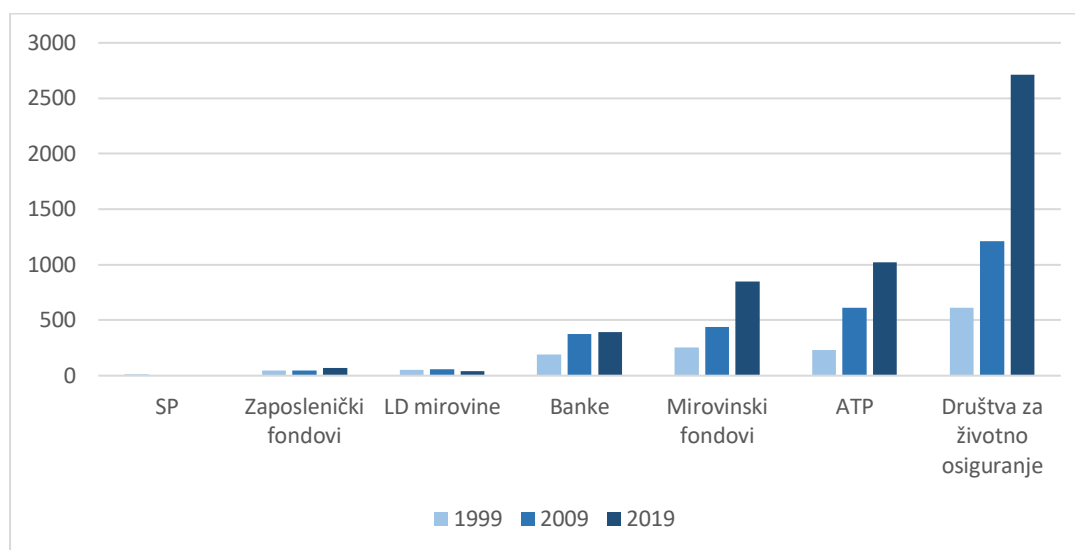
Budući da je osnovni i programi vezani uz zaradu već osiguravaju relativno visoke mirovine u odnosu na plaće, privatne mirovine u trećem stupu nisu jako zastupljene u Danskoj. Dobrovoljni, individualni planovi mirovinske štednje su široko rasprostranjena, ali imaju prilično neujednačenu pokrivenost. Većina rezultira paušalnim davanjima. Doprinosi za financirane sheme oslobođeni su poreza (do određene granice) dok se prinosi od ulaganja i mirovine oporezuju.

Tablica 8. Investicije mirovinske imovine u 2019. godini

	Društva za osiguranje života	Mirovinski fondovi od više poslodavaca	Zaposlenički mirovinski fondovi	ATP	LD mirovine
Ulaganje u nekretnine	0,04%	0,85%	2,36%	-	-
Ulaganje u ovisna i povezana društva	12,68%	48,13%	4,43%	12,30%	-
Sudjelujući interesi	5,63%	9,45%	3,40%	10,29%	26,74%
Trust unit	2,22%	6,34%	17,43%	-	28,02%
Obveznice	20,89%	16,31%	50,81%	60,45%	35,22%
Ulaganja u povezane ugovore	47,72%	10,56%	-	-	-
Ostalo	10,82%	8,35%	21,42%	16,96%	10,28%

Izvor: izrada autorice prema podacima Insurance & Pension Denmark

Grafikon 14. Mirovinska imovina držana kod institucionalnih investitora

Izvor: izrada autorice prema podacima Insurance & Pension Denmark

Možemo primijetiti da ovisno o tome tko upravlja mirovinskom imovinom ulaganja su različita. Ulaganje u nekretnine je kod većine ispod 1%, ako uopće se ulaže u nju, a najviše se ulaže u obveznice. Osiguravajuća društva značajan dio imovine ulažu u povezane ugovore, mirovinski fondovi u sklopu više poslodavca najviše ulažu u ovisna i povezana društva. Zaposlenički fondovi i ATP najviše ulažu u obveznice što je i za očekivati jer nose najmanji rizik.

Na grafikonu možemo vidjeti kako se od 1999. do 2019. godine imovina kod određenih institucionalnih investitora povećala. Društva za životno osiguranje su u promatranom razdoblju povećala imovinu za skoro 10% i mirovinski fondovi bilježe porast u odnosu na 2009. godinu. SP ili shema posebne mirovinske štednje je prestala poslovati 2013. godine, a zaposlenički fondovi, ATP i LD mirovine bilježe pad imovine u odnosu na 2009. godinu.

5.4.2. Španjolska

Dobrovoljna mirovinska štednja u Španjolskoj u sklopu trećeg stupa je organizirana i upravljana od strane financijskih osiguratelja ili udruga. Financira se putem uplata doprinosa osiguranih osoba, te na temelju tih doprinosa se ostvaruje mirovina (definirani doprinosi). Proizvodi koji se nude u dobrovoljnoj mirovinskoj štednji za drugi i treći stup su isti, a to su: mirovinski planovi kao dominantni proizvod, osigurani mirovinski planovi (PPA), životna osiguranja, individualna štednja i dugoročna individualna štednja u osiguranju. Prosječna mjesečna

mirovina u 2017. g bila je 403,17 eura, te je bilo 12 isplata.⁴⁷ Nešto više od 15% populacije starije od 16 godina sudjeluje u dobrovoljnoj mirovinskoj štednji. Većina španjolskih štediša su radnici s visokim primanjima s individualnim mirovinskim računima.

Španjolska se nada da će privući ljude da se pripreme za mirovinu dobrovoljnim planom štednje jer ih pokušava odviknuti od oslanjanja isključivo na državne mirovine. Cilj je do kraja godine osnovati fond kojim upravljaju privatna investicijska društva, nudeći stanovnicima pristupačnu alternativu za nadoplatu njihove javne mirovine. No, za razliku od nekih drugih zemalja, sustav će zahtijevati da se radnici uključe dobrovoljno umjesto automatskog upisa.

Mirovinski planovi standardan su proizvod za štednju u Španjolskoj, iako samo jedno od mnogih različitih vrsta za umirovljenje. Poslodavci ih mogu promovirati u ime svojih radnika, strukovne udruge u ime svojih članova ili financijske institucije za širu javnost. Osiguravajuća društva također promiču osigurane mirovinske planove za opću javnost i planove umirovljenja osiguranih poslodavaca. Mirovinski planovi dobrovoljni su i nadopunjuju beneficije socijalnog osiguranja. Nisu na bilo koji način integrirani u socijalno osiguranje. Planovi stvoreni nakon zakonodavstva iz 1987. su planovi definiranih doprinosa, ali mnogi od prethodnih planova koji su se morali odvojiti od svojih matičnih tvrtki i dalje su planovi definiranih primanja. Mirovinski planovi mogu se integrirati u mirovinske fondove radi postizanja ekonomije razmjera i financijske sinergije. To je slučaj malih planova II stupa i III stupa ili osobnih planova.

Sva plaćanja sudionika (ili u njihovo ime) oslobođena su poreza do određene granice. Isplate se oporezuju. U zamjenu za ovaj porezni tretman, sredstva se ne mogu unovčiti prije odlaska u mirovinu, osim ako se ne dogode neke velike nepredviđene situacije (tehnoški višak, bolest ili dugotrajna nezaposlenost). Stečena prava, međutim, mogu se bez naknade mijenjati između upravljačkih institucija i/ili depozitara u okviru sheme pojedinačnih računa. Znatnim dijelom imovine mirovinskih fondova upravljaju osiguravatelji.

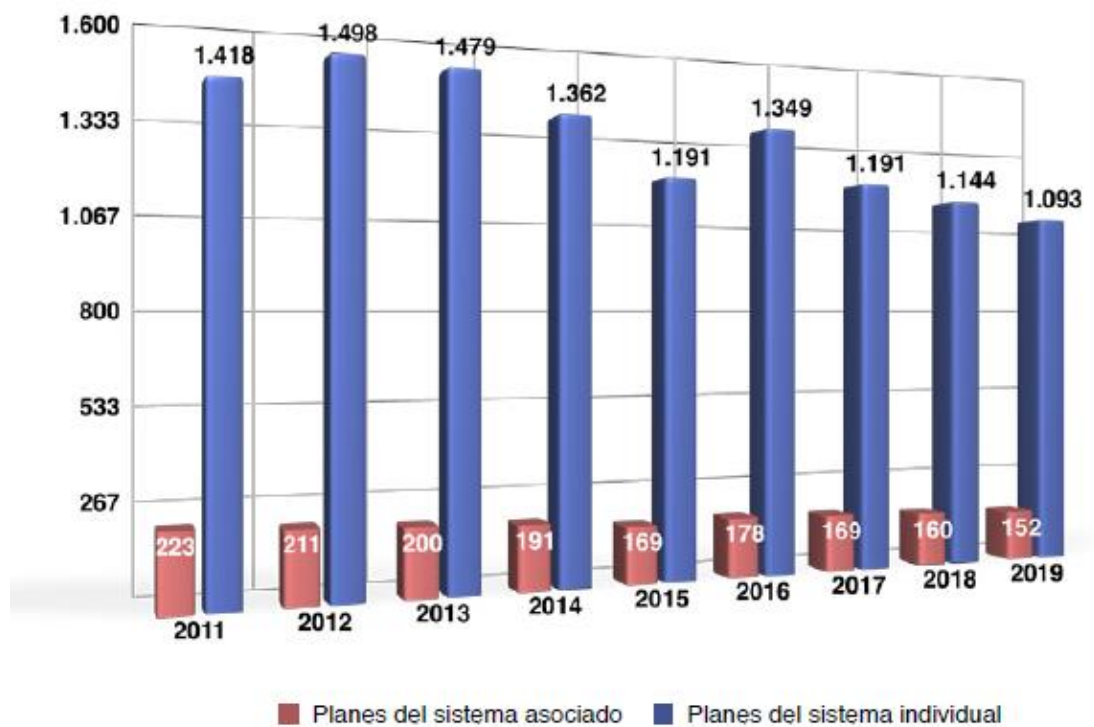
Osigurani mirovinski planovi su najbliži standardnim mirovinskim planovima. Kada osiguranik stekne uvjete za mirovinu, dobiva doživotnu rentu (paušalni iznos je također opcija). Osigurani mirovinski planovi u osnovi su čista odgođena renta.

⁴⁷ OECD (2019.), *Pensions at a Glance 2019: OECD and G20 Indicators*, Paris: OECD Publishing, <https://doi.org/10.1787/b6d3dcfc-en>

Redoviti individualni planovi štednje su osigurani planovi štednje kojima pojedinci mogu redovito doprinositi. Ako su ispunjeni određeni uvjeti i štednja se ne prekida nakon dugog vremenskog razdoblja, akumulirana se imovina mora pretvoriti u stalni prihod uz vrlo niske (koje se s godinama smanjuju) fiskalne troškove.

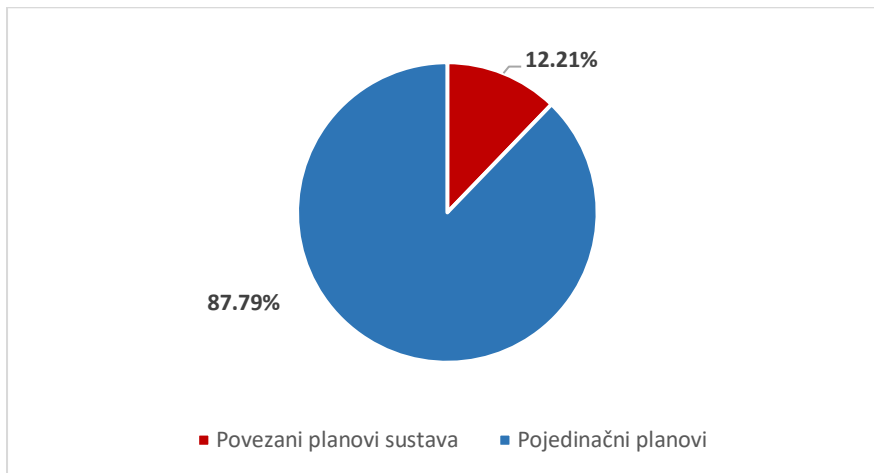
Dugoročni individualni planovi štednje su proizvodi za umirovljenje slični redovitom individualnom planu štednje. Glavna razlika je što se mogu unovčiti i kao renta ili kao paušalni iznos.

Slika 4. Broj individualnih i povezanih mirovinskih planova upisan u registar Glavne uprave za osiguranje i mirovinske fondove

Izvor: Ministarstvo gospodarskih poslova i digitalne transformacije, „Informe Estadístico de Instrumentos de Previsión Social Complementaria 2019 y avance 2020“

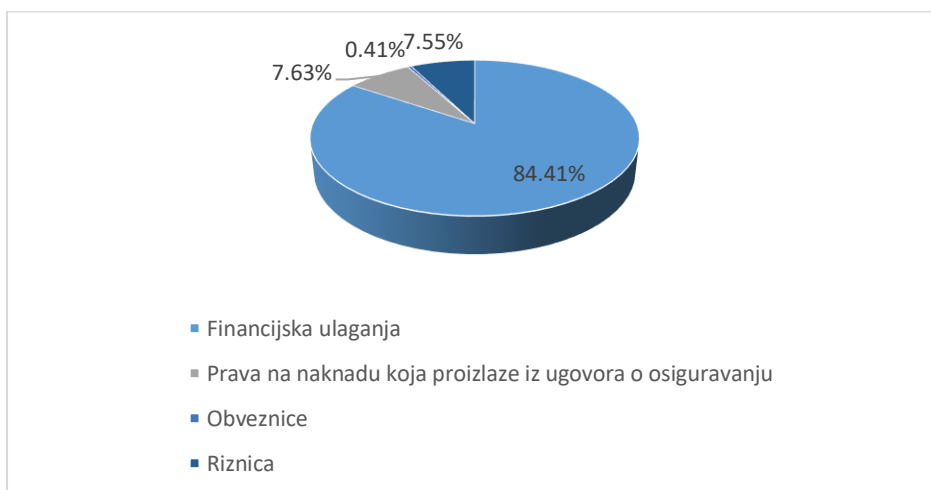
Grafikon 15. Postotna raspodjela ukupnog broja mirovinskih planova prema modalitetu u 2019. godini

Izvor: izrada autorice prema podacima Ministarstva gospodarskih poslova i digitalne transformacije, „Informe Estadístico de Instrumentos de Previsión Social Complementaria 2019 y avance 2020“

Može se vidjeti da je i kod povezanih planova sustava (crveno) i pojedinačnih planova sustava (plavo) zabilježen pad mirovinskih planova. Najveći udio mirovinskih planova predstavljaju pojedinačni planovi i to čak 87,79% u 2019. godini. Najveći dio imovine mirovinskih fondova je uložena u financijska ulaganja, a svega 0,41% u obveznice.

Grafikon 16. Postotna raspodjela imovine mirovinskih fondova 2019. godine

Izvor: izrada autorice prema podacima Ministarstva gospodarskih poslova i digitalne transformacije, „Informe Estadístico de Instrumentos de Previsión Social Complementaria 2019 y avance 2020“

6. ZAKLJUČAK

Sustav mirovinskog osiguranja važna je odrednica socijalne politike. Kroz mirovinski sustav nastoji se omogućiti starijim ljudima, osobama s invaliditetom i osobama koje zbog nekog drugog razloga nisu u mogućnosti raditi, dostatna sredstva za život u mirovini. Republika Hrvatska je kao i velik broj drugih europskih država, suočena s brojnim izazovima održivosti mirovinskog sustava. Kao najveći problem javlja se starenje stanovništva, pad fertiliteta i migracije mladog stanovništva. Hrvatsko stanovništvo spada među stariju populaciju u Europi, te bilježi višegodišnje opadanje udjela mladog stanovništva. Upravo povećan udio starijeg stanovništva nepovoljno utječe na omjer broja osiguranika i korisnika mirovine, čime se stvara veći pritisak na mirovinski sustav i državu. Većina država članica Europske Unije suočena je s istim problemom te nastoje povećati dob za odlazak u mirovinu kako bi se taj omjer poboljšao. Država je 2020. godine izdvojila 11,54% BDP-a za isplatu mirovina, što je znatno iznad prosjeka zemalja OECD-a. Vrlo zabrinjavajući podatak je da 2019. godine stopa zamjene je iznosila 41,44% i da se u odnosu na prošlu godinu smanjila. Upravo iz ovih podataka se vidi zašto je upitna održivost mirovinskog sustava, te zašto je važna dobrovoljna mirovinska štednja. Postoji više oblika dobrovoljne štednje, no u Hrvatskoj je najzastupljenija štednja u dobrovoljnim mirovinskim fondovima, što potvrđuju i brojke o sve većem broju članova otvorenih i zatvorenih mirovinskih fondova. Kako bi potaknula štednju, država izdaje državna poticajna sredstva.

Europske države su u protekle tri godine nastojale poboljšati održivost mirovinskog sustava reformama koje su uključivale promjenu izračuna mirovina, smanjenje siromaštva starijih osoba i financiranja mirovinskog sustava. Sve više država uočava potrebu za dobrovoljnom mirovinskom štednjom zbog neodrživosti mirovinskog sustava.

Kako bi se rasteretio državni proračun potrebno je poduzeti mjere kako bi se potaknulo mlado stanovništvo da ostane u Hrvatskoj, starije stanovništvo da dulje ostane na tržištu rada, ali i prebaciti dio odgovornosti za mirovinu na pojedinca. Da bi se osigurala primjerenost mirovina, građane treba educirati o važnosti dobrovoljne štednje te ih upoznati s financijsko-štednim proizvodima. Potrebno je povećati stupanj korelacije između doprinosa i isplata mirovina.

LITERATURA

1. AZ Mirovinski fondovi, Dobrovoljni mirovinski fond dostupno na <https://www.azfond.hr/dobrovoljni-mirovinski-fond/dobrovoljna-mirovinska-stednja/> (15.02.2021)
2. Bejaković P. (2011.), Mirovinski sustav u Hrvatskoj: problemi i perspektiva, Zbornik izlaganja na okruglim stolovima Analiza mirovinskog sustava (str. 2-9), Zagreb: Institut za javne financije.
3. Bejaković P. (2011.), Obilježja minimalne mirovine u odabranim zemljama, Zbornik izlaganja na okruglim stolovima Analiza mirovinskog sustava (str. 78-91), Zagreb: Institut za javne financije.
4. Bejaković, P. (2016.), Važnost i oporezivanje dobrovoljnog mirovinskog osiguranja, *Porezni vjesnik: službeno glasilo Porezne uprave Republike Hrvatske*, 25(3), 89-100.
5. Bejaković, P. (2018.), Uzroci poteškoća u mirovinskom sustavu i razlozi zašto treba očuvati kapitalizirano mirovinsko osiguranje u Hrvatskoj, *Revija za socijalnu politiku*, 26(1), 37-53.
6. Bežovan, G. (2019.), Evaluacija procesa privatizacije mirovinskog sustava u Hrvatskoj, *Revija za socijalnu politiku*, 26(1), 1-35. . <https://doi.org/10.3935/rsp.v26i1.1545>
7. Bussolo, M.; Koettl, J.; Sinnott, E. (2015.) *Golden Aging: Prospects for Healthy, Active, and Prosperous Aging in Europe and Central Asia*. Washington, DC: World Bank. © World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/22018> License: CC BY 3.0 IGO.
8. Carone G., Eckefeldt, P., Giamboni, L., Laine, V., Pamies Sumner, S. (2016.), Pension reforms in the EU since the early 2000's: Achievements and challenges ahead, preuzeto s https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/dp042_en.pdf
9. Chawla, M.; Betcherman, G.; Banerji, A.; Bakilana, A. M.; Feher, C.; Mertaugh, M.; Puerta, Sanchez M. L.; Schwartz, A. M.; Sondergaard, L. (2007), *From red to gray: the third transition of aging populations in Eastern Europe and the Former Soviet Union - overview* (English). Europe and Central Asia reports Washington, D.C.: World Bank Group.

10. Chen, J. (2020.), Real Estate Investment Trust (REIT), preuzeto 17.04.2021 s <https://www.investopedia.com/terms/r/reit.asp>
11. Državni zavod za statistiku: Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2018., dostupna na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/07-01-02_01_2019.htm (28.12.2020.)
12. European Commission (2010.), *Progress and key challenges in the delivery of adequate and sustainable pensions in Europe*, preuzeto s https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2010/pdf/ocp71_en.pdf
13. Europska komisija (2017.), Primjerenost i održivost mirovina, *Tematski informativni članak o europskom semestru*.
14. European Commission (2018.), The 2018 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU - Country profiles, preuzeto s <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&furtherPubs=yes&pubId=8085&langId=en&>
15. European Commission (2021), 2021 Pension Adequacy Report Current and future income adequacy in old age in the EU. Volume I preuzeto s <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/4ee6cadd-cd83-11eb-ac72-01aa75ed71a1>
16. European Commission (2018.), Key Conclusions of the Pension Adequacy Report, preuzeto 30.04.2021. s <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=19818&langId=en>
17. Economic Policy Committee i Social Protection Committee (2020.), Joint Paper on Pensions 2019, preuzeto 30.04.2021. s <https://europa.eu/epc/system/files/2020-01/Joint-Paper-on-Pensions-2019.pdf>
18. European Commission (2021.), The 2021 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2019-2070), preuzeto s https://ec.europa.eu/info/publications/2021-ageing-report-economic-and-budgetary-projections-eu-member-states-2019-2070_en
19. European Commission (2016.), Pension Reforms in the EU since the Early 2000's: Achievements and Challenges Ahead preuzeto s; https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/pension-reforms-eu-early-2000s-achievements-and-challenges-ahead_en

20. Eurostat, Unemployment statistics and beyond dostupno na: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Unemployment statistics and beyond](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Unemployment_statistics_and_beyond) (28.12.2020)
21. Eurostat (2018). Population pyramids, EU-28, 2016 and 2080 (% of total population) Dostupno na: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population pyramids, EU-28, 2016 and 2080 \(%25 of total population\) PITEU17.png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Population_pyramids,_EU-28,_2016_and_2080_(%25_of_total_population)_PITEU17.png) (19.08.2021)
22. Expatica dostupno na: <https://www.expatica.com/es/finance/retirement/spain-pension-846584/>
23. HANFA (b.d.), Financijska pismenost, preuzeto 24.04.2021. s <https://www.hanfa.hr/edukacija-i-potro%C5%A1a%C4%8Di/financijska-pismenost/>
24. HANFA (2019.), Pregled mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj. Dostupno na: https://www.hanfa.hr/media/3270/omf-100-mlrd-kuna_pregled_mir_sustava.pdf
25. HANFA (2020) Godišnje izvješće 2020.,
26. Hrvatska Gospodarska Komora (2018) *Hrvatsko gospodarstvo 2017. godine*. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/hrvatsko-gospodarstvo-2017final5b6aeea191b6f.pdf>
27. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2020.), Izvješće o financijskom poslovanju - Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za 2019. godinu, preuzeto s <https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/kategorije/Dokumenti/izvjesca-o-financijskom-poslovanju/Izvjesce-o-financijskom-poslovanju-za-2019.pdf?vel=1580250>
28. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2020.), Izvješće o radu i poslovanju Hrvatskog Zavoda za Mirovinsko osiguranje za 2020. Preuzeto s: <https://www.mirovinsko.hr/hr/dokumenti/568>
29. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2020.), Pregled uvjeta za ostvarivanje prava na mirovinu prema Zakonu o mirovinskom osiguranju u 2020., preuzeto s: <https://www.mirovinsko.hr/hr/pregled-uvjeta-za-ostvarivanje-prava-na-mirovinu-prema-zakonu-o-mirovinskom-osiguranju-u-2020/716>
30. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2021.), Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, preuzeto s <https://www.mirovinsko.hr/hr/statistika/924>
31. Investopedia: „Real Estate Investment Group (REIG) dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/r/reig.asp>

32. CPI Property Group dostupno na: <https://www.cpipg.com/> (04.09.2021.)
33. Investopedia, „Real Estate Limited Prtnership (RELP)“ dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/r/realestatelimitedpartnership.asp>
34. Investor.gov, Real Estate Investment Trusts (REITs) dostupno na: <https://www.investor.gov/introduction-investing/general-resources/news-alerts/alerts-bulletins/investor-bulletins/real>
35. Marcinkiewicz, E. (2019.), Voluntary Pensions Development and the Adequacy of the Mandatory Pension System: Is There a Trade-Off?, *Social Indicators Research*, 143, 609-636. <https://doi.org/10.1007/s11205-018-2001-5>
36. Ministarstvo gospodarskih poslova i digitalne transformacije, „Informe Estadístico de Instrumentos de Previsión Social Complementaria 2019 y avance 2020“
37. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2019.), Strateški plan Ministarstva rada i mirovinskog sustava za razdoblje od 2020.-2022., preuzeto 27.12.2020. s <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%20C5%A1tvo/ZPPI/Strate%20C5%A1ki-plan-MRMS-2020.-2022..pdf>
38. Ministarstvo Republike Hrvatske, Dobrovoljna mirovinska štednja (III. Stup) dostupno na: <https://mss.gov.hr/kapitalizirana-stednja-ii-i-iii-stup/dobrovoljna-mirovinska-stednja-III-stup/153>
39. Moja socijalna sigurnost (b. d.), Dobrovoljna mirovinska štednja (III. Stup), preuzeto 27.12.2020. s <https://mss.gov.hr/kapitalizirana-stednja-ii-i-iii-stup/dobrovoljna-mirovinska-stednja-III-stup/153>
40. Nasdaq, „The Definitive Guide to REITs“ dostupno na: <https://www.nasdaq.com/articles/definitive-guide-reits-real-estate-investment-trusts-2012-10-23>
41. Nestić, D., Potočnjak, Ž., Puljiz, V., Rašić Bakarić, I., Švaljek, S., Tomić, I. ... Vukorepa, I. (2011.), Izazovi i mogućnosti za ostvarenje primjerenih starosnih mirovina u Hrvatskoj (projektna studija), *Revija za socijalnu politiku*, 18(3), 357-396. <https://hrcak.srce.hr/75267>

42. Nestić, D. i Tomić, I. (2012.), Primjerenost mirovina u Hrvatskoj: što mogu očekivati budući umirovljenici?, *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 22(130), 61-100. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:213:359345>
43. Obvezni mirovinski fondovi PBZ Croatia osiguranje, Prvi, drugi i treći stup dostupno na: <http://www.pbzco-fond.hr/info-zona/mirovinski-sustav/1-2-3-stup/>
44. OECD (2018.), OECD Pensions Outlook 2018 - Highlights, preuzeto s <https://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/OECD-Pensions-Outlook-2018-Highlights.pdf>
45. OECD (2019.), *Pensions at a Glance 2019: OECD and G20 Indicators*, Paris: OECD Publishing, <https://doi.org/10.1787/b6d3dcfc-en>
46. OECD (2019.), Financial incentives for funded private pension plans: OECD Country Profiles, preuzeto s <https://www.oecd.org/finance/private-pensions/Financial-Incentives-for-Funded-Pension-Plans-in-OECD-Countries-2019.pdf>
47. OECD (2020.), OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy, preuzeto s www.oecd.org/financial/education/launchoftheoecdinfeglobalfinancialliteracysurveyreport.htm
48. OECD (2020.), Pension Markets in Focus 2020, preuzeto s www.oecd.org/finance/pensionmarketsinfocus.htm
49. OECD Pension spending preuzeto s <https://data.oecd.org/social/exp/pension-spending.htm> (18.7.2021)
50. OECD (2005.) Classification and glossary, Private Pensions preuzeto s: [Private Pensions/Les pensions privées \(oecd.org\)](http://www.oecd.org/finance/private-pensions/les-pensions-privées)
51. Puljiz, V. (2007.), Hrvatski mirovinski sustav: korijeni, evolucija i perspektive, *Revija za socijalnu politiku*, 14(2), 163-192. <https://doi.org/10.3935/rsp.v14i2.698>
52. Puljiz, V. (2016) Starenje stanovništva., *Revija za socijalnu politiku*,. Vol.23 , br.1 , str. 81-98
53. Raiffeisenbank Austria d.d. Zagreb (2014.), Raiffeisen Istraživanja: Prošlost, sadašnjost i budućnost mirovinskog sustava u RH, preuzeto s

<https://www.rm.f.hr/UserDocsImages/dokumenti/Proslost,%20sadasnjost%20i%20buducnost%20mirovinskoga%20sustava%20u%20RH.pdf>

54. SEC;“ Investor Bulletin: Real Estate Investment Trusts (REITs)“ dostupno na: <https://www.sec.gov/files/reits.pdf>
55. Službena internet stranica Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga. Dostupno na: <https://www.hanfa.hr/> (15.07.2021)
56. Službena internet stranica Hrvatskog ureda za osiguranje. Dostupno na: <https://www.huo.hr/> (15.07.2021)
57. Službena internet stranica Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje. Dostupno na: <http://www.mirovinsko.hr/> (12.07.2021)
58. Službena internet stranica Ministarstva rada i mirovinskog sustava. Dostupno na <http://www.mrms.hr/> (12.07.2021)
59. Službena stranica Insurance & Pension Denmark. Dostupno na: <https://www.forsikringogpension.dk/en/> (06.09.2021)
60. Stojanović A., Pavković A., Krišto J. (2014.), *Upravljanje institucionalnim investitorima*, Zagreb: Ekonomski Fakultet u Zagrebu.
61. Svjetska banka (2019.), Analitička podloga za Nacionalnu razvojnu strategiju Republike Hrvatske do 2030.: Primjerenost mirovina u Hrvatskoj, preuzeto s <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/216731604615439079-0080022020/original/22.Primjerenostmirovina.pdf>
62. Škreblić Kirbiš, I., Tomić, I., Vehovec, M. (2011.), Mirovinska pismenost i štednja za treću životnu dob, *Revija za socijalnu politiku*, 18(2), 127-148. <https://doi.org/10.3935/rsp.v18i2.1004>
63. Tica J. i Obadić A. (2016): *Gospodarstvo Hrvatske* str. 175
64. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2019). *World Population Prospects 2019: Volume II: Demographic Profiles*.
65. Vehovec, M. (2011.), Mirovinska pismenost: Znaju li Hrvati štedjeti za starost, Zbornik izlaganja na okruglim stolovima Analiza mirovinskog sustava (str. 211-220), Zagreb, Institut za javne financije.

66. Vehovec, M., Rajh, E., Škreblin Kirbiš, I. (2015.), Financijska pismenost građana u Hrvatskoj, *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 24(1), 53-76.
<https://hrcak.srce.hr/140044>
67. Vuković, S. (2005.), Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj - temeljni pokazatelji, *Revija za socijalnu politiku*, 12(3-4), 377-391.
68. Worldometer (b. d.), Europe Demographics, preuzeto 28.12.2020. s
<https://www.worldometers.info/demographics/demographics-of-europe/>
69. Zakon o dobrovoljnim mirovinskim fondovima, Narodne Novine br. 115/18 (2019).
Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/709/Zakon-o-dobrovoljnim-mirovinskim-fondovima>
70. Zakon o obveznim mirovinskim fondovima, Narodne Novine br. 64/18. (2019.) Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/708/Zakon-o-obveznim-mirovinskim-fondovima>
71. Zakon o mirovinskom osiguranju, Narodne Novine br. 115/18. (2019.) Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/91/Zakon-o-mirovinskom-osiguranju>
72. Župarić-Iljić D. (2016.), *Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju*.
Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung - Zagreb.
73. Worldometers, Europe Demographics Dostupno na:
<https://www.worldometers.info/demographics/demographics-of-europe/> (19.08.2021)

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Očekivani životni vijek u Europi od 1990. do 2020. godine	5
Grafikon 2. Omjer broja korisnika osiguranja i korisnika mirovine u Hrvatskoj 1980.-2020..9	
Grafikon 3. Stopa nezaposlenosti 2009.-2019. godine	11
Grafikon 4. Pretpostavke stope nezaposlenosti za populaciju 20-64 između 2019. i 2070. godine	12
Grafikon 5. Udio mirovinskih rashoda u BDP-U (%) 2008.-2017. godine	14
Grafikon 6. Udio ukupnih mirovinskih rashoda u BDP-u	16
Grafikon 7. Imovina privatnih mirovinskih fondova kao % BDP-a	29
Grafikon 8. Ocjena financijske pismenosti	36
Grafikon 9. Broj članova otvorenih fondova između 2014.-2020.godine	43
Grafikon 10. Broj članova zatvorenih mirovinskih fondova između 2014. i 2020. godine	43
Grafikon 11. Udio prosječne mirovine u prosječnoj plaći za 2019. godinu u %	50
Grafikon 12. Rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti u starosti (65+) u 2019.	59
Grafikon 13. Agregatna stopa zamjene u 2016. i 2019. godini	60
Grafikon 14. Mirovinska imovina držana kod institucionalnih investitora	64
Grafikon 15. Postotna raspodjela ukupnog broja mirovinskih planova prema modalitetu u 2019. godini	67
Grafikon 16. Postotna raspodjela imovine mirovinskih fondova 2019. godine.....	67

POPIS TABLICA

Tablica 1. Rashodi za mirovine prema vrstama mirovine ostvarene prema Zavodu za obvezno mirovinsko osiguranje za 2019. i 2020. godinu	15
Tablica 2. Mirovinske reforme usvojene od članica EU od 01.07.2017. do 01.07.2020. godine	19
Tablica 3. Imovina po financijskim sredstvima članica OECD-a.....	29
Tablica 4. Pregled broja korisnika mirovina i prosječnih mirovina u 2019. i 2020. godini	47
Tablica 5. Prosječna neto plaća u Republici Hrvatskoj, ostvarenim mirovinama i njihovom udjelu u neto plaćama u 2020. godini.....	48
Tablica 6. Udio prosječne starosne mirovine u prosječnoj neto plaći u Republici Hrvatskoj ..	49
Tablica 7. Prikaz iznosa COVID-19 dodatka prema broju korisnika mirovina.....	54
Tablica 8. Investicije mirovinske imovine u 2019. godini	63

POPIS SLIKA

Slika 1. Starosna piramida EU-27 2019. g i projekcija za 2100. godinu.....	4
Slika 2. Procijenjeno globalno stanovništvo prema dobnim grupama 1950.-2100.....	6
Slika 3. Usporedba prosjeka država i članica OECD-a o korištenju financijskih proizvoda ...	37
Slika 4. Broj individualnih i povezanih mirovinskih planova upisan u registar Glavne uprave za osiguranje i mirovinske fondove	66

ŽIVOTOPIS

**Mirela
Vlašić**

DATUM RODENJA:
10/04/1996

KONTAKT

Državljanstvo: hrvatsko

Spol: Žensko

 Prečna ulica 12,
10434 Sveta Nedelja, Hrvatska

 mirelavlastic1@gmail.com

 (+385) 959042798

OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE

2015 - 2021

 Integrirani sveučilišni studij Poslovne ekonomije
Ekonomski fakultet Zagreb

2011 - 2015

 Ekonomist
Ekonomska, trgovačka i ugostiteljska škola Samobor

RADNO ISKUSTVO

21/07/2020 - **TRENUTAČNO**

 Asistentica u računovodstvu
Astra Poslovni Inženjering

06/2019 - 10/2019

 Administrativna asistentica
ANET

05/2018 - 10/2018

 Skladišna radnica
Offertissima

2015 - 2016

 Prodavačica
Inditex

JEZIČNE VJEŠTINE

MATERINSKI JEZIK/JEZICI: hrvatski

DRUGI JEZICI: engleski